

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav pre klasickú archeológiu

Odbor: Klasická Archeológia

Terakotové apliky v podobe zvierat z doby bronzovej v západnej Anatólii

Terracotta Appliques in Shape of Animals from Bronze Age Western
Anatolia

BAKALÁRSKA PRÁCA

Vypracoval : Ján Bobik

Vedúci práce : doc. PhDr. Peter Pavúk, Ph.D.

Praha 2020

Podakovanie:

Na tomto mieste by som rád poďakoval doc. PhDr. Petrovi Pavúkovi, Ph.D. za pomoc pri výbere témy, cenné rady a trpezlivosť počas vedenia mojej Práce. Zároveň sa chcem poďakovať svojej rodine a priateľom za veľkú podporu počas štúdia.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som túto diplomovú prácu vypracoval samostatne a výhradne s použitím citovaných prameňov, literatúry a ďalších odborných zdrojov.

V Prahe, dňa 9. septembra 2020

_____ podpis

Klíčové slová:

zvieracie figúrky; reliéfy; protomy; Egejská oblasť; Rhodos; Kaymakci; Trója; symbolika.

Key words:

animal figurines; animal reliefs; protomes; Aegean; Cyprus; Kaymakci; Troy; symbolic meaning.

Abstrakt:

Cieľom práce je zozbierať plastické vyobrazenia zvierat na keramike v západnej Anatólii, primárne ataše na keramike, v dobe bronzovej a vytvoriť katalógovú tabuľku. Ako prípadová štúdia budú slúžiť nové nepublikované nálezy z lokality Kaymakci. Okrem základného typo-chronologického členenia, bude prihliadané na ich nálezový kontext (ak je dostupný). V prvej časti práce sú popísané lokality a materiál všeobecne, v druhej časti sa pristupuje k popisu konkrétnych kusov, materiál je delený do chronologických a štýlových skupín. V poslednej fáze sa tieto zistenia a materiál interpretuje. Hlavným zistením tejto práce je, že nejde o špecifikum konkrétnych lokalít, ale vyskytujú sa na mnohých lokalitách a zároveň aj v inej podobe u Chetitov, pričom v Grécku sa ako ataše na nádobách zvieratá nevyskytujú.

Abstract (English):

The main goal of my bachelor thesis is collect animal depictions on pottery in west Anatoliam mainly attaché in bronze age and make catalog table. New, unpublished findings from Kaymakci are presented in the form of a case study. Apart from basic typo-chronological specification, their finding context will be taken into account where available. The first part of the thesis describes locations and materials in a general fashion and the second part concerns the description of particular pieces with the material being grouped into chronological and style-based sets. The final part concerns the interpretation of the findings and the associated material. The main contribution of this thesis is that these pieces are not localized to a few specific locations but rather are spread out over numerous other locations as well, while also highlighting the fact that the pieces can be observed in the Hittites, albeit in a different form, whereas in Greece no animal depictions as attachés may be found.

Obsah

1. Úvod	7
1.1 História bádania	7
1.2 Metodika práce	8
2. Lokality	10
3. Materiál	17
4. Reliéfné vyobrazenia zvierat na nádobách	24
5. Apliky vo forme zvieracích hláv	31
5.1 Konské apliky	37
5.2 Sloní typ	41
6. Rohaté rúčky	44
7. Apliky vo forme parohov	50
8. Kontext a význam vyobrazení	54
9. Záver	57
Bibliografia	58
Zoznam skratiek	60
Zoznam obrazových príloh	60
Prílohy	62

1. Úvod

V svojej bakalárskej práci sa budem venovať vyobrazeniam na keramických nádobách v podobe zvierat z doby bronzovej v západnej Anatólii. Hlavným cieľom je pokúsiť sa zozbierať všetky, alebo čo najviac takýchto vyobrazení a vytvoriť ich prehľadný katalóg obsahujúci čo najviac dôležitých informácií. Pri tejto práci sa taktiež pokúsím podľa dostupných údajov vytvoriť základné rozdelenie a popis ich foriem v rámci lokalít, období a keramických skupín. Pozornosť budem venovať aj ich kontextu (ak bude k dispozícii) v rámci lokality, druhu zvieráťa a tvaru nádoby, ktoré môžu pomôcť identifikovať ich využitie a postavenie v spoločnosti. Ide totiž o tému, ktorej sa až do dnešných dní nevenovalo veľa pozornosti aj napriek tomu, že sa s nimi stretol už Schliemann v druhej polovici 19. storočia.

1.1 História bádania.

Popis týchto ranných nálezov nachádzame v katalógu jeho nálezov od Einricha Schmidta, ktorý sa nad nimi ale nijako nezamýšľal a ponúka nám iba stručný popis kusov a skupín (Schmidt 1902, 157–162). O asi 30 rokov neskôr sa s nimi stretávame v práci britskej archeologičky Winifred Lamb, ktorej sa pri svojich vykopávkach v Antisse a Thermi na ostrove Lesbos narazila na niekoľko ďalších, pričom ich zhrnula v pár riadkoch, kde opísala typ keramiky pridala ich krátku popis a vyjadrila ich podobnosť s Trójskymi kusmi podobného charakteru (Lamb 1930, 169–171; Lamb 1936, 204). O niekoľko rokov neskôr ich popisuje Johannes Boehlau, ktorý im znova venuje iba málo pozornosti v kapitole o predgréckej plastike, na druhú stranu ako prvý vyjadruje myšlienku, že predlohy pre tieto plastiky pochádzajú z orientu (Boehlau 1942, 6–7). Americký archeológ Carl William Blegen, ktorý sa s nimi stretol v Tróji o desaťročie neskôr vo svojej publikácii *Troy: The Sixth Settlement* v roku 1953 zhrnul ním nájdené kusy, zdokumentoval ich a vytvoril pre nich samostatnú skupinu, ktorú nazval D46. Tú následne popísal a síce iba zbežne, ale zamyslel sa nad tým, aký význam mohli mať, k akým nádobám mohli patriť a pokúsil sa nájsť analógie na západe u Mykéncov a u Chetitov na východe. Následne sa nad nimi zamýšľal ešte James Mellaart vo svojich správach o keramike z Beycesultanu, kde vyjadril myšlienku, že plastické výrastky na vrchole ušíek pohárov, mohli

viest k vzniku zvieracích hláv v Tróji (Lloyd – Mellaart 1965, 85). Po tejto práci záujem o nich znova opadol a objavovali sa vo výskumných správach ako ojedinelé kusy s iba základným popisom. Znova sa trochu vrátili do pozornosti v posledných 20 rokoch. Za pozornosť tu stojí práca dr. Nazlı Çınardalı-Karaaslan, ktorá sa síce venovala iba jednej nádobe nájdenej v Panaztepe na konci 20. storočia, ale hlboko sa tu zamýšľa nad významom tohto vyobrazenia a zamýšľa sa nad jeho prepojenosťou s chetitským náboženstvom a rituálmi (Çınardalı-Karaaslan 2006, 225–235). V roku 2014 pri správe z Trójskych výkopov popisuje medzi inými aj tieto dekorácie doc. Peter Pavúk (Pavúk 2014, 253–255). Do dnešných dní teda máme 173 takýchto zvieracích vyobrazení, ktoré sa mi podarilo zozbierať. Nemáme žiadnu prácu, ktorá by sa ich pokúsila zozbierať, datovať, alebo vysvetliť ich vznik, vývoj a význam pre vtedajšiu spoločnosť. To bol aj dôvod prečo som si vybral túto tému aby som sa pokúsil zozbierať ich čo najviac a pokúsil sa vytvoriť aspoň základný obraz toho kde, ako a kedy sa vyskytovali, akými zmenami si tento typ dekoru počas doby bronzovej prešiel a čo nám doterajšie dáta hovoria o ich význame či použití. V nasledujúcich riadkoch predstavím akým spôsobom som pri tejto práci postupoval. Najnovšou prácou, kde sa s týmito vyobrazeniami, stretávame je znova správa o Tróji, od Dr. Carolyn Aslan z roku 2018. Tá sa už ale stretáva s ich neskorou formou, málo podobnou so zvieracími a opisuje ich ako zašpicatené objekty (Aslan 2018, 196–197).

1.2 Metodika práce

Keďže väčšina môjho materiálu pochádza zo starých výskumov, ktoré často neposkytovali úplne údaje a parametre, bolo zložité nájsť jednotný systém, ktorým sa riadiť. Pri hľadaní materiálu som sa pokúsil prejsť čo najviac publikácií a výskumných správ, ku ktorým sa mi podarilo získať prístup. Tieto práce sú samozrejme uvedené v zozname literatúry. Keďže ako som napísal, pre tieto vyobrazenia neexistuje žiaden katalóg, ktorý by ich združoval, vytvoril som katalógovú, do ktorej som vkladal nájdené kusy. V tejto tabuľke som zohľadnil lokalitu nálezu aj s odkazom na publikáciu v ktorej som tento kus našiel. Tento odkaz neobsahujú iba nálezy z Kaymakci, keďže tam mi boli poskytnuté ešte nepublikované nálezy. Následne ak bol k dispozícii kontext nálezu, originálne inventárne číslo alebo ak nebolo k dispozícii inventárne číslo tak odkaz na obrázok, prípadne stranu. Ďalšie dva stĺpce boli tvorené originálnym

datovaním v publikácii nazvaným „datácia“ a datovaním podľa synchronnej tabuľky poskytnutej doc. Petrom Pavúkom nazvaný „obdobie“. Ďalšie dva kategórie zohľadňujú „typ keramiky“ (*ware*) a „typ nádoby“ (ak je k dispozícii). Každá položka má tiež svoje katalógové číslo tvorené prvými dvoma písmenami názvu lokality a poradovým číslom. Ako poslednú kategóriu v rannej fáze som zvolil „druh“ zvieratá. Neskôr počas práce som pridal ešte ďalšie 3 kategórie. Bolo to preto, že okrem aplík v podobe zvieracích hláv, na ktoré som sa pôvodne plánoval zamerať, som začal nachádzať aj iné formy zvieracích vyobrazení. Tie som rozdelil na 3 typy: zvieracie apliky, reliéfy a rohaté rúčky a tým vznikla kategória „typ vyobrazenia“. Znova postupným hromadením materiálu sa ukázalo, že apliky sa okrem zvieracích hláv objavili aj vo forme celého zvieratá a vo forme mnou nazvanej parohy. Preto som pridal ešte poslednú kategóriu a to „vyobrazená časť“, ktoré zahŕňa tváre a volské rohy zobrazované reliéfmi a pre apliky teda zvieracie hlavy, zvieratá a parohy. Tieto dva kategórie som pre logickú postupnosť vložil medzi „typ“ a „druh“. Pre rohaté rúčky nebolo potrebné ďalšie a rovnako ani druh, preto v tabuľke neobsahujú tieto informácie.

Vo výsledku sa mi podarilo zozbierať 173 takýchto vyobrazení z 13 rôznych a 20 publikácií lokalít. Po tomto zozbieraní som si vytvoril všeobecný prehľad podľa lokalít a vytvoril si obraz o ich geografickom, časovom a keramickom rozmiestnení pred podrobnejším skúmaním. Pre výrazné rozdiely v počte som lokality s menším počtom rozdelil do geografických skupín: Asomatos, Beycesultan, Lesbos, Centrálna pobrežia, Kaymakci, Severovýchod (SV) a Trója. Prehľad týchto lokalít a skupín je popísaný v kapitole 2.

Následne, poznajúc tieto okolnosti nálezov som pristúpil k materiálu samotnému. V tomto kroku som si zadefinoval základné rozdelenie na typy a vytvoril základný popis toho, aké má všeobecné znaky, na akých lokalitách a v akých obdobiach sa konkrétne typy vyskytujú. Nakoniec som v kapitole venujúcej sa tejto problematike (kap. 3) načrtnol pre každý typ základné otázky, ktoré z týchto pozorovaní vznikli.

Po týchto obecných pozorovaniach a triedení materiálu som pristúpil k hlavnej fáze práce s materiálom a to k samotným kusom náležiacim ku každému typu osobitne. V tejto fáze som si vytvoril základný popis každého kusu, ku ktorému som mal prístup a snažil som sa zobjektívniť každý údaj, ktorý som mal k dispozícii. Kvôli rozsahu práce v nej nemám zahrnuté všetky tieto popisy a to konkrétne tie, ktoré tvorili väčšie skupiny zdieľajúce podobnosti a preto ich nebolo nutné sem všetky vkladať. Vždy sú ale zahrnuté v popise týchto skupín.

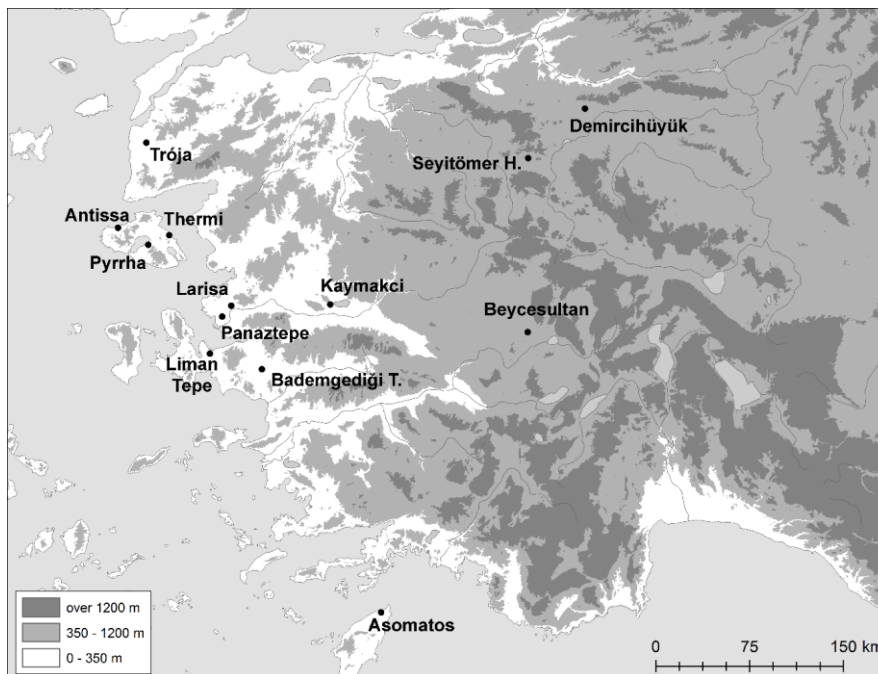
Následne ako som už naznačil vyššie, som na základne týchto opisov hľadal podobnosti, na základe ktorých som potom začal tvoriť spomínané skupiny, ktoré som sa tiež snažil aspoň približne priradiť k časovým fázam. Najdetailnejšie rozdelenie som vytvoril pre apliky, ktorých som mal najviac a vytvoril som samostatné chronologické systémy pre trójske konské apliky, konské apliky z Kaymakci a všeobecný systém pre apliky slonieho typu. Rozhodol som sa pre nich kvôli ich početnosti, viditeľným zmenám a datačnému zachyteniu. Jednotlivé fázy som potom pomenoval podľa odpovedajúcich období, pričom niektoré menej jasné som podľa tohto systému novo datoval, označené budú ako *LB 1A*, *LB 1B*, *LB1B/2A*, *LB 2A*, *LB 2A/2B*. Popisy a postupy, ktoré som v časti vypracoval sú spísané v kapitolách 4 (reliéfy), 5 (rohaté rúčky), 6 (zvieracie apliky) a 7 (apliky vo forme parohov).

Vo finálnej časti som doplnil pohľad na kontexty, ktoré som mal k dispozícii a zamyslel sa nad tým, čo nám výsledky tejto práce hovoria o ich interpretácii v rámci spoločnosti. To je zhrnuté v kapitole 8 a v závere práce.

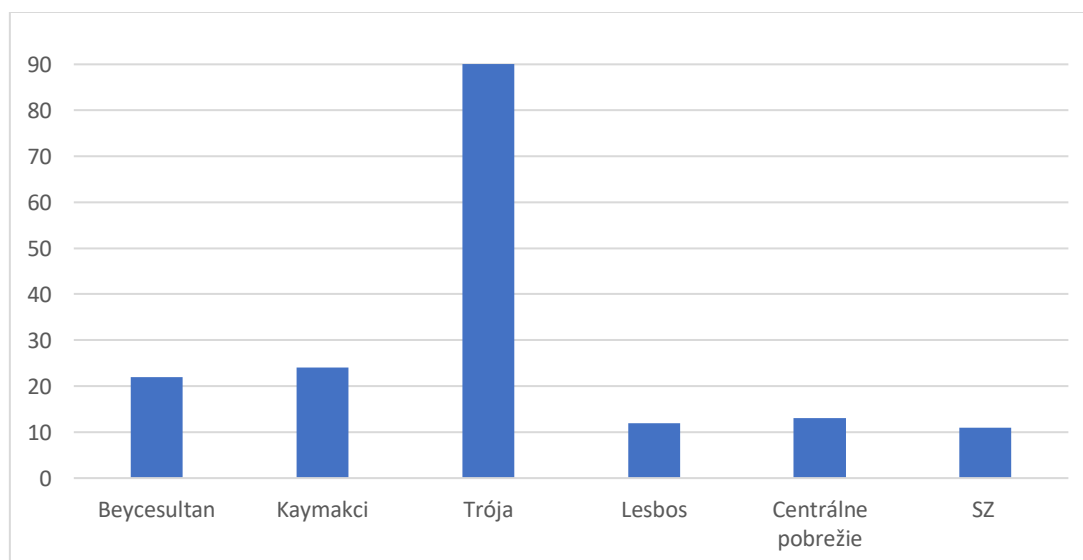
2. Lokality

V mojej práci som pracoval s 13 lokalitami západnej Anatólie, kde sa mi podarilo nájsť odpovedajúci materiál (Obr. 2.1). Tieto lokality si ale nezodpovedajú chronologicky, ani množstvom materiálu, preto je akákoľvek interpretácia a pokusy nájsť vzorec pre vývin a smer šírenia veľmi náročné a vo výsledku to môže byť iba veľmi jemný obraz skutočnosti. Hoci najväčšiu časť materiálu tvorí neprekvapivo najlepšie vy publikovaná **Trója** so svojimi 90 kusmi, významný celok tvorí aj materiál z **Kaymakci** a **Beycesultanu**. Aj keď sa zdá, že 24 kusov z **Kaymakci** a 22 kusov z **Beycesultanu** (obr. 2.2) je oproti Trójskemu celku málo, stále ide v porovnaní s menšími lokalitami o pomerne bohaté súbory. Zvyšné lokality sa pohybovali pod 20 kusov a často ide iba o 1 kus (obr. 2.3). Tieto lokality by sa dali rozdeliť do geografických celkov a to Lesbos, pás pobrežia strednej časti západnej Anatólie – Centrálné pobrežie a severovýchod západnej Anatólie. Špeciálny kus tvorí jedna nádoba z **Asomatu** na ostrove Rhodos. V nasledujúcich odstavcoch v rýchlosti predstavím spomínané lokality a skupiny. Preberiem obdobia, typy keramiky a tvary, v ktorých sa budem na týchto lokalitách

pohybovať. V rýchlosti tiež predstavím materiál, ktorý som z nich získal a načrtnem ich význam pre túto prácu spolu s otázkami, ktoré vyvolávajú.

Obr. 2.1: Mapa lokalít

Obr. 2.2: Hlavné nálezové celky

Trója, ako jedna z najlepšie preskúmaných a najvýznamnejších lokalít v regióne svojim prvenstvom nikoho neprekvapí. V mojej práci sa mi podarilo zozbierať 90 kusov vyobrazení

rôznych typov. Vo výsledku ide o väčší počet kusov ako všetky ostatné lokality dokopy. Väčšina môjho materiálu pochádza z Tróje VI a VIIa, kedy Trója zažívala vrchol svojej prosperity (Jablonka 2011, 721). Citadela presahuje predchodcov ako vo veľkosti, tak v kvalite materiálu. Je veľká škoda, že práve najvyššie položená časť citadely Tróje VI a VII bolo v helenizme doslova odrezaná pri budovaní terasy pre chrám bohyně Atény a nemalá časť odkopaná aj H. Schliemannom bez dostatočnej dokumentácie. Z toho pramení aj problém, že najväčšia časť materiálu z Tróje pochádza práve od neho a nedá sa určiť bližšie, než do obecnej Tróje VI, ktorá zahŕňa stupne LB 1A–2A, ako boli definované P. Pavúkom (2015-NOSTOI). Je to možné jedine pre pár kusov, ktoré do publikácie odfotil. Týchto pár kusov som sa pokúsil zadatovať pomocou porovnania ich rysov s materiálom z neskorších a lepšie dokumentovaných vykopávkach v Tróji, ale aj z iných lokalít. Tento systém podobných znakov bude vysvetlený v neskorších kapitolách zameraných na túto problematiku. (Kap. 3.3).

Okrem H. Schliemannovho materiálu (Schmidt 1902) tvoril najväčšiu časť materiál vykopaný a publikovaný C. W. Blegenom (Blegen 1953; Blegen 1958) a práve ten poslužil ako najlepší vzor pre chronológiu, vďaka svojmu objemu a rozloženiu od začiatku Tróje VI, kedy sa objavujú prvé príklady do Tróje VIIb3, kedy ostáva už len jeden typ aplík, pripomínajúci parohy. Na Blegenove dáta naviazali a doplnili, aj keď síce v skromnejšom množstve, kusy vykopané počas M. Korfmannovho pôsobenia (Pavúk 2014; Aslan 2018). V tomto období sa stáva dominantnou práve na kruhu točená, šedá leštená keramika (Pavúk 2005). Práve táto keramika pod sebou združuje drvivú väčšinu zozbieraného materiálu. Blegen v Troy VI opísal aj ďalších 9 typov (Blegen 1953, 33–34). Pre potreby tejto práce sú významné iba 2 druhy a to práve GW keramika, ktorú nazýva *Gray Mynian Ware* (dnes v Tróji nazývaný *Anatolian Gray Ware, AGW*) a *Tan Ware (TW)*. Ide o jediné dva druhy, v ktorých sa na tejto lokalite relevantné materiály objavujú. Totálnu dominanciu drží práve GW s 88 kusmi a 6 ich spadá pod TW. Spomedzi množstva tvarov nás budú zaujímať šálky typu A100, na ktorých sa objavuje jeden z typov vyobrazení a taktiež sú k nim priradzované aj zvieracie apliky. Tie Blegen združuje do skupiny D46 (Blegen 1953, 75). Druhým tvarom je tvar C71, ktorý by mohol poukazovať na smer užívania týchto vyobrazení a to k ceremonialným alebo rituálnym účelom. Veľkou škodou ostáva, že máme iba jeho jediný príklad (TR.64). GW prevláda aj v nasledujúcich obdobiach až do EIA. Jej dominanciu v nám relevantnom materiály narušajú iba 2 kusy TW v EIA. Taktiež prevládajú miskovité tvary a ako som už spomínal vyššie od LB 3 nám ostávajú

už iba apliky pripomínajúce parohy. Z toho sa zdá, že práve tieto parohy zakončujú vývin zvieracích aplík na konci doby bronzovej, kde ale stále žijú a ich vývin pokračuje.

Kaymakci nám za svojich doterajších 5 výkopových sezón ponúka zmienených 24 kusov. Ide o lokalitu, ktorá sa nachádza v centrálnej západnej Anatólii na svahu západne od Marmarského jazera v údolí rieky Gediz v dnešnej provincii Manisa. Neinvazívny prieskum CLASS v roku 2001 ukázal, že ide o jednu zo 6 citadel obklopujúcich jazero, sprevádzaných 5 pravdepodobne neopevnenými sídliskami v nížine a minimálne 23 malými lokalitami. Všetky tieto lokality spadajú do 2. tisícročia p.n.l. (Roosevelt et al. 2018, 646). Kaymakci ako najväčšia z týchto lokalít nepochybne hrala veľmi dôležitú, ak nie vedúcu rolu v regióne. Svojou polohou je taktiež možné, že okolo nej prechádzala obchodná trasa medzi Beycesultanom a západným pobrežím centrálnej západnej Anatólie a teda aj Trójou. Táto cesta mala sprostredkovať kontakty medzi južnou a severnou západnou Anatóliou už od EB 2. Mala viesť od Beycesultanu po hornom toku rieky Meander cez priesmyk Buldan do údolia Hermu, kadiaľ mohla pokračovať práve v blízkosti Kaymakci až k pásu pobrežia. To, že na takejto alebo podobnej ceste ležať mohla, môžu dokazovať nálezy dvoch kusov importovanej Mykénskej dekorovanej keramiky spadajúcej do LH IIIB a LH IIIA/B. Väčšinu tohto súboru tvoria keramiky, ktoré odpovedajú už rozoznanej tradícii lokality červená svetlo hnedá keramika (RLB), červené a hnedé hrubé keramiky (RBC) a šedá keramika, (GW) (Roosevelt et al. 2018, 664). Podľa keramiky bolo Kaymakci rozdelené na 3 hlavné fázy a to MB, LB 1, LB 2 a možnú LB 3/EIA (Roosevelt et al. 2018, 665). Týmto rovnako ako Trója pokrýva celú dobu výskytu skúmaného materiálu a pomáha pri tvorení chronológie. Svojím položením sa tiež stáva najlepším reprezentantom centrálnej časti západnej Anatólie a ponúka porovnanie s Trójou na severe a Beycesultanom na juhu. Najčastejšími tvarmi sú malé RLB a GW poháre s plochým dnom a jednou vertikálnou rúčkou, stredne veľké a veľké RLB a GW misy s piedestálom alebo bez a dvoma horizontálne pripevnenými rúčkami. Ďalšími obľúbenými tvarmi sú RLB džbány, často s trojlístkovým okrajom, RLB a RBC nádoby buď uzavretého amforoidného tvaru alebo otvorenej kratérovej formy. RLB a GW často nesú vytláčané alebo vystupujúce dekorácie, rytie a strieborný alebo zlatý wash (*Silver Wash, Gold Wash*). Plastické dekorácie sa objavujú veľmi vzácné. Ich nositeľmi sú často veľké misy so zvieracími protomami vystupujúcimi z okraja. Tiež ide o misy a nádoby s kónickými alebo špirálovými aplikami reprezentujúcimi baranie alebo býčie rohy, možno hady (Roosevelt et al. 2018, 663–664).

Beycesultan so svojimi 22 kusmi reprezentuje južnú časť západnej Anatólie. Okrem tohto je táto lokalita pre našu vec obzvlášť zaujímavá vďaka najrannejšiemu výskytu rohatých rúčok, ktoré sa neskôr v LB hojne vyskytovali v Tróji VI. Práve tento typ dekorácií sa mohol vyvinúť práve z plastických výrastkov, ktoré boli v Beycesultane veľmi obľúbené už od EB (Lloyd – Mellaart 1965, 69). Keramika Beycesultanu V, pre ktorú sú charakteristické kostovo hladená-leštená keramika, červené alebo hnedé keramiky, ktoré majú wash a jednoduchá žltohnedá keramika (BW), vykazuje silnú kontinuitu už od konca EB a malými postupnými zmenami počas fázy IV, vrstva IVa predstavuje začiatok novej fázy vrcholiacej v neskorej dobe bronzovej (Beycesultan III–I) (Lloyd – Mellaart 1965, 69–70). Jemné zmeny v type keramiky vidíme v IVb, kedy popri starých typoch začína narastať leštená keramika (Lloyd – Mellaart 1965, 118). Vo fáze IVa sa stráca kostovo hladená a začínajú prevládať „trblietavá“ keramika (*Lustrous ware*), ktorá sa stáva typickou a je charakteristická aj pre fázu II (Lloyd – Mellaart 1965, 128; Mellaart – Murray 1995, 21).

Vrstva V predstavuje finálnu fázu keramiky EB 3. Po zničení prosperujúceho paláca a mesta na konci BE V, boli tieto dva tellové kopce, na ktorých sa lokalita rozprestiera, znova osídlené vo fáze IVc. Kontinuita bola pravdepodobne neprerušená a z 33 tvarov z vrstvy V pokračuje 25 so 6 novými. Tvary, ktoré tento posun neprežili, spadali do skupiny prežívajúcej od EB 3 (Lloyd – Mellaart 1965, 101). Medzi tvarmi, ktoré tento posun neprežili, bol aj tvar pohárov s dvoma rúčkami, ktoré obsahovali aj dva kusy nesúce rohaté ušká (Lloyd – Mellaart 1965, BE V shape 12). Vo vrstve IVb sa objavujú menšie zmeny vo výrobe, ale znaky ktoré v nasledujúcom období predznamenávajú presun do vrstvy III ešte nie sú badateľné. Každopádne staré tvary sa stávajú vzácne, medzi nimi aj misky nesúce reliéfne zobrazenia. Zároveň aj tieto vyobrazenia sa stávajú vzácne (Lloyd – Mellaart 1965, 118). V nasledujúcich obdobiach prechádza keramika zmenami, opúšťa staré tvary slúžiace od EB 3 a začína naplno v napodobovaní kovových nádob aj s ich dekormi. Vrstva IVc je považovaná Mellaartom za vstup do neskorej doby bronzovej a opúšťa staré tvary. Z predchádzajúcej vrstvy prežilo 17 tvarov a medzi tvarmi nesúcimi vyobrazenia nášho záujmu prežil iba tvar karinovanej misky č.1, ale už bez dekorácie (Lloyd – Mellaart 1965, 128). Vrstva III predstavuje keramickú renesanciu vyžívajúcu sa v kovových tvaroch (Mellaart – Murray 1995, 1). Vystupujúce dekory, v minulých dobách reprezentované v našej téme imitáciami ušíek v podobe volských rohov teraz obiehajú vo vlnovkách celé nádoby. Na druhú stranu sa v tomto období objavuje

tvar krígl'a imitujúci kovové predlohy a dekorovaný práve vlnovkami okolo, ktoré sa v pár prípadoch v nasledujúcej vrstve II premenia na baranie reliéfy. Vrstva 2 predstavuje vrchol kultúry neskorej doby bronzovej v juhovýchodnej oblasti západnej Anatólie (Mellaart — Murray 1995, 21). Na kopci sa objavuje nový menší palác a ostávajú všetky tvary z fázy III a mnoho z IVa. V tomto období tiež vrcholia vlnovkové ornamenty z fázy III. Kultúrne vzťahy taktiež pokračujú rovnako už od EB 2 a 3. Minimálne 2 takéto obchodné cesty spájajúce sever a juh západnej Anatólie viedli z vyššieho toku rieky Meander cez priesmyk Buldan do údolia rieky Hermos a na západné pobrežie, kde končili v okolí dnešného Izmiru a tovar odtiaľ mohol prúdiť na sever do Tróje alebo na ostrovy a ďalej do Egejdy (Lloyd — Mellaart 1965, 75) Ako dôkaz, že tieto trasy skutočne fungovali minimálne na úrovni kultúrnej a technickej výmeny môžu poslúžiť rôzne nálezy z Izmiru, Thermi, Larisy a Tróje, ktoré vykazujú znaky, ktorých paralely môžeme nájsť v Beycesultane (Lloyd — Mellaart 1965, 76). Ako som už naznačil v Beycesultane máme materiál aj z MB a to konkrétne 2 šálky s plastickými výstupkami v podobe rohov a 3 reliéfne volské rohy na karinovaných miskách (Lloyd — Mellaart 1965, BE V shape 1,2) z vrstvy V. Tieto plastické rohy sa vyskytujú na pohároch s dvoma uškami. Ide o najtypickejší tvar pohárov v MB v juho-západnej Anatólii a ako píše Mellaart, výrastky na vrchole rúčok nie sú zriedkavé a ponúka myšlienku, že práve tento dekor mohli potulní hrnčiarri v Tróji a Kültepe premeniť na protomy v podobe zvierat (Lloyd — Mellaart 1965, 85). Tieto poháre s dvoma rúčkami boli vyrobené v BW, ktoré bolo veľmi často nachádzané v paláci, čo by mohlo znova poukazovať na ceremoniálne využitie. Reliéfne vyobrazenia volských rohov boli vyrobené v rôznych typoch keramiky (BW, červená, hnedá), ktoré často majú *wash*, leštené alebo potiahnuté slipom.

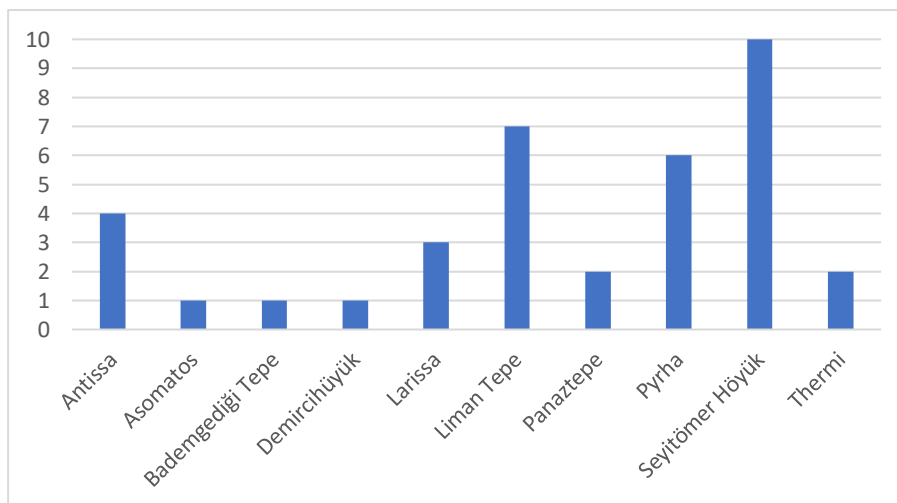
Zvyšné lokality som sa kvôli malému množstvu odpovedajúcemu materiálu pokúsil zhrnúť do skupín založených na ich geografickej polohe a to Lesbos s 12 kusmi, pás pobrežia strednej časti západnej Anatólie — Centrálné pobrežie s 13 kusmi a severovýchod západnej Anatólie s 10 kusmi. Špeciálny kus tvorí jedna nádoba z **Asomatu** na Rhode z rannej doby bronzovej nesúca reliéf tváre (Marketou 1997).

Skupinu **Lesbos** tvoria lokality svahového charakteru Antissa, Pyrrha a tellové sídlisko Thermi. Spolu tieto 3 lokality v porovnaní so zvyškom lokalít tvoria aspoň jemný obraz toho, ako sa mohli na tomto ostrove vyskytovať. **Thermi** nám poskytuje 2 príklady aplík zvieracích hláv z LB 1B a 2A v šedej keramike (Lamb 1936). **Antissa** 4 apliky v podobe parohov

z LB 2A v GW (Lamb 1930) a **Pyrrha** ďalších 6 parohov z LB 3 a rannej doby železnej v GW, Buccheru a TW (Utili 2002).

Centrálne pobrežie nebolo na materiál trochu prekvapivo o nič štedrejšie a ponúklo 13 kusov relevantného materiálu. Nepomáha tomu ani fakt, že ide až o 4 lokality a to **Bademgediği Tepe** s jedným kusom zvieracej apliky z LB 1A v jemnej červenej keramike (Meriç 2003), **Larisa** v 3 zvieracími aplikami z LB 1A/B v červenej a GW (Boehlau 1942), **Liman Tepe** so 7 baraními reliéfmi z MB, LB 1 a LB 2 (Günel 1999; Erkanal 2015) a **Panaztepe** s 2 aplikami zo LB v GW (Erkanal 2015; Aykurt 1999). Je škoda, že práve v tomto regióne nemáme lepšie dáta, keďže práve tieto pobrežné lokality mohli byť dôležitým miestom kontaktu Beycesultanu s Trójou. Na druhú stranu Liman Tepe ponúka pre kategóriu reliéfov doplnok, ktorý by mohol vniesť svetlo do ich vývoja a rozdelenia ľudských tvárí od vyobrazenia zvieracích. Či ide o nedostatok materiálu spôsobený malým množstvom publikovaného materiálu, alebo tu o nich nebol záujem, zostáva otáznе. Každopádne to, že sa tam zvieracie vyobrazenia skutočne našli a to v pomerne rannom štádiu vývoja v kombinácii variability typu vyobrazení a použitej keramiky, značí skôr prvý príklad a podporuje to, že ranná časť ich vývoja sa mohla odohrať v tejto oblasti.

Poslednú skupinu tvoria nálezy zo severovýchodnej časti západnej Anatólie. Ide o 1 kus z **Demircihüyük** (Mainz 1988), spadajúci pravdepodobne do obdobia LB 1B v svetlej červenej keramike. Druhá, o niečo štedrejšia lokalita, je **Seyitömer Höyük** (Bilgen 2015; Bilgen 2013). Ten svojimi 9 kusmi aplík spadajúcimi do prelomu MB a LB 1A v TW znova otvára otázku o pôvode zvieracích aplík. Svojím tvarom sa nápadne podobajú práve ranným aplikám z Kaymakci a pobrežia, ale nevyskytujú sa neskôr ako v tomto období. Je otáznе, prečo sa tieto ranné formy vyskytujú práve v tejto odľahlej časti a v akom vzťahu sú k ranným aplikám v strednej časti západnej Anatólie. Okrem týchto 9 aplík Seyitömer Höyük ponúka aj 1 príklad EB reliéfu, ktorý taktiež svojou izoláciou v tomto kúte západnej Anatólie ponúka skôr nové otázky ako odpovede. Na odhalenie týchto otázok nám ale chýba materiál z iných lokalít v tejto oblasti, ktorý by odhalil rozšírenie zvieracích vyobrazení v tejto oblasti.

Obr. 2.3: Menšie nálezové celky

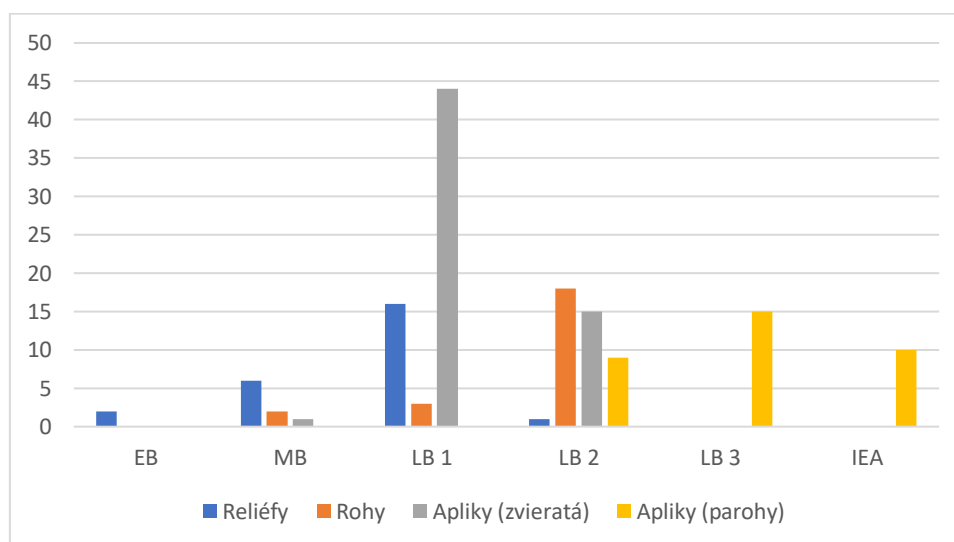
Z tejto kapitoly je teda jasné, že zvieracie vyobrazenia neboli ojedinelým javom jednej lokality ani regiónu. V rôznych množstvách a typoch ich nachádzame na rôznych lokalitách naprieč západnou Anatóliou, aj keď je pravda, že z juhu kusy nemáme. Zároveň sa nám vyskytujú v rôznych typoch keramiky a nádobách v rozličných vrstvách skúmaných lokalít. V nasledujúcej kapitole budem hovoriť o týchto vlastnostiach.

3. Materiál

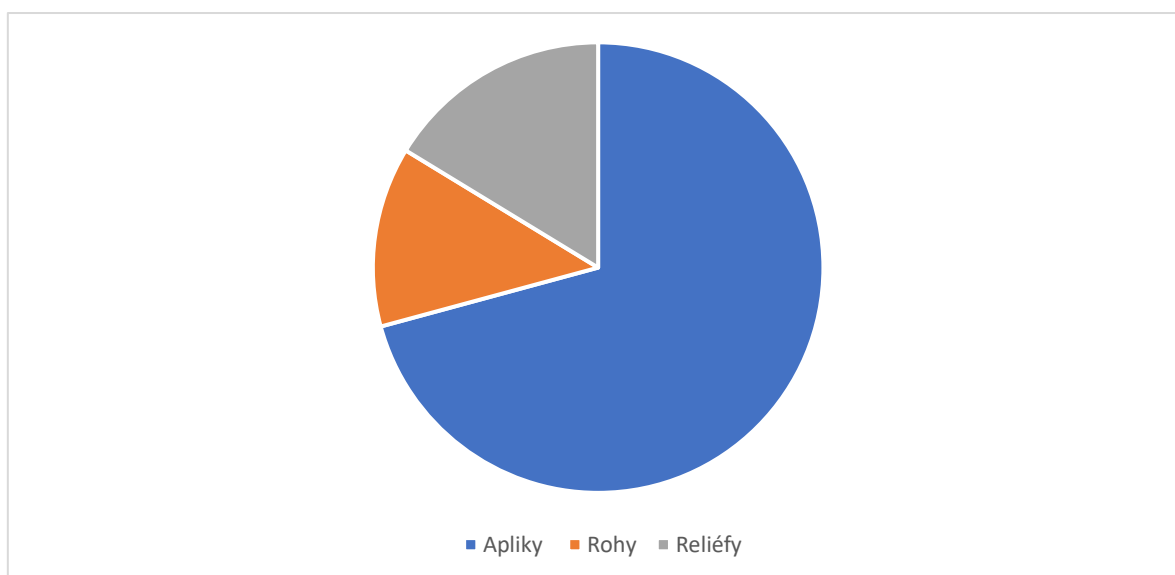
Materiál, s ktorým som pri príprave mojej práce pracoval, sa ukázal byť veľmi rôznorodý. Či už išlo o výskyt v rôznych obdobiach, typy keramiky, tvary nádob, ktoré tieto vyobrazenia niesli alebo samotné typy týchto vyobrazení. V predchádzajúcej kapitole som opísal lokality, z ktorých som čerpal a v tejto kapitole opíšem základné charakteristiky a obecné znaky, podľa ktorých som tento materiál pre ďalšie spracovanie rozdelil. Pre jasnosť nasledujúceho výkladu a pojmov začnem práve ich rozdelením. Pri pokuse zozbierať plastické vyobrazenia zvierat som narazil aj na základnú otázku, čo všetko sa dá interpretovať ako reprezentácia zvierat. V dobe bronzovej sa objavovalo mnoho typov a tvarov od malých hrboľov, cez reliéfne vyobrazenia až

po celé apliky a protómy vyrastajúce z okrajov alebo ušíek nádob. Práve tento popis vystihuje logické rozdelenie, ku ktorému som sa priklonil a bude vysvetlené neskôr v tejto kapitole.

Pri obecnom celkovom pohľade sa mi podarilo zozbierať materiál od rannej doby bronzovej až po kusy z rannej doby železnej. Najväčšiu časť ale tvorí pre túto prácu primárna neskorá doba bronzová. Príklady z rannej a strednej doby bronzovej spolu s rannou dobou železnou som sa rozhodol zahrnúť do tejto práce kvôli ich úzkemu súvisu s mojou témou a tiež preto, lebo môžu poskytnúť jasnejší pohľad na to, aké procesy mohli počas doby bronzovej prebiehať pred vytvorením práve pre mňa hlavných zvieracích hláv vo forme protom a aplík. Následný výstup (Obr. 3.1), ktorý sa mi z dát podarilo získať, ukazuje trendy v zvieracích vyobrazeniach od rannej doby bronzovej po rannú dobu železnú. Ak je možné tieto dáta považovať aspoň približne za objektívne, tak vidíme ako v strednej dobe bronzovej jemne dominujú reliéfné vyobrazenia a zároveň sa objavujú prvé kusy zvieracích aplík a parohov. Následne v LB 1 veľmi jasne dominujú zvieracie apliky, ktoré v LB 2 predbehli rohaté ušká a objavujú sa prvé apliky parohov, ktoré sa ako jediné vyskytujú v nasledujúcich obdobiach.

Obr. 3.1: Pomer typov vyobrazení od MB po IEA

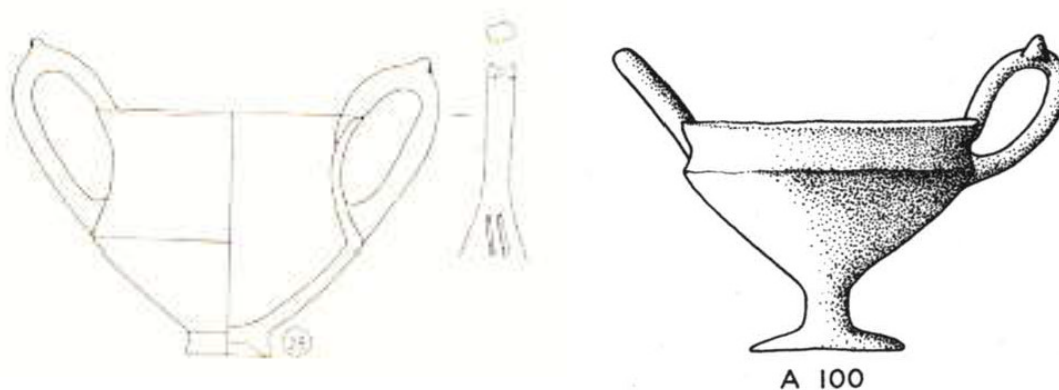
Obr. 3.2: Celkový pomer 3 základných typov zvieracích vyobrazení

Pravdepodobne najstaršiu a najneistejšiu skupinu tvoria reliéfy. Tieto reliéfy nachádzame v západnej Anatólii už od rannej doby bronzovej v Tróji (Schmidt 1902, Blegen 1951), Seyitömer Höyük (Bilgen 2013, Resim 689) a Asomate (Marketou 1997, fig.556). V Tróji sa nachádzajú na tzv. tvárových vázach (Gesichtsvase), ako ich nazval Schmidt (Schmidt 1902, SS.302—361; SS.1033—1095), prevažne v EB 2B a 3, s pár neskoršími kusmi z MB. Trójske kusy, ale namiesto zvierat reprezentujú ľudí. Je to jasné z ich spracovania spoločne so zvyškom nádoby, keďže dokopy pripomínajú ľudskú postavu. To ale nemusí platiť pri jednom náleze z ďalekého Asomatu na ostrove Rhodos (Marketou 1997, fig.556) a Seyitömer Höyük, kde máme jeden príklad džbánu s reliéfom tváre na pleciach, ktorý by mal znova spadať do obdobia rannej doby bronzovej, do fázy 3. Tieto amforoidné nádoby z EB III nenesú okrem reliéfnej tváre žiadne iné typy dekoru, ktoré by naznačovali, že musí ísť striktne o reprezentáciu ľudskej tváre. Svojím tvarom silne pripomínajú neskoršie vyobrazenia z Liman Tepe zo strednej a neskoršej doby bronzovej, ktoré podľa môjho názoru reprezentujú baranie hlavy. Na druhej strane máme v Beycesultane druhú skupinu, ktorá sa pravdepodobne vyvinula samostatne v strednej dobe bronzovej (Beycesultan V) z imitácií rúčok na karinovaných miskách do formy pripomínajúcej volské rohy. Tie sa neskôr na konci fázy IV (Beycesultan IVa) vytratil a vrátili sa až v neskoršej fáze II, už ale v inej podobe, ktorá viac pripomína práve príklady z Liman Tepe reprezentujúce pravdepodobne baranie hlavy na takzvaných krígľoch (Mellaart — Murray 1995, shape 25).

Samotné reliéfy, ktoré považujem za vyobrazenia zvierat, sú tvorené 25 kusmi. Prvý príklad kedy nesú podobu zvierat teda registrujeme na Rhodskej lokalite Asomatos a Seyitömer Höyük na konci rannej doby bronzovej (EB 3). Neskôr v strednej bronzovej v Liman Tepe a Beycesultane, kde tvoria dva rozličné tradície a na rovnakých lokalitách sa vyskytujú aj v neskorej dobe bronzovej, kde ale v Liman Tepe chýbajú v LB 1A a znova sa vracajú v LB 1B, pričom posledný kus je datovaný na prelom LB 2A a 2B. Situácia v Beycesultane nám ukazuje pokračovanie tradície zo strednej doby bronzovej v LB 1A vo vrstvách IVc a IVb, nasledované koncom tejto tradície v IVa. Znova sa vracajú v LB 1B vo vrstve II, kde máme dva kusy krígľov s reliéfom už baranej hlavy, ktoré už ale pravdepodobne predstavujú novú tradíciu, možno inšpirovanú práve Liman Tepe. O tom, o aké znaky som sa pri tejto úvahe a rozdelení zachytil, budem pojednávať v kapitole zameranej práve na tento typ vyobrazenia (Kap. 4).

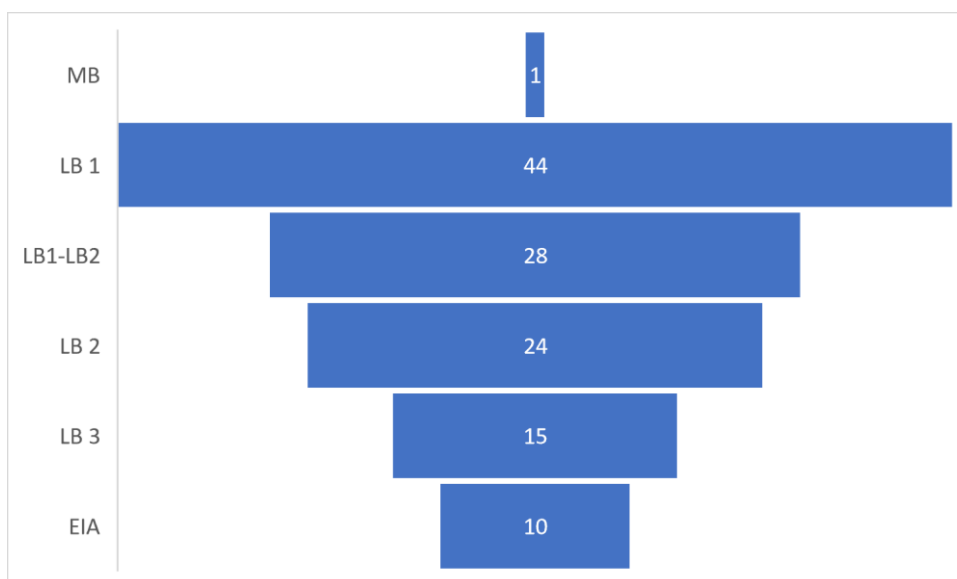
Druhým typom vyobrazení podľa môjho rozdelenia sú rohaté rúčky. Ide o plastické výrastky, spravidla na vrchole ušíek, pripomínajúce rohy. Tento typ dekoru je podľa našich dát najmenej rozšírený, čo do počtu kusov, tak aj do počtu lokalít, na ktorých sa s nimi stretávame. Ako som spomínal už v predchádzajúcej kapitole, ich najrannejšie príklady nachádzame v Beycesultane počas MB (Beycesultan V). Tento typ vyobrazení je oproti nejasným významom reliéfov tváří pomerne ľahko interpretovateľný ako skutočná reprezentácia rohov, minimálne v prípade Tróje. S celkovým počtom 23 kusov ide o najmenší súbor. Drvivá väčšina z nich bola nájdená v Tróji VI v rozmedzí od LB 1B po LB 2A (Blegen 1953; Schmidt 1902, SS.3310—3315). Posledný kus sa objavuje na prelome práve LB 2A a 2B (Blegen 1953, 35.619). Keďže ale žiadne neskoršie kusy z Tróje VIIa nemáme, ide o pravdepodobne kus z LB 2A. Je otázne, či tieto rohy bol rys spojený výhradne s Trójou, a aký má vzťah majú k skorším kusom z Beycesultanu. Logicky sa tu ponúka odpoveď, že Trójske rohy boli inšpirované, alebo dokonca prebraté práve podľa príkladu Beycesultanu. To, že ide o podobný tvar a rovnakú polohu rohov na vrchole vertikálneho uška narúša zistenie, že medzi strednou dobou bronzovou, kde spadajú nálezy z Beycesultanu (Beycesultan V) a neskorou dobou bronzovou LB 1B nemáme žiadne príklady, ktoré by mohli spájať špecifický tvar Beycesultanu a neskorší Trójsky tvar A100 (obr. 3.3b) Okrem tohto problému neseď ani tvar rohov a typ keramiky. Je preto pravdepodobné, že ide o nesúvisiace tradície. Viac svetla možno vnesú do tejto problematiky nové nálezy z Beycesultanu a iných lokalít centrálnej Anatólie. Dva príklady z Beycesultanu, obe pochádzajú z fáze V, sa vyskytujú na karinovaných pohároch s dvoma vertikálnymi uškami bez

nôžky (obr. 3.3a), Trójske nálezy na druhú stranu, mi svojim objemnejším počtom a výskytom v dvoch obdobiach (LB 1B—2A) umožnili vypozerovať rozdiely medzi týmito dvoma obdobiami. Vyskytovali sa výhradne na GW kusoch Blegenovho tvaru A100 (Blegen 1953, 55) a špeciálny príklad tvorí kus (TR.64) z tvaru C71 (Blegen 1953, 68) nájdený na urnovom pohrebisku. Bližšiemu popisu, rysom a rozdeleniu sa budem znova venovať v príslušnej kapitole (Kap. 6).

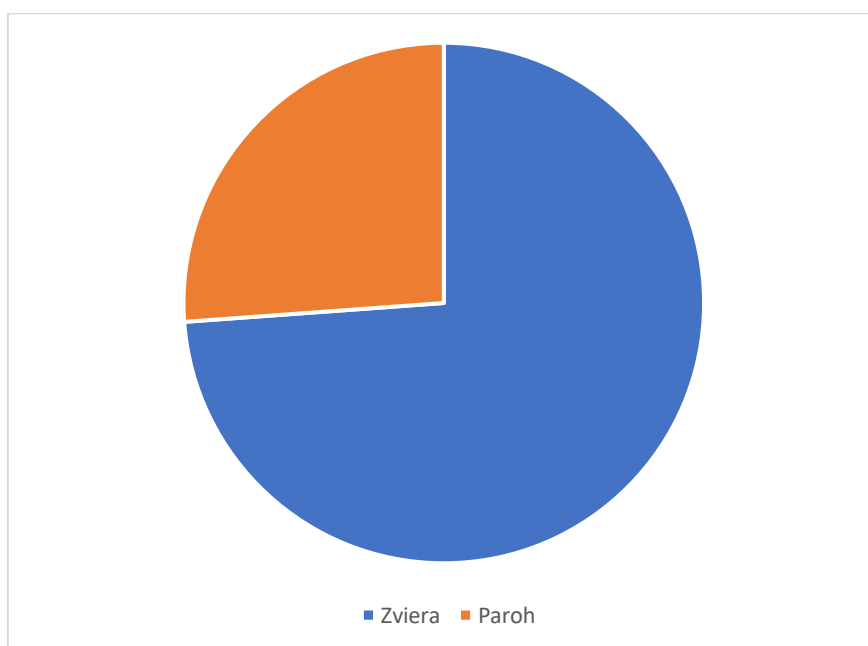

Obr. 3.3: (a) vľavo rohatý pohár z Beycesultanu V; (b) vpravo rohatý pohár A100 z Tróji VI

Posledným typom materiálu sú samotné apliky. Tieto apliky sú väčšinou tvorené hlavou a krkom zvieratá vyrastajúcim z okraja, alebo uška nádoby. Ide o 126 kusov, čím hravo tvoria viac ako dve tretiny všetkého materiálu. Prvenstvo dosahujú taktiež v počte lokalít, na ktorých boli nájdené. Ak nepočítame Rhodský Asomatos, objavujú sa na každej z našich lokalít okrem Liman Tepe. Prvé kusy sa objavujú už od strednej doby bronzovej a najväčší rozmach zažívajú v LB 1, kde máme 44 kusov (Obr. 3.4). Bližšie rozdelenie neskorej doby bronzovej znova veľmi sťažujú Schliemannov súbor. Ten tvorí 26 kusov aplik, ktoré sú datované do Tróje VI celkovo a teda narúšajú celkový obraz, tie som teda umiestnil do kategórie LB1—LB2 spolu s 2 kusmi z Kaymakci (KA.08; 16), ktorých datovanie spadá na prelom LB 1B a LB 2A. V grafe chýbajú aj 3 kusy z Kaymakci nájdené na povrchu (KA.09; 10; 13).

Obr. 3.4 – Množstvo aplikácií v jednotlivých obdobiach

Obr. 3.5: Pomer zvieracích hláv a parohov

Tu je ešte dôležité pre jasnosť vecí spomenúť, že okrem zvieracích hláv, medzi apliky počítam aj apliky v tvare parožia, rovnako ako zvieracie hlavy vystupujúce z okraja, v tomto prípade už pravdepodobne väčších nádob. Táto kategória nálezov (parohy) tvorí z celkového množstva 125 aplikácií približne jednu štvrtinu (Obr. 3.5). Tento konkrétny tvar sa vyskytuje

hlavne v GW, 4 kusy v TW a 2 kusy z Pyrhly v aiólskom bucchere. Podľa dostupného materiálu sa parohy začínajú objavovať od LB 2A. V nasledujúcich obdobiach začína ich počet narastať, v LB 2B a v LB 3 dosahujú najvyššieho počtu. Zvieracie hlavy sa nám po LB 2A už nevyskytujú až na jeden kus z Kaymakci (KA.23). Počas svojho výskytu boli tvorené prevažne v GW a istý podiel nesie TW a RLB keramika. Špeciálne kusy tvorí jedna barania hlava na amfore Panaztepe (Aikurt 1999) z LB 1, nasadená na mieste výlevky uzavretej amfory a býčia hlava zo Seyitömer Höyüku (Bilgen 2015) s neistým umiestnením. Druhý spomínaný je zároveň jediný nález tohto typu zo strednej doby bronzovej, ktorý sa mi podarilo zozbierať. Ďalšie dva špeciálne kusy sú dva nálezy z Tróje (Schmidt 1902, SS. 3226; 3227) v podobe býčích hláv nasadených na kotle s výlevkou.

Zvyšné kusy sa mi podarilo rozdeliť na 2 hlavné kategórie predstavené vyššie, čiže kategória zvieracích hláv a kategória prakticky nazývaná parohy. Z oboch kategórií máme na túto prácu pomerne hojne kusov z rôznych období a preto sa mi podarilo rozdeliť ich ďalej na menšie podkategórie. Menšiu a menej diferencovanú kategóriu parohov som rozdelil na 3 podkategórie podľa tvaru ich vrchného zakončenia: guľovité, hríbovité a komínové. Tieto podkategórie zároveň odrážajú chronologické zmeny. Pri zvieracích hlavách tieto podkategórie odrážajú odhadovaný druh zvieratá a ich spoločné znaky. Ďaleko najčastejšie zobrazované sú kone, za nimi je najviac zobrazovaný druh slon a následne baran. Všetky tieto tri druhy mali aspoň 10 kusov, objavili sa na viacerých lokalitách a vo viacerých obdobiach. Preto som im v práci venoval najväčšiu pozornosť a pokúsil sa vypracovať ich chronológiu. Okrem týchto som narazil aj na býkov, kozu, psa a volské apliky. Tieto druhy ale nepresiahli viac ako 5 kusov a podľa doterajších zistení ide skôr o výnimky a preto momentálne nie je možné pre nich vytvoriť chronológiu. Bokom som musel ponechať 1 nezaradenú apliku zo Schliemannovho katalógu (Schmidt 1902, SS. 3264), 1 od Blegena, ktorá z fotografie nie je jasná a 11 nepublikovaných nálezov z Kaymakci, ktoré nie je bez fotky možné identifikovať (Schmidt 1902, SS. 3264).

V tejto kapitole vidíme hlbší, ale stále pomerne všeobecný pohľad na materiál, ktorý nám ukazuje, že tieto vyobrazenia zvierat na nádobách boli vyrobené v rôznych typoch keramiky, aj keď najviac ich máme v šedej keramike. Okrem toho mali aj mnoho podôb, kvôli čomu som ich rozdelil na 3 hlavné typy (reliéfy, rohaté rúčky a apliky), pričom apliky vykazovali najväčšiu variabilitu a preto boli rozdelené ešte do dvoch menších skupín (zvieracích hláv

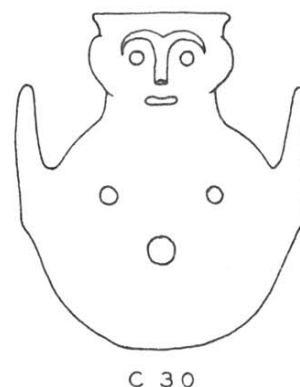
a parohov). V nasledujúcich kapitolách sa budem venovať podrobnejšiemu opisu týchto typov. Vysvetlím, na základe akých znakov som ich rozdelil, ukážem ich chronológiu a zamyslím sa nad ich interpretáciou.

4. Reliéfne vyobrazenia zvierat na nádobách

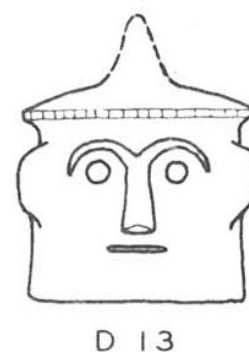
Ako už bolo povedané, reliéfy tvoria najstarší typ vyobrazenia zvierat na nádobách. Zároveň je veľmi zaujímavý pre svoje trvanie, pravdepodobne už od konca rannej doby bronzovej (EB 3) až do približne polovice LB 2, kedy nachádzame posledný známy kus v Liman Tepe.

Ako som už vyššie spomenul zvieracie reliéfne vyobrazenia pravdepodobne vznikli pod vplyvom včasne bronzových váz z Tróje, ktoré Schmidt nazval jednoducho tvárové vázy (Schmidt 1902 SS. 302—349, 1033—1043) a rozdelil ich na 2 skupiny A a B. Bývajú nazývané aj „obličejové urny“ a ide o antropomorfné (ľudské) vyobrazenia. Stretol sa s nimi aj Blegen v rôznejších podobách, pre ktoré vytvoril skupiny (Blegen 1951, C7, C8, C30, C31, D13). Tieto vázy sa prvýkrát objavujú v Tróji I (Blegen 1951, 31) a vo veľkom množstve sa vyskytujú počas rannej doby bronzovej vo fáze III, od kedy pomaly ustupujú vo fáze IV, ale stále v pomerne hojnom počte pretrvávajú do fáze V. Zároveň ide o najcharakteristickejší produkt Trójskych hrnčiarov počas týchto fáz, ako uviedol už Schliemann

a potvrdil Blegen (Blegen 1951, 31). Najprepracovanejší typ C30 (Obr. 4.1a) na sebe jasne ukazuje tvárovú časť na hrdle vázy, tvorenú nasadenými očami, guľatým nosom a čelom, tvoreným rovnou čiarou alebo oblúkom, pripomínajúcim neskoršie zvieracie vyobrazenia. Niektoré kusy majú znázornené aj ústa. Tieto rysy na vyšších tvaroch často dopĺňajú aj výrastky na bruchu nádoby, ktoré pravdepodobne znázorňujú bradavky a pupok a obraz je dotvorený

Obr. 4.1:
Tvárová
váza typ
C30
počas
Tróje III

Obr. 4.2:
Tvárová
váza typ
D13
počas
Tróje III

vertikálnymi rúčkami, silno pripomínajúcimi ruky zdvihnuté dohora. Väčšina tvarov tiež má na hrdle nádoby pripevnené aj plastické výrastky znázorňujúce uši. Po tomto opise je teda nepochybne jasné, že šlo o vernú napodobeninu ľudskej postavy. Najčastejšie sa tieto vázy vyskytujú v šedej, čiernej, červenej alebo takzvanej „*nubbly*“ keramike (Blegen 1951, 29; 31; 32). Pri obecnom pohľade by sa dalo povedať, že sa vyskytujú v dvoch základných tvaroch. Prvý, ktorý zahrňuje Blegenove C typy (C7, C8, C30, C31) a zhoduje sa so Schmidtovým typom A (ďalej typ A), tvorí celú ľudskú postavu bruchatej vázy bez veka. Druhá skupina obsahuje Blegenov typ D13 a Schmidtov typ B (ďalej typ B). Tieto nádoby pripomínajú skôr jednoduché nádoby s kruhovým alebo oválnym dnom a steny stúpajú približne kolmo nahor, narúšané iba výrastkami uší pod okrajom, okrem ktorých nesú iba líniu čela spojenú s nosom a oči. Oproti predchádzajúcemu tvaru nesie cylindrické veko, možno predstavujúce pokrývku hlavy. Tento typ sa objavuje od II. fázy, pričom bežnejšie sa objavuje v Tróji III a vo fáze IV ojedinele (Blegen 1951, 32; 136). V nasledujúcich stranách sa pokúsím opísať ako sa z týchto váz jasne vykresľujúcich ľudské tváre a postavy vyvinula varianta veľmi podobná, ale zobrazujúca zvieratá v Asomate a Liman Tepe.

Trójske tvárové vázy predstavujúce ľudí zdieľajú oproti ostatným príkladom, ktoré už považujem za zvieracie, jeden zásadný rys. Ak sa pozrieme na pomer vyobrazenia tváre a veľkosti nádoby, vidíme, že viac či menej odrážajú pomer skutočnej ľudskej hlavy a rysov tváre, teda nadočnicové oblúky prechádzajúce do nosu a oči. Ďalším znakom je, že okrem týchto znakov často obsahujú aj ústa, uši a pri type A dokonca aj ruky a bradavky, opäť v pomerne presnom pomere.

Naproti tomu reliéfy, mnou považované za zvieracie, tieto proporcie ani zďaleka nezdieľajú a neobsahujú žiadne ďalšie rysy, ktoré by poukazovali na to, že ide o vyobrazenie ľudí. V prípade Asomatu (Marketou 19), Seyitömer Höyüku (Bilgen 2013) aj Liman Tepe (Günel 1999; Erkanal 2015) ide o veľké amforoidné nádoby, nijak sa nepodobajúce tvárovým vázám z Tróje. Tieto veľké nádoby, ak nepočítam jeden kus z Liman Tepe (LI.07), ktorý nesie aj ďalšie reliéfné a ryté dekory, obsahujú iba jeden reliéfny dekor tváre pod hrdlom. Toto rozloženie a asymetrickosť týchto vyobrazení teda otvára možnosť, že ide o zobrazenie zvieracej tváre, pravdepodobne barana alebo kozla. Samotné vyobrazenie tejto tváre, je ale až príliš podobné Trójskym na to, aby sme čo i len nepredpokladali možný súvis. Možným vysvetlením by mohli byť kultúrne a obchodné kontakty týchto lokalít práve s Trójou v EB 3, ktorá od fázy Trója II

disponovala kontaktami so severnou aj južnou Egejdou a zároveň aj s predným východom (Jablónka 2011, 726). Práve posledné spomenuté mohli po námornej trase medzi Egejdou a Sýriou priniesť buď tvárové vázy, povedomie o nich, alebo dokonca potulných hrnčiarov na Rhodos. Tam mohli na konci doby bronzovej v inej sfére myslenia využiť tvar známy z Tróje na vytvorenie vyobrazenia síce veľmi podobného, ale reprezentujúceho zvieratá namiesto ľudí. Seyitömer Höyük by mohol byť dôkazom niečoho podobného na inej trase. Nevieme povedať, či šlo o lokálnu výrobu, alebo o import. Keď ale pristúpime na to, že toto vyobrazenie pochádza z Tróje, tak sa skôr ponúka, že šlo o lokálnu výrobu, keďže vyobrazenia tváre na takýchto nádobách v Tróji nemáme.

V dobe, kedy sa tieto vyobrazenia objavujú v Asomate a Seyitömer Höyüku, čiže v EB 3, už Trójske vázy zažili svoj vrchol v Tróji III a veľmi jemným tempom ustupujú. Tento ústup, ale zatiaľ nebol dostatočný na to, aby sa dalo objektívne uvažovať nad tým, že sa Trójski hrnčiari, špecializovaní na tento typ nádob, presúvali na iné miesta. O tejto možnosti, by sa ale dalo uvažovať v prípade Liman Tepe, kde sa tieto vyobrazenia vyskytujú od druhej polovice strednej doby bronzovej (Liman Tepe III:4), ktorá je zhodná s Trójou V, kedy sú tvárové vázy na skutočnom ústupe a oproti predošlým obdobiam nekvalitné, už iba zbežne pripomínajúce ľudí. Práve tento posledný fakt mohol napomôcť k tomu, že mohli byť ľahko zameniteľné so zvieratami a tiež to môže vysvetliť fakt, že všetky stredne bronzové exempláre sú pomerne nekvalitné kusy. Výnimku tu tvorí veľmi prepracovaný a kvalitný kus v červenej leštenej keramike (LI.01). Ide znova o amforoidnú nádobu s dvoma šikmými vertikálnymi uchami na ramenách, z ktorých na prednej strane vychádzajú reliéfne línie smerom do stredu na strane reliéfu a sú zakončené poloblúkmi stočenými do hora s kruhovými výrastkami vo vnútri približne v línii, kde nad nimi začína tvár. Medzi nimi je vyrytý ovál s cikcakovitou líniou smerujúcou zhora dole približne do $\frac{3}{4}$ zakončený šípkou. Pod oválom je znova kruhový výrastok. Skoro priamo nad týmto oválom na hrdle je znázornená samotná tvár, z ktorej po bokoch vystupuje rytý pás s cikcakovitým motívom dookola hrdla nádoby. Celkovo tento dekor pôsobí veľmi elegantne a symetricky oproti ostatným nájdeným kusom z tohto obdobia. Touto svojou eleganciou by spadal skôr do konca rannej doby bronzovej s podobne elegantným prevedením tváre ako kus z Asomatu, keď ešte Trójske kusy dosahovali svoju vysokú kvalitu. Svojou prepracovanosťou nezapadá ani do neskoru bronzových kusov a prepracovaním jeho kvalitu nedosahuje ani jeden z neskoru bronzových kusov a to vrátane posledného kusu

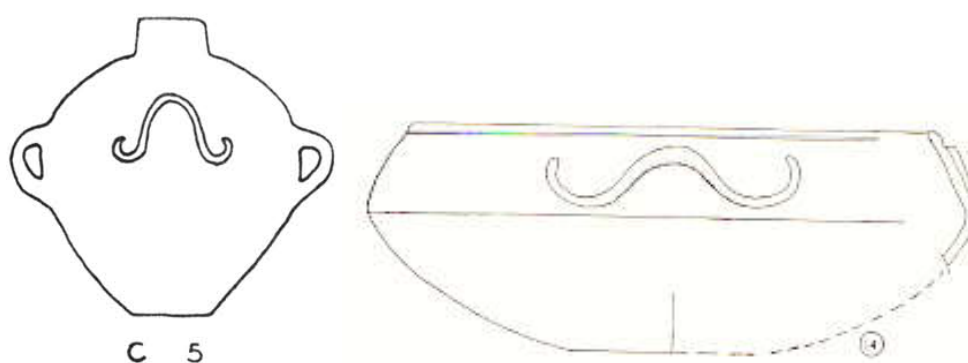
datovaného na prelom LB 2A a 2B. Z toho vyplýva, že ide o import z nejakej inej neznámej lokality, ktorá tento typ vyrábala a expandovala, prípadne o výnimočný kus domácej výroby.

Ako som teda spomenul, v prípade Liman Tepe ide okrem spomínanej nádoby o veľmi nekvalitné prepracovanie týchto vyobrazení. Či už šlo o putujúcich hrnčiarov, ktorí v Tróji videli posledné nekvalitné kusy tvárových váz, alebo sa tieto vázy samotné dostali do Liman Tepe, práve táto nekvalita vyobrazení ľudských tvárí mohla napomôcť tomu, že ich lokálni obyvatelia mohli považovať za zvieracie a tak k nim aj ďalej pristupovať. To, že ich máme viacero, konkrétne 6, v spojení s ich kvalitou a výrobou v lokálnej červenej a hnedej keramike dokazuje, že ide o lokálne výrobky. Problém predstavuje spomínaná diera počas Liman Tepe III:3, teda LB 1A. Keďže sa ale ich podoba, nesúce nádoby ani typ keramiky nemení, ide s veľkou pravdepodobnosťou iba o chybu v datovaní, alebo o nenájdene kusy. Potvrdiť alebo vyvrátiť to môže opäť materiál nájdený v budúcnosti. Najdôležitejšou otázkou ale ostáva, či šlo skutočne o zvieracie tváre, ako v tejto práci prezentujem, alebo o ľudské. Na definitívne zodpovedanie tejto otázky je ale potrebné ďalšie bádanie, zamerané práve na reliéfne zvieracie a ľudské vyobrazenia v ďalších okolitých sférach, ktoré kvôli zameraniu a rozsahu tejto práce nebolo možné.

Na druhej strane v Beycesultane sú takéto pochybnosti oveľa menšie, a viac ako rozlišovanie medzi ľudskými a zvieracími, sa tu hodí rozlišovanie medzi amorfnými a zvieracími. Reliéfne vyobrazenia na tejto lokalite som rozdelil na dva skupiny, líšiace sa ako tvarom, tak dobou, v ktorej sa nachádzajú. Prvé a staršie sú vyobrazenia volských rohov, podľa tvaru, ktorý ich nápadne pripomína a objavuje sa v strednej dobe bronzovej a rannej neskorej dobe bronzovej (LB 1A), podľa novej chronológie. Lloydova a Mellartova stará chronológia ich však radí obe do Beycesultanovskej strednej doby bronzovej v keramickej chronológii (Lloyd — Mellaart 1965, 73). Konkrétne ide o vrstvy Beycesultan V, IVc a IVb, po ktorej sa už tieto volské rohy nevyskytujú. Druhou a mladšou skupinou sú menej početné reliéfy baraních hláv, viac menej podobajúce sa na tie z Asomatu, Seyitömer Höyüku a Liman Tepe. Táto druhá skupina sa po diere, kedy zvieracie vyobrazenia nemáme, reprezentujúcej vrstvu IVa a III, objavuje vo vrstve II, po ktorej opäť miznú a vrstva I neponúka žiadne ďalšie vyobrazenia zvierat na keramike.

Prvá skupina volských hláv sa teda objavuje prvýkrát vo vrstve V, kedy sa pravdepodobne vyvinula z imitovaných ušíek, často sa objavujúcich na karinovaných miskách

(Obr. 4.3b). Tieto imitácie ušíek okrem Beycesultanu nachádzame aj u Blegena v Tróji rannej dobe bronzovej od vrstvy III po vrstvu V (Blegen 1951). Ide o tvar C20 a C5. Práve druhý menovaný sa nápadne týmto reliéfnym rohom podobá, ale je až príliš amorfný a pripomína skôr ornament ako skutočný tvar volských rohov (Obr. 4.3a). Taktiež sa tieto rohy vyskytujú na džbánoch a nie na miskách, ako je to u v Beycesultane. Keďže sa tieto Trójske imitované ušká vyskytujú v rannejšej dobe ako v Beycesultane, a ako som spomínal v kapitole 3 od EB 3 fungovali obchodné trasy medzi severom a juhom, nie je vylúčené, že Trójske Beycesultan ovplyvnili.

Obr. 4.3: (a) vľavo Trójsky tvar C5 počas Tróje III; (b) vpravo miska z Beycesultanu V, tvar 1

Vo vrstve Beycesultan V teda máme 3 príklady týchto reliéfnych volských rohov (BE.04—06). Dva z nich sa nachádzajú na miskách s invertným okrajom (Lloyd — Mellaart 1965, shape 2). Jedna je vyrobená v BW s červeným máčaním (*red wash*) a druhá v jednoduchej červenej kostovo hladenej keramike potiahnutá slipom (*plain red bone-burnished and slipped*). Tretí je na miske s okrajom v tvare kvapky (*bead-rim bowl*) (Lloyd — Mellaart 1965, shape 1) v BW.

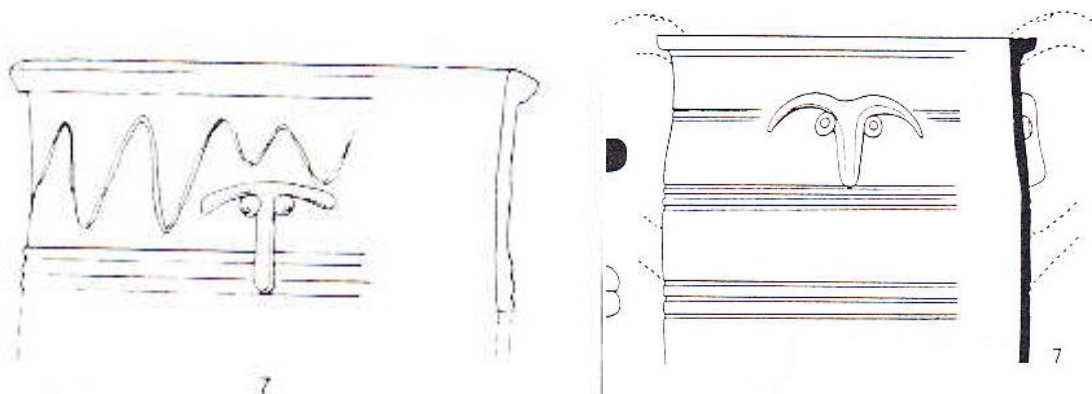
V nasledujúcej vrstve IVc máme najviac takýchto vyobrazení, konkrétne 7 kusov (BE.07—13). Znova sa objavujú na rovnakých tvaroch, tri na miskách s invertným okrajom (tvar 2) a štyri na miskách s okrajom v tvare kvapky (tvar 1). Všetky tri misky tvaru 2 máme v červenej leštenej (*burnished*) keramike. Misky tvaru 1, každú v inom type (*buff bone-burnished, buff wash, red burnished, brown wash*).

Vo vrstve IVb nachádzame iba 2 príklady tejto skupiny (BE.13—14). Jedna z nich je znova v tvare 2 a druhá prvýkrát v tvare plytkej karinovanej misky tvaru 4. Prvá je v tmavočervenej kostovo hladenej slipom potiahnutej keramike a druhá v žltej, strakato červenej kostovo hladenej slipom potiahnutej keramike (*yellow, mottled red bone-burnished slip*). V tomto období sa tieto tvary nesúce vyobrazenie stávajú vzácne. Z tvaru jedna sa stratili rohy a ostávajú už iba vzácne na tvare 2 a 4 (Lloyd — Mellaart 1965, 118). V nasledujúcom období IVa už prežíva iba tvar 1, ale bez imitovaných ušík a reliéfnych rohov. Celkovo toto obdobie znamená posun k novým tvarom keramiky a mnohé staršie tvary sa vytrácajú (Lloyd — Mellaart 1965, 128). Okrem týchto príkladov sa v tejto vrstve našiel aj jeden príklad druhej skupiny (BE.03), o ňom ale budem písať až pri jej opise. Tieto rohy som nijako ďalej nedelil, ani netvoril ich chronológiu na základe chronologických zmien kvôli tomu, že žiadne výrazné zmeny, ktoré by umožňovali bližšie rozdelenie sa v týchto troch vrstvách neudiali. Počas celého svojho trvania si udržiavali rovnaký tvar a objavovali sa na rovnakých tvaroch keramiky.

Nasledujúce vrstvy nám neposkytli žiadne príklady zvieracích vyobrazení. Za zmienku stojí, že v období III sa v keramike udiali veľké zmeny, predznamenané už v IVa, ktoré posunuli keramiku ešte bližšie ku kovovým predlohám (Mellaart — Murray 1995, 1). Vo vrstve III sa nám preto objavuje nový tvar, dôležitý práve pre túto druhú skupinu, a tým je krígeľ. Okrem tohto nového tvaru je nutne spomenúť, že reliéfne dekorácie nemiznú. Namiesto samotných rohov to ale vyzerá, že boli natiahnuté okolo celej nádoby v podobe vlnoviek, ktoré sa od tohto obdobia hojne objavujú a vrcholia vo vrstve II.

Druhá skupina je teda tvorená už bezpochyby vyobrazeniami zvierat. Jeden problémový kus je veľká misa v dvomi uchami v BW z vrstvy II, nesúca reliéfnu líniu vystupujúcu z okraja smerom dole, ktorá sa zužuje a po bokoch má dva bodky pripomínajúce oči (BE.04). U tejto nie je isté, či šlo o zviera, alebo o napodobeninu kovových nitov. Druhý zvláštny kus (BE.03) je spomínaný džbán z vrstvy IVb v hrubej hnedej keramike obsahujúci baraniu hlavu na hrdle, ktorá sa svojím prepracovaním podobá skôr na vyobrazenia z predchádzajúcich oblastí. Hlavná časť tejto skupiny je ale tvorená 2 kríglami (tvar 25) z vrstvy II, s vyobrazením baraních hláv. Jeden z nich (BE.04) je vytvorený v červeno hnedastej máčanej keramike (*red brownish wash*) a druhý (BE.06) v červenej máčanej keramike (*red wash*). Pri týchto kusoch je tiež zaujímavý kontext nálezu, kus 04 a 05 boli nájdené v súkromnom dome a kus 06 dokonca v novom paláci/megare, tento kus zároveň vykazuje vyššiu kvalitu ako

nádoby, tak aj vyobrazenia. Naproti tomu kus zo súkromného domu pôsobí jednoduchšie. Tieto kontexty, hlavne ten druhý by mohol poukazovať na výnimočnosť takýchto vyobrazení pre vyššiu triedu a zároveň imitáciu nižšími vrstvami. Pravdepodobne teda nešlo o rituálne alebo ceremoniálne nádoby, ale o módný výstrelok tejto doby. Pôvod týchto vyobrazení nie je známy, je možné, že zvláštny kus 03 z vrstvy IVb bol ovplyvnený Trójou alebo Liman Tepe, prípadne šlo o import, lebo tvar reliéfu je veľmi podobný. Príklady 04 a 06 sú na druhej strane pravdepodobne výsledkom napodobovania kovových predlôh, ktoré sa s vrstvou III začalo. Bohužiaľ ale nemáme žiadne kovové originály, ktoré by to mohli potvrdiť. Druhým možným vysvetlením, sú už zmieňované obchodné cesty.

Obr. 4.4: (a) vľavo kus BE.04; (b) vpravo kus BE.06

V tejto kapitole vidíme, ako sa v západnej Anatólii vyvinuli pravdepodobne prvé vyobrazenia zvierat na keramike. Mali formu jednoduchých plasticky nanesených reliéfov. Aj keď si nemôžeme byť istí, ich ranné formy vyskytujúce sa od konca rannej doby bronzovej (EB 3), vykazujú mnoho podobností s ľudskými tvárovými vázami z Tróje. Nálezy zo strednej doby bronzovej v Beycesultane naopak ukazujú vlastnú tradíciu reliéfnych volských rohov, ktorá bola pravdepodobne výsledkom experimentov s imitovanými uškami, ale po fáze Beycesultan IVb zaniká. Následne sa ešte na krátky čas vo fáze II na tejto lokalite objavujú mladšie príklady, ktoré už ale pravdepodobne pokračovali v tradícii prvého typu. Reliéfy teda predstavujú prvý typ vyobrazení dominujúci až do fáze LB 1A, kedy sa začínajú vo väčšom množstve objavovať aj apliky, ktorým sa budem venovať v nasledujúcej kapitole (Kap. 5).

5. Apliky vo forme zvieracích hláv

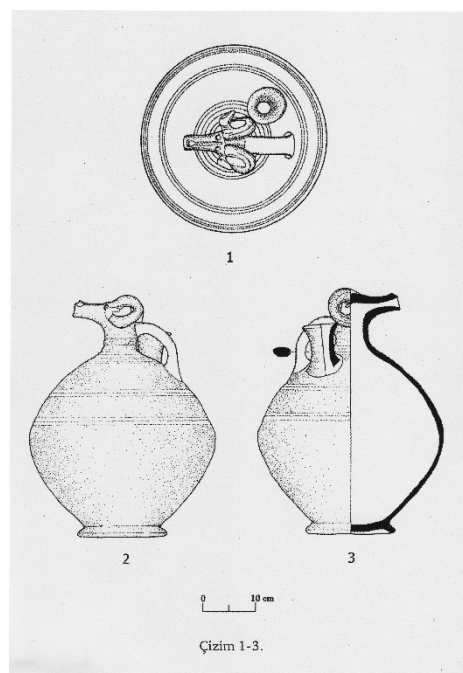
Tento typ tvorí najväčšiu skupinu zvieracích vyobrazení na keramike západnej Anatólie neskorej doby bronzovej. Vo svojej práci sa mi podarilo zozbierať presne 125 kusov týchto vyobrazení z 11 rôznych lokalít. Tieto lokality som následne rozdelil do 5 geografických okruhov (viď. kapitola 3) a apliky samotné som rozdelil na 2 typy: zvieracie apliky a tzv. parohy (viď. kapitola 4). Túto kapitolu venujem práve prvému staršiemu typu a to zvieracím hlavám.

Apliky v podobe zvieracích hláv, ktoré na rozdiel od predchádzajúcich typov vyobrazení predstavujú nepochybne hlavy zvierat, sa objavujú v pomerne dlhom časovom horizonte s prvými kúskami, ktoré sa mi podarilo zozbierať spadajúcimi už od strednej doby bronzovej, väčšina sa však datuje do prelomu neskorej doby bronzovej 1 a 2. Ojedinele (KA.23) sa vyskytujú až do konca neskorej doby bronzovej 2 (LB 2B), kedy sa nám na všetkých lokalitách strácajú a pokračujú už iba vo forme parohov, ktoré sa ďalej vyvíjajú. Objavujú sa aj v mnohých typoch keramiky, ale majoritne v sivej keramike (GW). Ich variabilita sa ukazuje aj v typoch nádob, samotnej podobe, ale aj v zvieracích druhoch, ktoré zobrazujú. Najväčší nálezový celok tejto skupiny tvorí v prvom rade Trója, odkiaľ pochádza 45 zvieracích aplík a tvorí presnú polovicu všetkých známych nálezov. Za ňou nasleduje druhý najväčší celok, ktorým je Kaymakci s 24 kusmi a tvorí viac ako štvrtinu tohto súboru. Žiadna z ostatných lokalít nám neponúka čo i len polovicu tohto čísla a najpočetnejšia lokalita po Kaymakci je Seyitömer Höyük s 9 nálezmi. Zvyšné lokality sa pohybujú pod 5 kusov. Menovite Beycesultan 4 kusy, Larisa 3 kusy, Thermi 2 kusy, Bademgediği Tepe a Demircihüyük po jednom kuse. K Tróji je ešte nutné dodať, že 28 kusov, čo je bohužiaľ viac ako polovica z Trójskeho súboru, predstavujú kusy vykopané Schliemanom, ku ktorým nemáme kontext, bližšie datovanie a k väčšine ani fotky. Zvyšné výskumy sa týmto zvieracím aplikám venovali iba zbežne, pričom často ide o staré výskumy, čiže informácie k nim sú taktiež iba zbežné. Naopak, viac pozornosti im venoval vo svojej Tróji VI Blegen a vyčlenil pre nich dokonca samostatnú skupinu D46. Vo výsledku nám teda najviac dát k týmto aplikám ponúka projekt v Kaymakci, keďže po odčítaní Schmidtových kusov nám v Tróji ostáva 18 lepšie zdokumentovaných kusov od Blegena a Korfmanna. Práve kombináciou kusov z Kaymakci a Tróje (Blegen, Korfmann) sa mi podarilo vytvoriť základnú charakteristiku a chronológiu pre tento typ vyobrazení, ktorú

predstavím neskôr v tejto časti. V nasledujúcich odstavcoch predstavím súbory z jednotlivých lokalít.

Jeden z najpozoruhodnejších kusov (PA.01), ktorý vybočuje z klasickej podoby aplík, nachádzame na lokalite **Panaztepe** v delte rieky Gedi, o ktorej sa predpokladá, že počas doby bronzovej šlo o ostrovné osídlenie v južnej centrálnej časti západného pobrežia Anatólie. Ide o uzavretý amforoidný tvar v šedej keramike, ktorý pripomína neskoršie strmeňové konvice (stirrup jars). Táto keramika predstavuje typickú keramiku Panaztepe počas strednej doby bronzovej, ktorá však pokračuje do neskorej doby bronzovej (Çınardalı-Karaaslan 2006, 226). Presné datovanie tohto kusu však nie je známe. Tento tvar nesie na mieste hrdla veľmi kvalitne vymodelovanú hlavu barana, ktorá je dutá s otvorom v papuli, ktorá slúži ako výlevka. Rohy vystupujúce zo zadnej časti hlavy sa točia rovnako ako skutočné baranie rohy do špirály. Nesie tiež plasticky nanesené guľičky predstavujúce oči. Spomedzi očí sa dopredu k nosovej časti tiahne čelné rebro zakončené výrastkom s dierkou na konci pravdepodobne predstavujúcou nos.

Z temena hlavy vychádza hrubé pásikové ucho končiace tesne nad polovicou vrchnej časti tela. Približne v rovnakej úrovni ako končí toto ucho, asi 5cm, karináciou vyrastá bočné hrdlo skoro presne nahor. To slúžilo pravdepodobne ako nalievací otvor a celá nádoba slúžila pravdepodobne ako rhyton. Okrem dekoru baranej hlavy nesie niekoľko pásov trojliniek okolo celej nádoby, jednu nad karináciou v strede nádoby, druhú tesne pod uchom a tretia so štvrtou sa nachádzajú tesne pod hrdlom a na hrdle tesne pod hornou časťou ucha. Netypický tvar by mohol naznačovať, že táto nádoba bola používaná na rituálne účely a baran bol pravdepodobne používaný ako obetné zviera s analógiou u Chetitova a v ich obradoch (Çınardalı-Karaaslan 2006, 226—231). Tento nález sa teda nedá považovať za apliku v skutočnom slova zmysle, ale za funkčnú časť nádoby. Okrem tohto nálezu máme z Panaztepe ešte jednu konskú apliku v pravom slova zmysle z prelomu LB 1B/2 A (Aykurt 1999; PA.02).

Obr. 5.1.: Amforoidná nádoba z Panaztepe s výlevkou v podobe baranej hlavy

V tomto prípade ide už o bežný tvar pripomínajúci koňa v GW, pôvodná nádoba však nie je známa.

Ďalšou lokalitou, ktorá nám ponúka ranné príklady zvieracích aplík, a znova aj jeden zaujímavý príklad vybočujúci z klasických tvarov, rovnako zo strednej doby bronzovej je **Seyitömer Höyük** (Bilgen 2015). Týmto zaujímavým ranným príkladom (SE.01) je býčia hlava vyrobená v Tan Ware. Ide o jednoduchý a schematický tvar býčej hlavy s veľkými rohmi, vyrytými očami v podobe jednoduchých krúžkov a vyvrtanými očami na vrchu prednej časti papule. Nie je známe, z akej nádoby pochádza, ani ako presne na nádobe sedela. Ide ale o zaujímavý jedinečný tvar ranej zvieracej apliky. Okrem tohto netypického kusu máme 8 ďalších príkladov (SE.02—09), ktoré sa už viac či menej podobajú na tie, ktoré sa nám objavujú na ďalších lokalitách. Táto lokalita, spolu s Demircihüyük, ale pravdepodobne vykazuje svoj vlastný štýl, rozdielny od zvyšku západnej Anatólie. Z týchto kusov 4 spadajú do kategórie konských (SE.02; 03; 04; 06), pričom 02, 03, 06 sa podobajú konským aplikám z Kaymakci, zo skupiny spadajúcej do *LB 1B*. Kus SE.04 má znázornenú aj hrivu v podobe rytých línií na krku, ale svojím postavením sa nepodobá na kusy z iných lokalít. Kusy SE.05, 08 a 09 spadajú do kategórie baranieho tvaru a zvyšným lokalitám sa najviac podobá SE.05. Kus SE.07 je otázný, pripomínajúci vtáka svojím zobákom. Datovaním by mali spadať na prelom strednej a neskoršej doby bronzovej a možno ide o najrannejšie príklady tohto typu zvieracích aplík. Pravdepodobne ale spadajú až do *LB 1A*, pričom spomínané konské podľa tvaru možno do *LB 1B*. Pôvodne nádoby nie sú známe, 5 kusov (SE.02—06) sa nám ale dochovalo aj s časťou okraja, z ktorého vystupujú a ide pravdepodobne o poháre alebo menšie misky.

Jednu aplikku máme aj z neďalekej lokality **Demircihüyük** (Mainz 1988). Ide o hlavičku býka pomerne dobre vymodelovanú, so zahnutými rohmi dohora a dopredu, čelnou líniou v tvare jemnej priehlbiny tiahnucej sa od rohov až k nosu s vypichnutými nozdrami. Tvar je ale plný, čiže nejde o výlevku. Oči sú tvorené plastickými nasadenými diskami, veľkými v pomere k veľkosti hlavy. Pod bradou mal taktiež plastický nalepený lalok, ktorý ale odpadol. Pôvodná nádoba, ani to akým spôsobom sedela na nádobe nie je známe. Aplikka bola vytvorená z jednoduchej svetločervenej keramiky a pochádza z *LB 1*, pravdepodobne z *1B*. Svojím tvarom sa znova vymyká bežnej podobe na západnejších lokalitách a najlepšia paralela je práve býčia hlavička zo Seyitömer Höyük.

Keď sa od týchto lokalít presunieme na juh k **Beycesultanu** (Mellaart — Murray 1995), nachádzame 4 príklady zvieracích aplík zobrazujúce kone z vrstvy IV (LB 1A), ktoré boli Mellaartom považované za samostatné figúrky (Mellaart — Murray 1995, 119), ale svojím tvarom nápadne pripomínajú apliky koní z Tróje, Panaztepe a Kaymakci. Keďže sú od krku dole ulomené, je možné, že šlo skutočne o apliky, a nie voľné figúrky. Tieto apliky/figúrky boli na krku nad lomom dekorované 3 rebrami vodorovne bežiacimi okolo krku a rovnakými na vrchnej časti hlavy bežiacie do stratená temene. Mali tiež vymodelované výrastky uší do boku vrchným okrajom vodorovne s hlavou, plasticky pripevné krúžky očí, vpichnuté nozdry a zárez tvoriaci papuľu. Mellaart nepopisuje, z akej hliny boli vytvorené. Znova ide o pomerne ranné príklady aj v prípade, že skutočne šlo o voľné figúrky. Svojím tvarom zapadajú do obrazu zvieracích aplík na keramike západnej Anatólie v tomto období.

Smerom na západ obchádzajúc Kaymakci, ktorému sa budem venovať spolu s Trójou až na konci tohto výkladu, sa dostávame späť na centrálné západné pobrežie. Viac na juh mierne vo vnútrozemí ležiaca lokalita **Bademgediği Tepe** (Meriç 2003) nám ponúka ďalší príklad zvieracej apliky zo začiatku neskorej doby bronzovej (LB 1A). Tento veľmi schematický príklad apliky (BA.01) pravdepodobne znázorňuje veľmi abstraktného koňa alebo psa. Tenký kruhový profil pripomínajúci vrchnú polovicu uška, zakončený do špicata, nesie na vrchnej zadnej časti hlavy výrastok, ktorý mohol znázorňovať hrivu, prípadne roh nejakej mýtkej bytosti. Smerom dopredu boli na vrchných bokoch hlavy pripevnené pravdepodobne uši. V prednej časti sú vypichnuté drobné oči a papuľa je znázornená jemnou vertikálnou ryhou na špici. Tento kus svojim výzorom najviac pripomína ranný Trójsky kus (TR.44). Tento kus bol vytvorený v jednoduchej červenej keramike a pôvodná nádoba nie je známa, rovnako ako nasadenie na ňu.

Asi 50 km smerom na sever sa dostávame k ďalšej lokalite, ktorou je **Larisa** (Boehlau 1942). Odtiaľ máme ďalšie 3 zvieracie apliky a stretávame sa tu aj s jednou z dvoch aplík (LA.01; TR.75) zobrazujúcich celé telo zvierateľa, v tomto prípade pravdepodobne barana ležiaceho na vrchnej časti vertikálneho uška, pozerajúc sa do nádoby (Boehlau 1942, 7). Bola vytvorená v jemnej červenej leštenej keramike a je datovaná do LB 1 bez bližšieho určenia. Ďalší kus (LA.02) z rovnakého obdobia zo svetlo červenej keramiky s tmavočerveným náterom je jediným príkladom vyobrazenia pravdepodobne kozy (Boehlau 1942, 7). Tento kus má hranatý krk, nejasnú tvár a dva rohy smerujúce dozadu. Paralely k týmto tvarom sa mi

v západnej Anatólii nepodarilo nájsť. Boehlau sa vyjadruje, že takéto modely pochádzajú pravdepodobne z Orientu (Boehlau 1942, 6). Posledným kusom, už bežnejším, je aplika v GW svojím tvarom sa podobajúca na ranné slonie apliky z Kaymakci, čo by ju priradzovalo do obdobia *LB 1A*.

Za ďalšou lokalitou sa presúvame na sever po mori na ostrov Lesbos. Je ňou tellové sídlisko **Thermi** (Lamb 1936), ležiace na okraji ostrova, čiastočne zrútené do mora. Táto lokalita nám poskytla 2 kusy aplík (TH.01—02). Obe v GW a obe predstavujúce sloní typ. Jeden (TH.01) spadajúci podľa tvaru do obdobia *LB 1B* a druhý (TH.02), odhadujúc podľa tvaru do obdobia *LB 1A*. Dochovali sa aj s časťou okraja, na ktorý nasadali a šlo pravdepodobne o nádoby podobného typu, na akých sa vyskytovali v Tróji (Lamb 1936, 204).

Po predstavení týchto menších lokalít a ich kusov sa konečne môžeme presunúť k tým hlavným: Kaymakci a Tróji. Pri týchto už nebudem popisovať každý kus samostatne, ale skupiny, do ktorých som ich rozdelil.

V **Kaymakci** teda nachádzame celkom 24 kusov. Väčšina aplík bola vyrobená v GW, konkrétne 20 kusov. Zo zvyšných bol jeden (KA.02) so zlatým náterom (gold wash), a 3 (KA.23; 16; 18) v RLB keramike. Z tých, ktoré sa zachovali aj s časťou okraja, sa dá usúdiť aj tvar nádob a to dvakrát pohár (KA.08; 11), šesťkrát miska (KA.01; 02; 06; 07; 12; 18) a jeden neistý medzi týmito dvoma (KA.04). Zo všetkých sa mi podarilo 14 identifikovať podľa druhu. Podarilo sa mi rozoznať 3 druhy podľa približnej podoby s reálnymi zvieratami. Najčastejšie sa objavuje sloní typ so 7 kusmi (KA.01; 02; 04; 15; 18; 20; 21), po ňom koní typ so 4 kusmi (KA.03; 06; 07; 12), jeden kus predstavujúci barana (KA.16) a jeden kus pripomínajúci kačku (KA.24). Z K zvyšným kusom som nemal prístup a preto ich neviem identifikovať. Kaymakci máme tiež jedinou apliku (KA.23) spadajúcu do *LB 2B*, čiže ak je toto datovanie správne ide o najneskorší kus apliky zvieracej hlavy v západnej Anatólii, bohužiaľ ide rovnako o kus, ku ktorému som nemal prístup.

V **Tróji** (Blegen 1936; Schmidh 1902; Pavúk 2014) máme 45 kusov aplík. Z týchto kusov je 28 z vykopávok Schliemanna (TR.01—28), 11 pochádza od z Blegenovej skupiny D46 (TR.36—44; 55; 59) a 6 od Korfamna (TR.75; 76; 78—81). Väčšina (42 kusov) bola vyrobená v GW a zvyšné 3 kusy (TR.13; 20; 21) v TW. Podľa konvenčného datovania pochádzajú všetky z obdobia Tróje VI, od rannej (*LB 1A*) až do konca (*LB 2A*). Problém s datovaním znova

predstavuje málo zdokumentovaný Schlieamannov súbor, ktorý bohužiaľ predstavuje viac ako polovicu Trójskych kusov a neponúka nám ani kontext, ani bližšie datovanie ako celkovú Tróju VI. Niektoré z jeho kusov sa mi ale podarilo približne zaradiť podľa fotiek v Schmidtovom katalógu a podľa chronológie, ktorú som vytvoril a budem o nej písať v neskorších odstavcoch. Na druhej strane máme v Tróji a to vrátane Schliemannových kusov druhové zaradenie pre skoro všetky kusy až na dva kusy. Prvým z nich je TR.16, o ktorom Schmidt píše iba to, že má hlavu zakončenú štruktúrou podobnou rypáku (Schmidt 1902, 160). To sa ale nedá považovať za smerodajné, keďže takýto nos by mohol patriť býkovi, volovi, alebo neskorším konským kusom. Druhý neidentifikovaný kus (TR.41) Blegen popisuje ako rúčku so zakončením v podobe vtácej hlavy so zakrúteným zobákom dohora, čo môže odkazovať na sloní typ, ale z fotky sa to nedá jasne určiť (Blegen 1953, 396). Táto paleta druhov je zo všetkých lokalít najširšia a zahŕňa 7 rôznych druhov. Ďaleko najčastejšie je tu vyobrazenie koňa s 24 kusmi v rôznych podobách, za nimi nasledujú baranie vyobrazenia s počtom 9 kusov. Tieto boli Schmidtom považované za hadie alebo vtáče (Schmidt 1902, 160), ale už Blegen si všimol podobnosť rytých kruhov na boku hlavy v ich mladšej podobe s baraniami točenými rohmi (Blegen 1953, 193). K baranom ešte radím aj jednu ďalšiu formu, ktorá síce takéto línie rohov nemá, ale tvarom hlavy a pootvorenými ústami sa na nich najviac podobá a ešte jeden kus (TR.37), ktorý sa na barana svojimi bohatými detailmi verne podobá. Následne slonia skupina je v Tróji až na treťom mieste s počtom 5 kusov, z čoho je jeden otázny (TR.80) a jeden predstavuje, ako som spomínal už pri Larise, celú rúčku (TR.75). Medzi ďalšie menej časté kusy patrí jeden kus pripomínajúci psiu hlavu (TR.38) a rúčka v podobe hada (TR.18) s náznakom hrdla, ktorá bola pravdepodobne spojená s vedľajšou podobnou rúčkou, ktorá sa ale odlomila (Schmidt 1902, 160). Následne nachádzame dve zvláštne skupiny, ktoré sa svojím tvarom vymykajú. Ide o 2 kusy rúčok, ktoré boli súčasťou kotlov s výlevkou (TR.01; 02). Tieto dva rúčky boli zakončené býčiami hlavami s rohmi smerujúcimi dopredu, s plastickými bodkami predstavujúcimi oči a predĺženým oválnym nosom s rytými nozdrami a líniou papule. Spomedzi rohov na chrbte je vyzdvihnuté rebro, končiace na mieste, kde rúčka pravdepodobne nasadala na nádobu, s 3 nitmi, ktoré odkazujú na kovovú predlohu takýchto nádob a sú umiestnené do trojuholníka smerujúceho od hlavy. Od brady dole do boku pokračujúcu líniu rúčky, ktorá pravdepodobne vychádzala aj do druhej strany a z predného pohľadu vytvárala trojuholníkovú podobu. Takéto rúčky nikde inde nenachádzame. Druhá skupina je tvorená 2 vertikálnymi rúčkami (TR.20; 21) v TW, ktoré v najvyššom bode nesú

plastické volské hlavy. Vyznačujú sa pomerne vysokou realistickosťou (Schmidt 1902, 160). Zaujímavé na tejto skupine je to, že tvarom rúčky pripomínajú, konkrétne jednu rúčku s rohmi (TR.52). Je preto možné, že šlo buď o variantu, ktorá sa z nich vyvinula, prípadne im predchádzala, alebo tvorila špeciálny tvar takýchto rúčok. Bez chýbajúceho bližšieho datovania to bohužiaľ nie je možné posúdiť.

Po predstavení konkrétnych kusov z lokalít a ich rozdelení sa teraz presuniem k hlbšiemu popisu 2 druhov, ktoré sa objavovali najčastejšie a ich množstvo a širšie časové rozloženie mi umožnilo vytvoriť základné približné chronologické rozdelenie na základe ich meniacich sa rysov.

5.1 Konské apliky

Prvým najčastejšie sa vyskytujúcim druhom sú vyobrazenia koní. Do tejto skupiny spadá 38 aplík a ich príklady v rôznych podobách sa našli na všetkých lokalitách okrem Demircihüyükü. Za hlavný znak oddeľujúci tieto konské apliky od sloních, ktoré sú v ranných verziách ľahko zameniteľné som určil to, že hlava sa točí smerom dole a nie dohora. V neskorších fázach sú ľahko oddeliteľné tým, že slonie majú svoj typický vlnovitý tvar. Trójske sú tiež ľahšie oddeliteľné svojimi detailmi. Najrannejšie príklady nachádzame počas *LB 1A* v Beycesultane, Bademgediği Tepe, Seyitömer Höyükü, Larise, Kaymakci a Tróji. Počas svojho trvania si tento druh aplík prešiel mnohými zmenami, ktoré som sa tuto pokúsil zachytiť. Tento vývoj však nebol jednotný a preto bude rozdelený na vývoj v Kaymakci a v Tróji. Zvyšné lokality sa potom pokúsím priradiť k týmto vývojovým linkám.

Za najrannejší príklad na lokalite Kaymakci považujem kus KA.06 spadajúci do *LB 1A* (Obr. 5.2). Táto ranná forma sa vyznačuje chrptom vystupujúcim z okraja mierne v uhle smerujúcom dozadu, ktorý sa pod bradou v menšom ale plynulom oblúku točí dopredu a vo veľmi jemnej konvexnej krivke pokračuje do vodorovnej polohy. Ďalším hlavným prvkom, ktorý u nich sledujem je poloha uší. Táto ranná forma ich ma nižšie v mieste, kde krk prechádza do hlavy a pri pohľade spredu sú skoro zároveň s dolnou líniou brady na konci hlavy. Okrem tohto by sa do tejto skupiny dal zaradiť aj jeden z včasne bronzových nálezov z Tróje, fragment TR.55.

Obr. 5.2: KA.06

Obr. 5.3 (a) KA.07

(b) KA.12

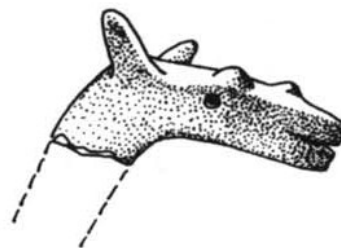
V nasledujúcom období *LB 1B* (Obr. 5.3), z ktorého máme 2 príklady (KA.07; 12). Tieto kónské apliky stále vystupujú z okraja v rovnakom naklonení mierne dozadu, ale v mieste prechodu krku do brady už nemajú plynulý oblúk, ale viac ostrejšie odsadenie podobne ako slonie v *LB 1A*. Predná časť hlavy nie je u týchto kusov zachovaná, ale podľa zachovanej zadnej časti hlavy sa znova dá očakávať jemná konvexná krivka. Druhým poznávacím prvkom je zmena polohy uší, ktoré sa tentoraz nachádzajú vyššie, približne v spánkovej oblasti a smerujú mierne dohora. K tomuto typu by sa pravdepodobne dali priradiť aj niektoré kusy zo Seyitömer Höyüku (SE.02; 03; 06). V nasledujúcich obdobiach kónské apliky v Kaymakci podľa doterajších informácií nenachádzame, aj keď je veľmi pravdepodobné, že sa tam objavovali a niektoré z neidentifikovaných kusov tam skutočne spadajú.

Trójsky vývoj týchto hláv rovnako začína v *LB 1A* (Obr. 5.4). Pre túto skupinu je základný kus TR.44. Celková forma je jednoduchá, pripomínajúca uško ukončené za vrchným oblúkom, smerujúc dopredu a mierne dole. Na vrchole tohto oblúka nesie dva ulomené uši, po bokoch hlavy dva vypichnuté drobné oči a zárez tvoriaci papuľu, tiahnuci sa od konca hlavy skoro až k očiam. Tvar hlavy je pretiahnutý. K tejto skupine je ľahké priradiť jednoduchý kus z Bademgediği Tepe (BG.01).

11

Obr. 5.4: TR.44

b

Obr. 5.5: TR.43

Obr. 5.6: (a) TR.03

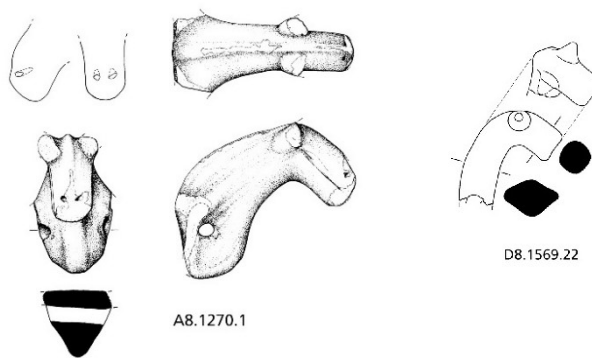

(b) TR.39

36.1066 (1:2)

Obr. 5.7: TR.59

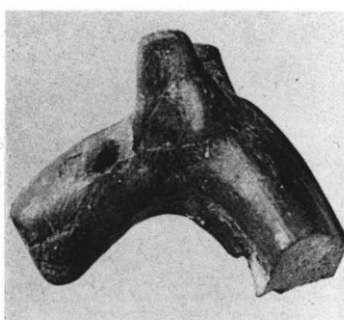

Obr. 5.8: (a) TR.78

(b) TR.79

(a) 36.1223 (2:3)

(b) 36.1223 (2:3)

Obr. 5.9: TR.42

Nasledujúci kus TR.43 predstavuje skupinu *LB 1B* (Obr. 5.5). Tento kus je ulomený pod krkom a máme iba hlavu. Podobný tvar ako *LB 1A* s dlhým pyskom a zárezom tvoriacim papuľu je teraz sploštený a rovnejší. Špicaté uši smerujú zo zadnej časti hlavy šikmo hore a oči sú tentoraz plasticky nanesené bodky na vrchnej časti hlavy približne v strede. Tieto špicaté uši a oči sa podobajú na kus, ktorý už ale predstavuje ďalšiu fázu, TR.42.

Ako medzistupne medzi týmito dvoma fázami *LB 1B/2A* (Obr. 5.6) považujem kusy TR. 03, 39, 59, 78 a 79. Prvé dve z menovaných pravdepodobne predstavujú staršie príklady prechodu. Hlava u nich nadobúda kruhový charakter, ale stále je pretiahnutá a ukončená hlbokým zárezom tvoriacim papuľu, už ale iba v prednej časti. Uši vystupujú v zadnej časti hlavy a smerujú dohora ešte v ostrejšom uhle ako pri kuse TR.43. Chýbajúce oči môžu byť odlepené, alebo ide o stratu týchto detailov, čím sa vyznačuje aj kus, ktorý považujem za prechod od tejto staršej časti tejto skupiny k neskoršej (Obr. 5.7). Ide o kus TR.59. Ten svojim nedostatkom detailov a tvarom pripomína staršie kusy, ale svojím výraznejším ohybom medzi krkom a hlavou pripomína dva nasledujúce kusy neskoršie. Nenesie oči, ani nemá znázornené nozdry alebo papuľu. Hlava je stočená výrazne dole v konvexnej krivke s pretiahnutým nosom a zakončená rozšírenou papuľou. V mieste, kde nasadala na okraj, má podobný kanál, ako kus TR.78, predstavujúci už neskoršiu časť tejto prechodnej fázy *LB 1B/2A* (Obr. 5.8). Tam už má spolu s kusom TR.79 skrátenú hlavu. Kus TR.79 sa zdá byť abstraktnejší a jednoduchší, okrem dvoch špicatých uší, ktoré ale smerujú znova do boka nemá iné detaily. Na druhú stranu kus TR.78 detaily opäť naberá a má viac zvýraznenú muskulatúru, ak sa to tak dá nazvať. Ide o chrbtové rebro tiahnuce sa od vypichnutých nozdier na prednom okraji hlavy, až po miesto, kde dosadá na nádobu. Na vrchole hlavy do bokov hore tiež vychádzali ulomené uši, pravdepodobne smerujúce dopredu. Na mieste kde dosadá na nádobu, vidíme ešte kanál prechádzajúci horizontálne bokmi základne. Pravdepodobne podobná aplikácia tiež nasadala aj na okraj ďalšej nádoby, z ktorej máme úlomok okraja a viditeľnú základňu uška alebo práve apliky s rovnakým kanálom (TR.81).

Nasledujúcu fázu *LB 2A* reprezentuje, ako som už spomínal, kus TR.42 (Obr. 5.9). Tento kus je znova tvorený iba ulomenou hlavou a časťou krku, tvoriacim oblúk. Na vrchole hlavy má dva pozdĺžne uši v tvare zlomeného trojuholníka, smerujúce priamo hore, zarovno s bokmi hlavy. Pred nimi sú na vrchných bokoch hlavy dva plasticky pripevnené bodky tvoriace oči. Vrchná časť hlavy nesie málo výrazné rebro tiahnuce sa spomedzi uší až k nosu. Papuľa je

znova znázornená ryhou na prednom konci hlavy, tiahnuou sa aj mierne do strán. Poloha, v akej táto aplika stála, nie je známa, kvôli nedochovanej chrbtovej časti.

5.2 Sloní typ

Môj druhý sloní typ sa vyznačuje podľa jednoduchého znaku, ktorý ho s reálnym slonom spája a tým je predná časť hlavy, stočená do dlhého oblúku, najviac viditeľná až na neskorších typoch z období 2A a 2B z Kaymakci a Tróje, pričom príklady z Kaymakci končia v 2A.

V rannom období 1A (Obr. 5.10) ešte tento poznávací rys nemajú vyvinutý, aj keď kus KA.15 mohol mať špičku zatočenú jemne dohora. Od konských ich oddeľujem tým, že spodná časť hlavy sa točí smerom hore a nie dole, ako je to u koní. V tomto období majú krk skoro kolmo hore z okraja nádoby, ostrejší prechod z krku do „brady“ a hlava je oproti neskorším horšie modelovaná kruhovitá alebo až hranatá (KA.15), uši vystupujú z bokov hlavy do špicata alebo kruhu. Ide o kusy KA.01; 15; 18. Kus KA.18 som sem priradil kvôli tomu, že z okraja vystupuje priamo hore a uši podobajúcich sa na kus KA.15. K týmto kusom by sa pravdepodobne dala zaradiť aj slonia aplika z Larisy (LA.03) Pod bradou je síce širší oblúk, ale kruhovou hlavou a bradou točiacou sa dohora s menším výrastkom na konci, sem pravdepodobne zapadá.

V nasledujúcom období 1B (Obr. 5.11), sa tvar mení. Hlava vystupuje z okraja v jemnom uhle smerom dozadu a do brady prechádza stále pomerne v ostrom oblúku. Uši sú tentoraz nižšie a pripomínajú skôr oči. Je viditeľný náznak jemného oblúka dohora. Nos celkovo je tentoraz ploskejší, čo je viditeľné hlavne na kuse KA.04. Okrem neho sem ešte radím KA.02. Do tejto chronologickej skupiny pravdepodobne spadá aj kus z Thermi (TH.01), tomu síce chýba koniec nosa, ale brada sa opäť točí mierne dohora a na konci je vidieť náznak mierneho stočenia špičky dohora. Nesedia u nej špicaté uši pripomínajúce skôr konské zo skupiny LB 1B.

Obr. 5.10: (a) KA.15

(b) KA.01

(c) KA.18

Obr. 5.11: (a) KA.02

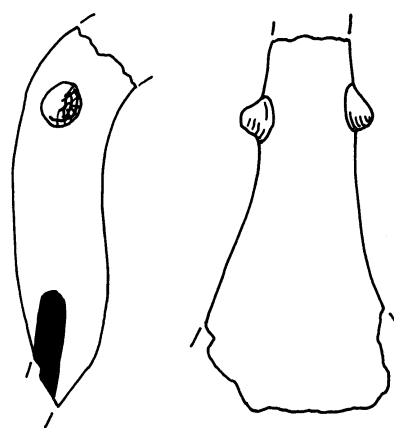
(b) KA.04

Obr. 5.12: (a) KA.20

(b) KA.21

(c) TH.02

V období 2A (Obr. 5.12) sa smer tvaru prudko mení a namiesto vystupovania z okraja dozadu, je krk naklonený skoro v 45 stupňovom uhle dovnútra a plynulým oblúkom pod bradou prechádza do hlavy, čo je hlavný poznávací znak. Uši sú tentoraz znova viac hore a nos je v ešte výraznejšom oblúku. Všetky tieto znaky sú dobre viditeľné, hlavne pri kuse KA.20. Okrem neho sem radím aj kus KA.21, tomu síce chýba tento výrazný nosový oblúk, ale má výrazné zatočenie na konci nosa. Môže ísť o chybu vo výrobe, alebo o iný vývojový stupeň, možno 2B. V Tróji tento proces pravdepodobne prebehol rýchlejšie a kusy tohto typu sa nachádzajú už počas LB 1B (TR.40; TR.76). Kus TR. 17 pochádzajúci od Schliemanna tu taktiež zapadá, ale nemáme k nemu bližšie datovanie. Do tejto skupiny som zaradil ešte druhú apliku z Thermi (TH.02), ktorej síce chýba predná časť hlavy, ale širokým oblúkom pod bradou a ploskejším tvarom sem pravdepodobne spadá. Tento kus z Thermi tiež vďaka dochovanej časti okraja ukazuje, že táto skupina smerovala pravdepodobne dohora a nie horizontálne, ako predchádzajúce.

Okrem týchto máme ešte jeden neistý sloní kus (TR.80) z LB 1A a jednu rúčku (TR.75), ktorú som spomínal pri Larise, v podobe celého zvieratá, ktorého hlava sa podobá práve na tento sloní typ pochádzajúci z LB 1B. Obe sú vyrobené v GW.

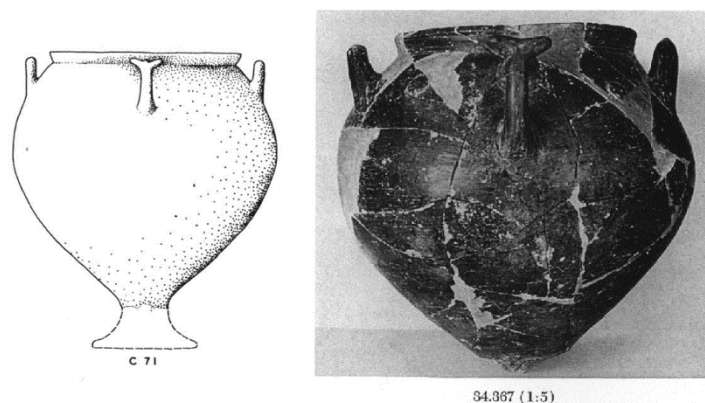
Z týchto údajov vidíme, že apliky v podobe zvieracích hláv sú pravdepodobne vyvrcholením vývoja zvieracích vyobrazení na keramike v západnej Anatólii v dobe bronzovej. Na rozdiel od reliéfov a rohatých rúčok, ktoré boli zviazané prevažne s konkrétnymi lokalitami, sa tento typ rozšíril do mnohých regiónov severnej časti tejto oblasti. Podľa dostupných údajov totiž z južnej časti takéto vyobrazenia nemáme (Lloyd — Mellaart 1965, 85). Dva býčie kusy z kotlov s výlevkou naznačujú aj silné väzby na kovové nádoby, rovnako ako reliéfne vyobrazenia z Beycesultanu a rohaté rúčky. To spolu s ich kontextami nálezov, ktoré budú popísané v samostatnej kapitole (Kap. 9) poukazuje na ich dôležitosť. Zobrazované boli rôzne druhy zvierat, pričom najväčšiu variabilitu vidíme v Tróji. Nie je známe, či iné lokality s menším počtom kusov tie Trójske imitovali, alebo šlo o importy. Rozdiel kvality naznačuje skôr prvú možnosť. Tu by sa ešte dalo uvažovať o tom, či druhým centrom nebolo Kaymakci. Našlo sa tam taktiež mnoho príkladov a lokality z centrálnej časti západnej Anatólie vykazujú viac podobností práve s nimi. V oboch týchto lokalitách zároveň vidíme pri dvoch druhoch (koní a sloní), že podoby zvierat sa vyvíjali a neostávali rovnaké. Tento vývoj trval od začiatku ich

výskytu v LB 1A a končí vo fáze LB 2A. Popri ňom sa nám v LB 1B začínajú objavovať aj rohaté rúčky. Tie tvoria počtom najmenší a najunifikovanejší typ materiálu, ktorý bude zároveň témou, ku ktorej prejdem v nasledujúcej kapitole.

6. Rohaté rúčky

Ďalšou skupinou materiálu, s ktorým som pracoval a tvorí najmenšiu a najunifikovanejšiu skupinu materiálu sú rohaté rúčky. Vyskytujú sa primárne iba v Tróji počas LB 1B (3 kusy) a LB 2A (18 kusov). Dva príklady máme tiež v Beycesultane počas strednej doby bronzovej vo vrstve Beycesultan V. Prepojenie týchto dvoch lokalít je málo pravdepodobné vzhľadom k časovému rozdielu. Na druhej strane ale nie nemožné a niektoré rysy keramiky z Beycesultanu predsa len nasvedčujú tomu, že rohaté rúčky v Tróji sa nimi mohli inšpirovať. V prvej časti tejto kapitoly preto opíšem tieto rúčky v Tróji a ich vývin a v druhej časti sa pozriem na Beycesultan a jeho možné spojenie s Trójou.

V Tróji (Schmidt 1902, Blegen 1953) teda máme spolu 21 kusov týchto vyobrazení. Spomínaná unifikovanosť ale nekončí iba s ich lokalitou a datovaním, ale aj v type a tvare keramiky a v poslednom rade aj kontextami nálezov. Všetky kusy sa vyskytujú v GW a až na jednu výnimku výhradne na pohároch na nízkej nôžke s dvoma uškami, jedným vertikálnym a druhým horizontálnym, pričom rohy sú vždy na vrchole vertikálneho uška a na horizontálnom sa občas objavujú malé výrastky. Tieto poháre sú pomerne hlboké, s telom stúpajúcim v mierne convexnej krivke k zlomu na ramenách a konkávnemu oblúku k rozširujúcemu sa okraju. Niekedy nesú vrúbkované línie začínajúce nad karináciou. Tento tvar označil C.W. Blegen ako pohár/goblet tvaru A100 (Blegen 1953, 55—56) a má mnoho drobných variácií v detailoch tvaru ako výška/šírka nôžky, hrúbka stien, uhly, hĺbka a tvar horizontálneho uška. Taktiež k nemu prisudzuje aj zvieracie apliky zo skupiny D46 aj keď dokázané to nie je a pravdepodobne patrili k väčším nádobám, pravdepodobne miskám. Vo všeobecnosti ide samozrejme o tvar určený na pitie a svojim výnimočným vzhľadom a unikátnosťou mohlo ísť o ceremoniálne alebo rituálne obrady. Tomu nasvedčuje aj spomínaná a veľmi zaujímavá výnimka v tvare.

Obr. 6.1: (a) vľavo rekonštrukcia tvaru C71; (b) vpravo fotka nádoby TR.60

Tou je veľká nádoba nájdená na popolnicovom pohrebisku, slúžiaca ako urna pochádzajúca z LB 2A (Obr. 6.1). Ide o tvar, ktorý Blegen nazval C71 (Blegen 1953, 68) a ide o jediný príklad. Pravdepodobne podobnú urnu objavil aj Schliemann a je zahrnutá v Schmidtovom katalógu (SS. 3183), nie je ale isté, či ide o rovnakú a v katalógu k nej nie je priradený obrázok, preto som ju do katalógu nezahrnul. Každopádne táto urna tvaru C71 je taktiež ako A100 v GW a rovnako ide o kombináciu vertikálnych a horizontálnych ušíek, aj keď namiesto dvoch má 4 ušká v pároch. Vertikálne ušká znova nesú na vrchole plastické rohy a rovnako ako predchádzajúci tvar stojí podľa Blegenovej rekonštrukcie na nôžke. Práve tento nález pridáva na vážnosti myšlienke, že tieto rohaté rúčky mohli slúžiť na konkrétne alebo ceremoniálne účely.

Pokiaľ ide o chronologické zmeny v tomto tvare (A100) a type, máme príliš málo materiálu, ktorý navyše nie je celistvý. Zo 7 pohárov, ktoré Blegen vo svojej práci zrekonštruoval, majú iba 2 obe ušká a okraj a iba jeden celý profil, bohužiaľ s ulomenými rohmi. Okrem týchto zrekonštruovaných pohárov máme ďalšie 3 celé ušká a z toho jedno aj s okrajom, karináciou a časťou spodného tela. Zvyšných 10 kusov sú úlomky ušíek, ktoré nám nehovoria nič, okrem tvaru týchto rohov. Aj napriek tomu sa ale dajú pozorovať mierne zmeny v tvare týchto rohov od Tróje VI^f, kedy máme prvé zaznamenané kusy po Tróju VI^h, po ktorej už takéto rohy nemáme. Pri ich chronologickom rozdelení som sa riadil datovaním práve Blegena.

Za najstaršie kusy považujem 2 kusy (TR.56—57) nájdené medzi domom VIF a fortifikáciou Blegenom datované práve do Tróje VI^f. Pri týchto kusoch máme šťastie v tom, že ide práve o kusy, ktoré majú celú rúčku s odhadnuteľným nasadením na nádobu. Tento tvar rúčky je viac oválny ako mnou považované neskoršie tvary rúčok, ktorých tvar je viac slzovitý. Koniec rúčky, vychádzajúci z okraja, vystupuje skoro kolmo hore, kde hladko prechádza do oblúka a vracia sa dole, kde dosadá na karináciu opäť v približne kolmom uhle. Oválny tvar je spôsobený tým, že rúčka nekopíruje karináciu, ale je akoby prilepená k vrchnému telu nádoby medzi okrajom a karináciou. Vďaka týmto znakom sa mi k tejto najrannejšej skupine podarilo priradiť jeden pohár, ktorý má rohy ulomené a nie je teda rozpoznateľný podľa tvaru rohov (TR.51). Tie sú v tejto skupine oproti neskorším malé a nevýrazné, vystupujúce z rúčky v najvyššom bode. Podľa tohto tvaru sa mi tu podarilo priradiť ešte jeden úlomok uška s práve takýmito nevýraznými výrastkami (TR.58). Ak sa ešte vrátim k celkovému tvaru pohára, ktorý nám v tomto prípade ponúka celý profil, stojí na pomerne hrubej cylindrickej nôžke s rastúcim podstavcom, na rozdiel od neskorších viac diskovitých. Spodné telo nasadá na podstavec nie plynulo oblúkom, ale skôr odsadením. Smerom hore sa výrazne vo veľmi jemnej konvexnej krivke k ramenám, kde sa znova oproti neskorším veľmi jemne láme a bez výraznejšej karinácie stúpa k okraju v jemnej konkávnej krivke. Na okraji oproti vertikálnemu ušku plynule nasadá horizontálne uško mierne zahnuté von z nádoby.

V nasledujúcom období VI^g sa takýto popis stáva náročnejší. Do tejto fáze bola Blegenom priradená väčšina kusov zrekonštruovaných nádob a jeden úlomok uška (Obr. 6.2). Zatiaľ čo tvar rohov oproti VI^f zmenil a ostáva počas tejto fázy podľa dostupného materiálu rovnaký, tvar nádoby si pravdepodobne prechádzal rôznymi zmenami. Za určujúce som vybral dva nálezy z tzv. Pillar House. Ide o jednu zrekonštruovanú nádobu, ktorej bohužiaľ chýba nôžka, ale na druhej strane má pomerne dobre zachovaný zvyšok vrátane oboch ušíek a rohov (TR.45). Druhým príkladom je úlomok uška s rohmi (TR.52). Obe sú Blegenom datované do Tróje VI^g. Rohy sa v tomto období stávajú výraznejšie a oproti kusom z predchádzajúceho obdobia sú asi o polovicu vyššie a viac do špica. Znova vystupujú z vrcholu ušíek v približne 45 stupňovom uhle. Podľa tohto znaku som k nim priradil ešte dva úlomky rúčok podobného charakteru (TR.54; TR.77). V tvaroch je takéto chronologické rozdelenie zložitejšie. Do fázy VI^g Blegen datuje ďalšie 3 kusy zrekonštruovaných pohárov, ku ktorým sa ale nezachovali práve rohaté rúčky. Ak môžeme považovať spomínaný pohár z predchádzajúceho obdobia za základ,

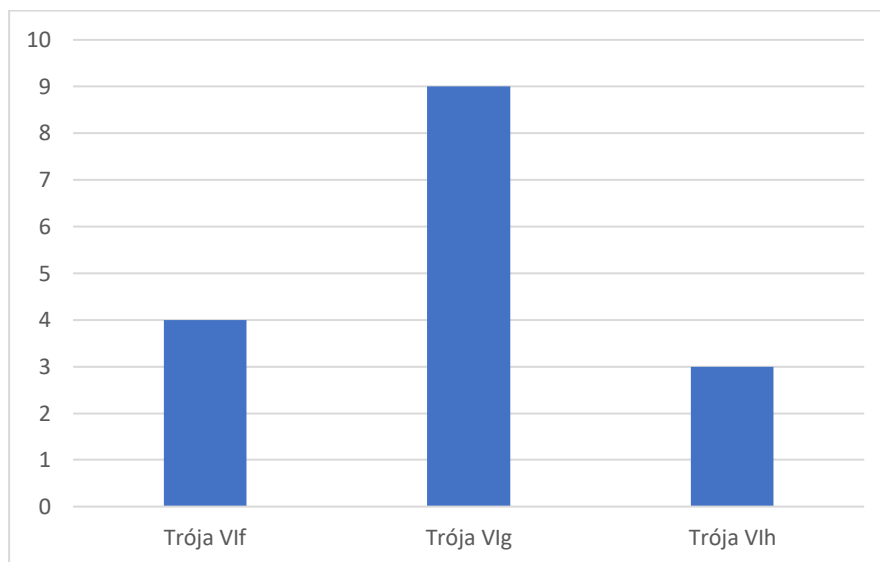
od ktorého sa ďalej tento tvar menil, môžeme aspoň odhadnúť, akým smerom sa tieto zmeny uberali. To nám z časti umožňuje aj spomínaný kus datovaný Blegenom ako najneskorší z fáze VIh, obsahujúci rúčku s jedným rohom (druhý ulomený) a profilom vrchného tela skoro až k nôžke. Ten nám ukazuje výraznú karináciu a výrazný konkávny profil smerom nahor.

Pravdepodobne staršie kusy z tohto celku sú kusy bez lomeného uška, s nie až tak výraznou karináciou zo stĺpového domu (TR.45; TR.48). Oproti predchádzajúcej fáze majú tenšiu nôžku, z podstavy sa zachovala iba časť kusu TR.45, ktorá je viac diskovitá. Nôžka, ktorá sa naopak zachovala u kusu TR.48, teraz prechádza plynulo do spodného tela a o niečo viac, ale stále jemne konvexne rozširujúco stúpa k ramenám, kde je tentoraz karinácia o niečo výraznejšia. Od nej stúpa k okraju v hladkej konkávnej krivke. Horizontálne uško je tentoraz o niečo vyššie, ešte viac vyklonené smerom von, plynulo vychádzajúce zo spomínanej konkávnej krivky. Vertikálne uško sa celé dochovalo iba pri kuse TR.45, ale aj na TR.48 je vidieť začiatok spodnej časti. Dochované uško vychádza z okraja a kopíruje jeho tvar, vo vrchnej časti prechádza do oblúka a vracia sa späť, kde skoro plynulo dosadá na karináciu. Vnútorňá časť už kopíruje stenu nádoby a neruší ju. Taktiež celková veľkosť uška sa oproti minulej fáze zväčšila. Následný kus TR.50 sa oproti vyššie spomínaným líši vyššou nôžkou, viac konvexnejším spodným telom, výraznejšou karináciou a konkávnejšou vrchnou časťou. Horizontálne uško už nevychádza tak plynulo z okraja, ale je ešte viac vyklenutejšie s jemným náznakom lomu. Vertikálne uško sa bohužiaľ nedochovalo. Ďalší kus TR.49 je zvláštny svojím tvarom. Nôžka bez dochovaného podstavca je opäť nižšia a do spodného tela prechádza znova nie až tak plynulo, podobne ako z fáze VI f. Na druhú stranu, je spodné telo vydutejšie a oveľa konvexnejšie pripomínajúce miskovitý tvar. Karinácia na pleciah je málo výrazná a vrchná časť tela nižšia a menej konkávna, znova sa podobajúc na rannú fázu. Horizontálne uško vystupuje skoro kolmo hore z okraja a približne v strede sa láme v skoro plynulom oblúku smerom von. Vertikálne uško sa nedochovalo.

Posledné dva kusy sú oproti predchádzajúcim rozdielne v dvoch rôznych smeroch. Jeden na vysokej nôžke s chudým telom (TR.47) pochádzajúci z domu VIg datovaný Blegenom do neskorej fáze VI. Druhý nízky a široký (TR.46) pochádzajúci z vrchnej vrstvy domu VIf, ktorá je zmiešaná s vrstvou VIIa. Obe svojím spodným telom a lomenou rúčkou pripomínajú kus TR.49 s výraznejšou karináciou. Pravdepodobne starší by ale mohol byť druhý spomínaný (TR.46), ten ma podobne ako TR.49 nižšiu hrubšiu nôžku. Spodné telo na ňu rovnako nenasadá

až tak plynule. To je tiež akoby sploštené a stále konvexné až k pleciam, kde sa láme vo výraznej karinácii prechádzajúcej do konkávneho oblúku k okraji. Horizontálne uško nasadá na okraj a vrchnú časť tela odsadíte a je oveľa hrubšie a väčšie s o niečo výraznejším lomom. Posledný kus TR.47 akoby tento tvar vyťahuje dohora, má štíhlejšiu a vyššiu nôžku, tentoraz plynulo prechádzajúcu do konvexného tela k pleciam, kde sa veľmi ostro a výrazne láme. Z tohto bodu pokračuje v ostro konkávnej linke k okraju. Horizontálne uško je znova mohutné a ťažkopádne nasadajúce na okraj a vrchnú časť narúšajúc stenu. Približne v polovici sa výrazne láme smerom von. Vertikálne uško sa dochovalo iba mierne na okraji a na karinácii, kde plynulo prechádza do steny nádoby smerujúc dole. Je otázne či tieto dva posledné kusy spadajú stále do fázy VIg alebo VIh. Podľa výraznej ostrej karinácie a konkávneho profilu vrchnej časti nádoby ale usudzujem, že patria práve skutočne do tejto poslednej fázy Tróje VI. Tá je okrem týchto tvarov definovaná aj zmenenou podobou rohov, z ktorých máme bohužiaľ iba jeden príklad práve na kuse TR.53, podľa ktorého som túto fázu definoval. Samotná rúčka je v tomto prípade veľmi tenká zužujúca sa smerom od nádoby. Pravdepodobne toto zúženie spôsobilo aj zmenu tvaru rohov, ktoré v tomto prípade už nerastú smerom hore, ale do strán v jemnom oblúku smerom do vnútra rúčky a ešte ostrejším koncom. Pokiaľ ide o datovanie nádoby z tvaru C71, nemáme okrem rohov iné indície ako ju bližšie datovať. Tie svojím tvarom pripomínajú niečo medzi podobou v VIg a VIh. Je ale tiež možné, že mali tieto nádoby svoju vlastnú typológiu rúčok a preto nám neostáva nič iné, ako počkať na nové nálezy. Schliemannove kusy (TR.29—34) sa bohužiaľ bez fotiek bližšie zaradiť nedajú. Ak sa môžeme riadiť nákresom, tak minimálne tento jeden z nich, ktorý je nakreslený (TR.29) môžeme priradiť do fázy VIg podľa tvaru rohov. Ako som spomínal na začiatku tejto kapitoly, u týchto rohatých rúčok sú zaujímavé aj kontexty nálezov. Vyskytovali sa prevažne pohromade. Vo fáze VIh máme 3 prípady v štvorci J7 medzi domami VIF, VIG a fortifikáciou a jeden osamotený vo štvorci C6. Vo fáze VIg, kedy ich počet narastá, máme 3 príklady z okolia domu VIG a jeden priamo z neho. Ďalšie tri príklady v stĺpovom dome, pričom jeden priamo konkrétne vo východnej komore. Posledný príklad je znova osamotený prípad v štvorci D8, hneď vedľa osamoteného z fázy VIh. Následne vo finálnej fáze VIh máme jeden príklad v dome VIF, jeden v VIC a jeden v stĺpovom dome. Zároveň je zaujímavé, že v rovnakých miestach sa našli aj zvieracie apliky. To, že sa vyskytovali takto pohromade spolu s budovami, z ktorých minimálne stĺpový pôsobí dôležite, môže znova svedčiť o tom, že šlo o rituálne, ceremoniálne alebo

prinajmenšom elitnejšie nádoby. Viac sa týmto kontextom a ich porovnaním s aplikami a interpretácii budem venovať v kapitole 8.

Obr. 6.2: Počet datovaných rohov v obdobiach VI f—VI h (bez Schliemannových nedatovaných kusov)

V druhej časti tejto kapitoly sa presuniem do Beycesultanu (Lloyd — Mellaart 1965) a o niekoľko storočí späť do strednej doby bronzovej, kde sa mi podarilo zachytiť dva kusy zbežne pripomínajúce tento typ dekoru (BE.01—02). Tie tvoria ďalšiu otáznu skupinu, pretože z ich tvaru nie je jasné, či predstavujú skutočne zvieracie rohy, alebo iba ozdobné výrastky napodobujúce kovové nádoby, v Beycesultane veľmi obľúbené. Objavujú sa konkrétne vo fáze Beycesultan V na pohároch s dvoma uškami, kde na vrchole týchto ušiek nachádzame dva nie príliš výrazné výrastky. Obe sú zhodné aj v type keramiky, BW. S najväčšou pravdepodobnosťou vznikli, ako som už naznačil z výrastkových dekorácií objavujúcich sa hlavne na misách a pohároch s rúčkami, ktoré boli obľúbené už v rannej dobe bronzovej a plynule prechádzajú do keramiky strednej a následne aj do neskorej doby bronzovej (Lloyd — Mellaart 1965, 69). Dôležité pre našu prácu sú práve poháre s dvoma uškami, konkrétne typ 12. Takéto výrastky na vrchole ušiek sa na tomto tvare pohárov mali objavovať pomerne často a ako poznamenáva Mellaart: „Nie je ťažké si predstaviť, ako potulní hrnčiari z Kültepe a Tróje premenili tieto rúčky do podoby zvieracích hláv zahryznutých do okrajov nádoby“ (Lloyd — Mellaart 1965, 85). Tieto plastické knoby sa nám skutočne objavujú aj v Tróji, a to na tvare C47

(Blegen 1953), ale až v neskorších obdobiach, rovnako, ako rohaté rúčky. Je preto otázne, či tieto plastické výrastky z Beycesultanu, podporili najprv vznik zvieracích aplík a od nich sa na konci strednej Tróje VI (VIg) odvodila skupina týchto rohatých rúčok. Zároveň je otázne, či tieto výrastky z Beycesultanu skutočne predstavovali zvieracie rohy, alebo šlo o ďalšiu variantu tohto dekoru. Je tiež možné, že šlo o experiment, ktorý skutočne mohol rohy predstavovať, podobne ako nevýrazné rohy v Tróji VI f, ktorý sa ale neujal alebo po katastrofe a zničení paláca na konci Beycesultanu. Ľudia na tento experiment v rannej fáze zabudli a ďalej nerozvíjali. Tomu by tiež nasvedčovalo to, že po znovuosadení lokality vo fáze IVc sa už tento tvar nevyskytuje (Lloyd – Mellaart 1965, 101). Plastické výrastky sa tu ale ďalej objavujú na iných tvaroch a preto nie je úplne vylúčené, že nenesú žiaden podiel na vzniku či už aplík alebo rohatých ušík. Z

Vidíme teda, že v LB 1B sa popri aplikách vytvoril, aj tento nový typ vyobrazení, o niečo abstraktnejší a viac unifikovaný výskytom. Tento typ by sa do istej miery dal skutočne popísať ako Trójske špecifikum (ak nepočítame neisté druhy z Beycesultanu), možno určené na konkrétne účely. Všetky ostatné druhy sa totiž objavili aj na iných lokalitách. Tiež nám v spojení s ostatnými typmi ukazujú, že v neskorej dobe bronzovej tradícia zvieracích vyobrazení získava nové formy. Poslednou formou, ktorá sa prvýkrát objavuje po boku týchto rúčok a aplík v podobe zvieracích hláv sú tzv. parohy. Tie ako jediná forma prežívajú a ich vývoj pokračuje. Práve im sa budem venovať v nasledujúcej kapitole.

7. Apliky vo forme parohov

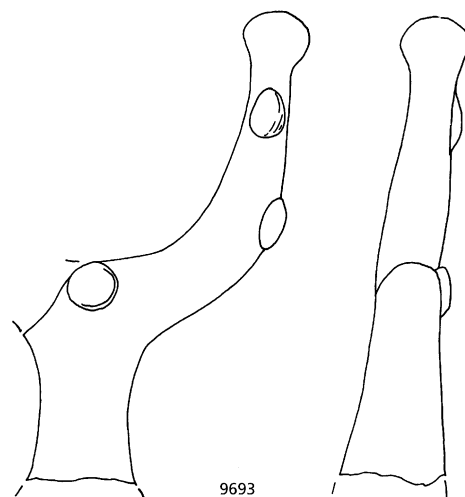
Posledným typom, ktorý pravdepodobne reprezentoval zvieracie vyobrazenia v dobe bronzovej, sú apliky vo forme parohov, ktoré pravdepodobne znázorňujú jelenie parohy. Tento typ zároveň ukončuje dobu bronzovú a plynulo prechádza do rannej doby železnej, kde sa ďalej vyvíja v amorfnú formu dekorácie. Prvé takéto apliky sa nám začínajú objavovať v poslednej fáze Tróje VI (LB 2A), kde nachádzame prvé kusy v Antisse na ostrove Lesbos (Lamb 1930) a aj samotnej Tróji VI (Schmidt 1902). V stále nízkom počte ich nachádzame v rannej

Tróji VIIa (Blegen 1958) predtým, ako sa rozšíria v Tróji VIIb, v ktorej ale už strácajú svoj zvierací charakter (Blegen 1958) a Pyrrhe (Utili 2002). Neskôr sa objavujú aj v včasne železnej Tróji VIII (Aslan 2018), kde už ale jasne stratili svoj zvierací charakter. Práve kvôli tejto strate zvieracieho charakteru im nebudem venovať toľko pozornosti a opíšem iba ich vývoj.

V mojej práci sa mi podarilo zozbierať 34 takýchto parohov z vyššie predstavených období a lokalít. A rozdeliť ich na 3 skupiny odrážajúce ich chronologický vývoj. Hlavným poznávacím znakom týchto skupín je ich vrchné ukončenie, podľa ktorého som tieto skupiny nazval. Ide o skupinu s guľovitým zakončením, ktoré sa objavuje v najstaršom období a najvernejšie vyobrazuje skutočné parohy. Druhá skupina je nazvaná hríbovitá podľa plochých čiapočiek presahujúcich šírku ramien, ktoré predznamenávajú ich posun od zvieracích k amorfným vzorom. Posledná komínová je nazvaná podľa ešte širších čiapočiek pripomínajúcich kryty komínov a rovných vertikálnych ramien, ktoré už skoro vôbec nepripomínajú pôvodný tvar parohov, ktorá ukončuje ich vývoj v rannej dobe železnej.

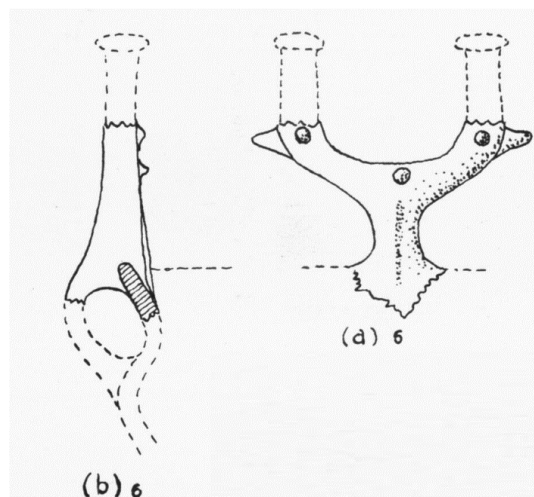
Prvá skupina je tvorená hlavne 5 kusmi kusmi z Antissy (AN.01–04) a jedným neistým kusom z Tróje pochádzajúcim zo Schliemannových vykopávkov, čiže je možné že ide o kus mladší. Z týchto 6 kusov máme iba 2 zobrazujúce celú výšku a teda aj guľovité zakončenie. Všetky tieto kusy vrátane Schliemannovho sú vyrobené v GW a mali by spadať do poslednej fázy Tróje VI (LB 2A). Nevieme, z akého

tvaru nádoby pochádzajú, ale podľa neskorších kusov ide pravdepodobne o veľké misky prípadne o väčšie poháre (Blegen 1958, 190). Zaujímavá je aj základňa týchto parohov, ktorá ma v sebe priečny kanál, pravdepodobne tvoriaci uško ako podľa miestnych analógií zrekonštruoval Blegen pre jeden paroh z obdobia VIIa (Obr. 7.2). Zaujímavé na tom je, že podobný kanál sa vyskytoval aj u niektorých konských aplík z Tróje v užšej forme (TR.59; 78; 81). Tvar týchto parohov je tvorený zvislou základňou vystupujúcou z okraja, ktorá sa delí na dve ramená stúpajúce znova zvislo hore v podobe **U**. Tento tvar je potom dodatočne

Obr. 7.1: Nákres kusu AN.02

dekorovaný plastickými nitmi. Najvýraznejší sa môže nachádzať na základni v hornej alebo dolnej časti vnútornej strany nádoby a môže mať aj podlhovastý charakter, ako je viditeľné na kuse AN.01 alebo TR.35. Zvyšné menšie nity sa potom nachádzajú na vonkajšej alebo bočnej strane ramien, pričom ich počet nie je vždy rovnaký. Charakteristické pre túto skupinu je ale guľovité zakončenie na vrchu ramien (Obr. 7.1), ktoré je viditeľné iba na spomínaných dvoch kusoch a preto nevieme, či šlo o pravidlo. V nasledujúcich obdobiach, ani na iných lokalitách sa s týmto zakončením už nestretávame.

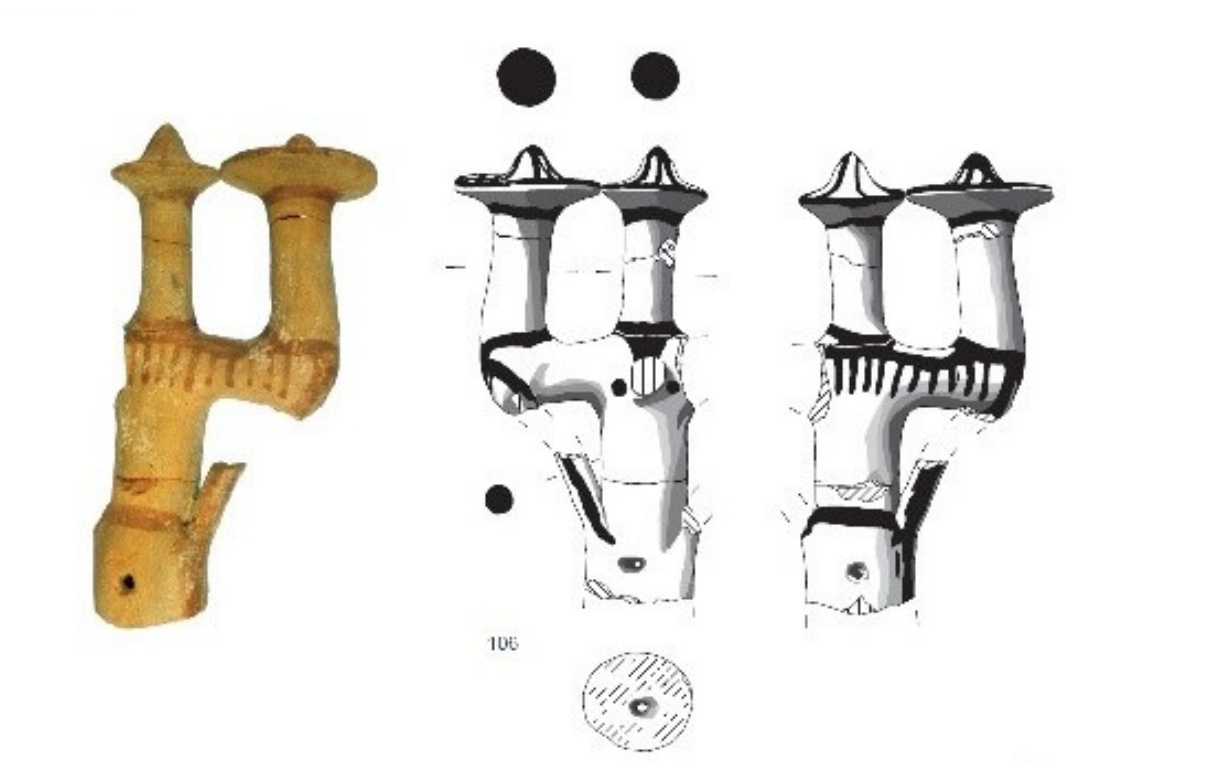
Obr. 7.2: Rekonštrukcia nasadenia parohu na nádobu podľa Blegena

Nasledujúce obdobie nám ponúka iba 4 príklady z Tróje VIIa. Z toho sú 2 parohy (TR.62; TR.65) a 2 pravdepodobne protohríbovité zakončenia týchto parohov. Všetky tieto kusy sú znova vyrobené v GW. Protohríbovité ich nazývam preto, že ešte nemajú svoj výrazne sa rozširujúci tvar, aký nadobúdajú neskôr v LB 3. Kus TR.65, má toto zakončenie o niečo výraznejšie, preto usudzujem, že ide o neskorší z týchto kusov. Tento kus nám zároveň ukazuje, že ramená mohli mať ešte ďalšie bočné ramená, v tomto prípade kolmo a rovnako zakončené hríbovito. Na kuse TR.62 vidíme, že stále nesú nity, už ale nie tak výrazné ako v LB 2A.

V LB 3 už máme týchto aplík o niečo viac a tvoria najväčšiu skupinu parohov a v prípade Tróje ide už o skutočne hríbovité kusy. 6 príkladov máme z Pyrrhy a 9 z Tróje VIIb. Kusy z Pyrrhy sú datovaním nie úplne isté, 2 (PY.01; 04) príklady vyrobené v aiólskom bucchere, ktoré je pokračovateľom šedej keramiky môžu spadať až do EIA, ale tvarom základne, ktorá sa nám ako jediná u týchto kusov dochovala, pripomínajú skôr LB 2B a LB 3 tvary, ktoré sú v stále pomerne elegantné a štíhle. Tieto dva kusy preto radím skôr k neskorým LB 3 kusom, prípadne na prelom LB 3 a EIA. Zvyšné kusy z tejto lokality sú vyrobené v GW (PY.03; 05) a v TW (PY.02; 06). Jeden kus (PY.06) nám ukazuje iba malú časť základne. Zvyšné väčšiu, alebo celú, ktorá nám ukazuje, že nity sú stále prítomné. Rovnako nám to to ukazujú aj 2 kusy z Tróje (TR.66; 67), ktoré predstavujú celú základňu s časťou ramien a zároveň odhaľujú, že tieto nity

pravdepodobne ostali už iba na základni v jej najvrchnejšej časti (rovnako u kusov z Pyrrhy). Zvyšné kusy z Tróje (TR.69–74) sú možné časti týchto parohov, ukazujúce rozširujúci klobúčik a nový rytý typ dekoru. Posledný kus TR.68 nám neukazuje paroh samotný, ale uško, z ktorého viditeľne tento paroh vyrastal, ale je ulomený. Tvar nie je presne určený, ale ide práve o spomínanú veľkú miskú alebo goblet typu A, čiže nádoby určené na jedenie alebo pitie a podľa dekoru pravdepodobne rituálne alebo ceremoniálne. (Blegen 1958, 190; 26).

So vstupom do rannej doby železnej sa tvar týchto parohov mení a už prestávajú pripomínať pôvodný tvar, čo je završené komínovou formou, ktorú reprezentuje kus TR.82. Okrem neho máme ešte ďalších 9 príkladov zo včasne železnej Tróje VIII. Z iných lokalít už príklady tohto typu nemáme. 2 z nich (TR.82; 84) sú vyrobené v TW, zvyšok v GW a všetky boli pravdepodobne súčasťou väčších misiek (Aslan 2018 297–298). V tomto období parohy nadobúdajú stredné rameno, ako je vidieť na 3 zo 4 príkladoch celého tvaru z tohto súboru (TR.82; 84; 85). Zároveň je vidieť degradácia tvaru, základňa je nižšia a mohutnejšia oproti pomerne elegantným vyšším príkladom predchádzajúcich období. Okrem toho medzi dekorácie pribúda maľovanie na TW kusoch. Jeden kúsok patriaci pravdepodobne k tomuto tvaru je dekorovaný rebrovaním (TR.88). Najvýraznejší posun tohto tvaru je teda k finálnej komínovej forme kusu TR.82 (Obr. 7.3). Ten má hrubú, nerovnomernú akoby stupňovitú základňu postupne sa zužujúcu. Asi v strede celkovej výšky kolmo vyrastá bočné rameno, ktoré sa opäť kolmo láme a pokračuje hore, rameno na druhej strane je odlomené. Stredné rameno pokračuje priamo hore a obe sú zakončené širokým diskovitým klobúčikom s vyrastajúcim stredom, pripomínajúcim komínové kryty. Bočné ramená boli navyše podoprené užším ramenom vyrastajúcim z dolnej časti základne, šikmo ku kolenu tých bočných. Tvar bol maľovaný svetlo červenou farbou v podobe liniek na spodnej časti základne vodorovne, pozdĺžnou čiarou po celom podpornom ramene a vodorovnou linkou na horizontálnom ramene, z ktorého akoby stekali dole kvapky v pravidelných rozstupoch. Maľované boli aj klobúčiky podobným spôsobom, ako horizontálne ramená.

Obr. 7.3: Kus TR.82

Pri tejto skupine aplikí teda vidíme, ako vyzerali posledné kusy zvieracích vyobrazení na nádobách a ako plynule prešli do rannej doby železnej, kde už ale stratili svoj zvierací charakter. V nasledujúcej predposlednej kapitole (Kap. 8) sa teda ešte podme pozrieť na to, v akých nálezových kontextoch sa apliky našli a čo nám tieto kontexty spolu s ďalšími poznatkami hovoria o ich význame.

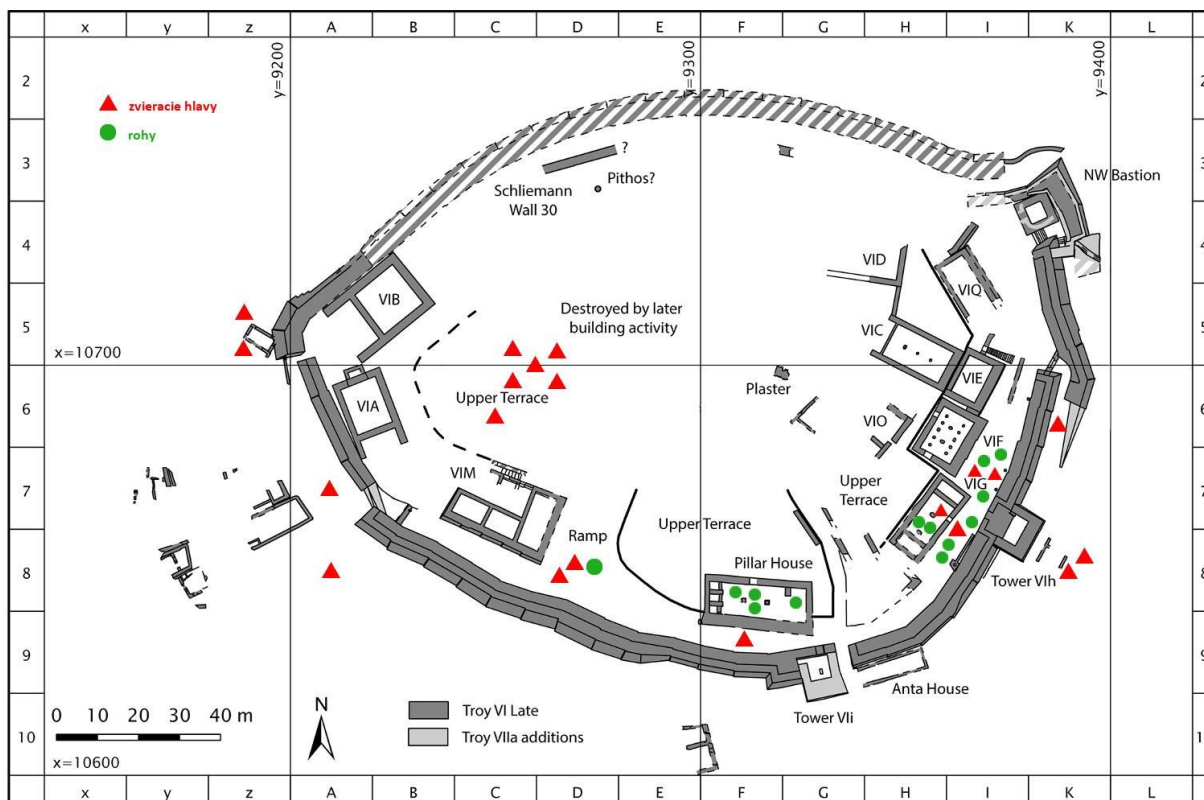
8. Kontext a význam vyobrazení

Okrem informácií, ktoré boli predstavené v predchádzajúcich kapitolách, nám časť nálezov ponúka aj ďalší zaujímavý pohľad na tieto vyobrazenia. Ten nám ukazuje, aké postavenie mohli mať tieto vyobrazenia v rámci spoločností, ktoré ich využívali. Tento aspoň približný pohľad nám ponúkajú kontexty nálezov a to hlavne z Tróje, Kaymakci a čiastočne z Beycesultanu.

Kontexty z ostatných lokalít sú buď nejasné, alebo neznáme. Niektoré z nich som už načrtol v predchádzajúcich kapitolách a preto ich už v tejto kapitole nebudem predstavovať, ale zahrniem ich iba do celkového obrazu. V tejto kapitole teda opíšem kontexty aplík v Tróji a Kaykamci a následne sa ich pokúsím zhrnúť a zamyslieť sa, čo nám o týchto vyobrazeniach hovoria.

Apliky zvieracích hláv sa v **Tróji** podobne ako rohaté rúčky vyskytovali na podobných miestach na okrajoch citadely (Obr. 8.1). Väčšina z nich sa našla na južnom okraji dolnej terasy, priamo vnútri domov VIF (1 kus) a VIG (1 kus) , alebo medzi nimi a hradbou (4 kusy). Ďalší 1 kus sa našli v miestach východnej brány a 2 kusy pod vežou VIh. Ďalší 1 kus sa tiež našiel medzi stĺpovým domom a hradbou, 2 kusy o niečo západnejšie a 4 kusy z vonkajšej strany západných hradieb. Posledný kus sa našiel pod severnou hradbou. Zaujímavé je, že všetky kusy nájdené vo vnútri hradieb pochádzajú z rovnakých miest ako rohaté rúčky a neskôr aj parohy. Tie sa už síce v neskorších fázach vyskytujú presne na rovnakých miestach a to v okolí stĺpového domu, v tomto období dom 771 a západná časť ulice 711, kde nachádzame 5 kusov a domu VIG, v tomto období už dom 731 kde máme dva kusy. Veľkou škodou tu ostávajú kusy vykopané Schliemannom, ku ktorým nemáme kontexty. Aspoň čiastočne nám ich dopĺňa D.F Easton vychádzajúc z jeho denníkov a ide o 5 kusov na vyššej terase v C/D 5/6. Tá bola bohužiaľ odrezaná za helénizmu, čo by mohlo ale vysvetľovať kusy mimo hradieb.

V **Kaimakci** sa 3 kusy našli na dolnej terase a 1 kus na strednej citadele v takzvanom dome pithoi. Ďalších 9 kusov sa našlo na hornej citadele a 11 kusov na severnom okraji citadely. To, že väčšina kusov sa našla na citadele poukazuje na to, že šlo pravdepodobne o niečo užívané vyššou vrstvou, prípadne pri ceremóniách, alebo rituálnych úkonoch. Viac svetla do tohto súboru ale vnesú ďalšie výskumné sezóny a interpretácia samotných kontextov na tejto lokalite.

Obr. 8.1 Dostupné kontexty zvieracích hláv a rohatých rúčok počas Tróje VI

Ak si to teda zosumarizujeme, vidíme, že na všetkých týchto lokalitách sa zvieracie vyobrazenia objavujú na miestach vôbec nie nedôležitých. V **Beycesultane** ide o mladší palác/megaron a súkromný dom. V **Tróji** ide o prevažne o spodnú terasu a domy, ktoré s veľkou pravdepodobnosťou slúžili vyššej vrstve žijúcej vnútri hradieb, prípadne mohlo ísť o priestory určené k ceremóniám, banketovaniu alebo dokonca náboženským priestorom. Najviac na to poukazujú nálezy zo stĺpového domu, ktorý skoro určite nebol bežným obytným domom. Ďalším argumentom poukazujúcim na ich ceremoniálny charakter je kus TR.60, nájdený na popolnicovom pohrebisku. Tam sa, ako píše Blegen objavilo ďalších 6 rúčok typu A100 s charakteristickými rúčkami s rohmi (Blegen 1953, 383). To, že sa táto urna našla ako jediná, s možným druhým príkladom od Schliemanna (Blegen 1953, 68; Schmidt 1902, SS.3183) otvára možnosť, že tieto rohy boli spojené s určitou spoločenskou vrstvou, skupinou alebo úkonom. To by podporovalo aj to, že sa tieto rohaté rúčky nachádzali v skupinách na konkrétnych miestach. U zvieracích aplík mohlo ísť o niečo podobné. To, že najčastejšie zobrazujú kone, ktoré sa v tomto čase začínajú v Tróji objavovať, mohlo slúžiť ako odznak vyššej spoločenskej vrstvy. Vyskytovali sa spolu s rohmi na tvaroch určených na pitie a jenie

v miestach, kde pravdepodobne slúžili vyššej vrstve spoločnosti, a to ako za hradbami citadely v Tróji, tak aj na Kaymakci a rovnako aj na miestach podobného charakteru v Beycesultane. V neposlednom rade na to poukazuje aj ich podobnosť a niekedy jasné predlohy v bronzových nádobách. Takéto jasné predlohy vidíme hlavne v Beycesultane, kde plastické výrastky na uškách, reliéfne volské rohy aj reliéfni barani na krígl'och nasledovali a imitovali tieto bronzové nádoby, ktoré sa nám ale bohužiaľ nedochovali (Lloyd — Mellaart 1965, 69; Mellaart — Murray, 1). Podobnú ukážku nám reprezentujú aj nálezy z Tróje, a to primárne 2 býčie apliky (TR.01; 02), ktoré boli súčasťou kotlov s výlevkou a pri mieste, kde na nádobu dosadali, majú imitované nity. Po všetkých týchto ukázkach je ťažké nevidieť spojitosti s vyššou vrstvou týchto západo-anatólskych spoločností. Každopádne otázku či šlo iba o módu bohatších alebo skutočne o niečo spojené s kultom, je náročné zodpovedať a je potrebné hlbšie bádanie v tejto sociálnej a kultúrnej stránke problému.

9. Záver

Téma terakotových zvieracích vyobrazení na nádobách v západnej Anatólii doby bronzovej sa nakoniec ukázala ako oveľa obsiahlejšia a zaujímavejšia téma, než sa na začiatku mohlo zdať. Toto chybné zdanie bolo spôsobené hlavne nedostatočným venovaním pozornosti bádateľov, kvôli ktorej sme nikdy nemali možnosť vidieť celkový obraz obsahujúci bohatý repertoár rozličných druhov, typov a spôsobov vyobrazení týchto tvorov, ktoré určite znamenali pre vtedajších obyvateľov tejto oblasti dôležitý zdroj obživy, dopravy a boli súčasťou ich života a kultúry až do takej miery, že sa ich rozhodli zobrazovať na rôznych tvaroch nádob určených od skladovania potravín a nápojov, cez ich stolovací a nápojový servis až k nádobám určeným na pochovávanie mŕtvych. Zobrazovaných druhov bolo taktiež mnoho, v tej dobe veľmi prestížne a do spoločnosti prenikajúce kone, mocné býky zobrazované kultúrami naokolo v mnohých podobách, ale aj pomerne obyčajné zvieratá ako voly alebo psy a dokonca aj exotické alebo fantastické zvery reprezentované sloním typom. Tento zvyk zobrazovania zvierat nie je pri pohľade do okolitých kultúrnych sfér nijak výnimočný, poznáme mnoho

zvieracích podobizní, hlavne hovädzieho dobytku z heladského sveta u mykéncov, u ktorých ale spravidla nikdy nenachádzame tieto podobizne na keramických nádobách (Blegen 1953, 76). Väčšia pozornosť bola venovaná ich podobnosti s Chetitskými a orientálnymi, ktoré sa už v podobe rúčok vyskytovali. Ich štýl ale nezapadá do toho západoanatólskeho, ale aj napriek tomu vykazujú podobné znaky (Blegen 1953, 76; Boehlau 1942, 7). Tieto podobnosti by si určite zaslúžili aj ďalšiu pozornosť a hlbší prieskum, ktorý by mohol odhaliť viac o pôvode a úlohe týchto vyobrazení. Na druhej strane nie je vylúčený ani ich pôvod v domácej tradícii a prvé vyobrazenia zvierat nachádzame v západnej Anatólii už od strednej doby kamennej v jaskyni Adiyaman a Kars a pokračujú cez neolit do doby bronzovej (Ayten 2019, 13–17). Ich hlavným centrom sa zdá byť v prípade rohov a aplík Trója VI, kedy sa tešili najväčšej obľube a dosahovali najvyššej kvality. Ako sme ale videli v tejto práci, v žiadnom prípade to nie je iba jej doména. Mnoho sa ich našlo aj v Kaymakci, čo by mohlo naznačovať dôležitosť tejto lokality, ako som načrtol v kapitole venovanej lokalitám (Kap. 2) Ďalšie, počtom menšie nálezy ale nachádzame aj na rôznych iných lokalitách. Za pozornosť stojí aj Seyitömer Höyük so svojimi rannými nálezmi aplík, rovnako aj Liman Tepe s reliéfmi a Beycesultan, v ktorom sa ako v jedinom stretávame so všetkými typmi a je možné, že experimenty hrnčiarov na tejto lokalite prispeli k vzniku tradície rohatých rúčok a zvieracích aplík (Lloyd — Mellaart 1965, 85). V každom prípade na zodpovedanie takýchto zložitých otázok, ako pôvod a význam, je v tomto bode ešte príliš skoro a táto práca by mala poslúžiť skôr ako odrazový mostík pre ďalšie bádanie, ktorého sa snáď táto tajomná a zaujímavá téma v budúcnosti dočká.

Bibliografia

AYTEN, E.G. 2019: Animal Figurines During the Early Bronze Age of Anatolia: The Case of Koçumbeli. Nepublikovaná diplomová práca. Ankara.

Aslan, C. 2018: The West Sanctuary I: Iron Age–Classical. In: Rose, C.B. – Lynch, K. – Cohen, G. (eds.): *Troy Excavation Project Final Reports*. Studia Troica Monograph 10. Bonn, 28–386.

- AYKURT, A. 1999: *Grey Ware Panaztepe*. Ankara.
- BILGEN, A. N. 2013: *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu (2011–2012)*. Kütahya.
- BILGEN, A. N. – BILGEN, Z. 2015: Middle Bronze Age Settlement (Layer IV). In: Bilgen, A. N. (ed.), *Seyitömer Höyük I*. Istanbul 2015, 61–118.
- BLEGEN, C.W. – CASKEY, J.L. – RAWSON, M. 1951: *Troy II: The Third, Fourth and Fifth Settlement*. Princeton.
- BLEGEN, C.W. – CASKEY, J.L. – RAWSON, M. 1953: *Troy III: The Sixth Settlement*. Princeton.
- BLEGEN, C.W. – CASKEY, J.L. – BOULTER C.G. – RAWSON, M. 1958: *Troy IV: Settlements VIIa, VIIb, VIII*. Princeton.
- BOEHLAU, J. – SCHEFOLD, K. (HRSG) 1942: *Larisa am Hermos III: Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1902–1934*. Die Kleinfunde. Berlin.
- ÇINARDALI-KARAASLAN, N. 2006: Panaztepe'den Bir Sunu Kabı ve Düşündürdükleri. In: Erkanal, A. et al. (eds.): *Studies in honour of Hayat Erkanal : cultural reflections*. Istanbul, 225–236.
- EASTON, D.F. 2002: *Schliemann's Excavations at Troia, 1870-1873*. Studia Troica Monographien 2, Mainz am Rhein.
- ERKANAL, A. – ERKANAL, H. 2015: Neue Forschungen im vorgeschichtlichen Mittelwestanatolien: Bakla Tepe, Liman Tepe, Çeşme Bağlararası und Panaztepe. In: Yalçın, Ü. – Bienert, H. (eds.): *Anatolien - Brücke der Kulturen: Aktuelle Forschungen und Perspektiven in den deutsch-türkischen Altertumswissenschaften*. Anschnitt, Beiheft 27. Bochum, Bonn, 185–203.
- GÜNEL, S. 1999: Vorbericht über die mittel- und spätbronzezeitliche Keramik vom Liman Tepe. *IstMitt* 49, 41–82.
- JABLONKA, P. 2011: Troy in Regional and International Context. In: Steadman, S.R – McMahon, G. (eds.): *The Oxford Handbook of Ancient Anatolia, 10,000-323 B.C.E*. Oxford, 717–733.
- KULL, B. 1988: *Demircihüyük V: Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975–1978. Die mittelbronzezeitliche Siedlung*. Mainz.
- LAMB, W. 1930: Antissa. *The Annual of the British School at Athens* 31, 166–178.
- LAMB, W. 1936: *Excavations at Thermi in Lesbos*. Cambridge.
- LLOYD, S. — MELLAART, J. 1965: *Beycesultan, Vol. II: Middle Bronze Age Architecture and Pottery*. British Institute of Archaeology at Ankara Occasional Publication 8. Ankara.
- MARKETOU, T. 1997: Ασώματος Ρόδου. Τα μεγαρόσχημα κτήρια και οι σχέσεις τους με το βορειοανατολικό Αιγαίο. In: Ch. Dōumas – V. La Rosa (eds.): *Poliochni e l'antica età del bronzo nell'Egeo settentrionale*. Convegno internazionale, Atene, 22-25 aprile 1996. Athens, 395–412.
- MELLAART, J. — MURRAY, A. 1995: *Beycesultan, Vol. III, Part II: Late Bronze Age and Phrygian Pottery and Middle and Late Bronze Age Small Objects*. British Institute of Archaeology at Ankara Occasional Publication 12. Ankara.

MERİÇ, R. 2003: Excavations at Bademgediği Tepe (Puranda) 1999-2002. A Preliminary Report. *IstMitt* 53, 79–98.

PAVÚK, P. 2014: *Troia VI Früh und Mitte. Keramik, Stratigraphie, Chronologie*. Studia Troica Monographien 3. Bonn.

ROOSEVELT *et al.* 2018 = Roosevelt, Ch. – Luke, Ch. – Ünlüsoy, S. – Çakırlar, S. – Marston, J.M. – O'Grady, C.R. – Pavúk, P. – Pieniżek, M. – Mokřířová, J. – Scott, C.B. – Shin, N. – Slim, F.G.: Exploring Space, Economy, and Interregional Interaction at a Second-Millennium B.C.E. Citadel in Central Western Anatolia: 2014-2017 Research at Kaymakçı. *American Journal of Archaeology* 122/4, 645–688.

SCHMIDT, H. 1902: *Heinrich Schliemann's Sammlung trojanischer Altertümer*. Berlin.

SCHIERING, W. 1989: Pyrrha auf Lesbos. Nachlese einer Grabung. *Archäologischer Anzeiger* 1989, 339–377.

UTILI, F. 2002. Graue Keramik aus Pyrrha auf Lesbos im Archäologischen Institut Göttingen. *Archäologischer Anzeiger* 2002, 135–159.

Zoznam skratiek

EB, MB, LB, EIA – ranná doba bronzová, stredná doba bronzová, neskorá doba bronzová, ranná doba železná

GW, AGW, TW, RLB, RBC – gray ware, anatolian gray ware, tan ware, red light brown, red brow coarse

Zoznam obrazových príloh

Obr. 2.1: Mapa lokalít (Peter Pavúk)

Obr. 2.2: Hlavné nálezové celky (Ján Bobik)

Obr. 2.3: Menšie nálezové celky (Ján Bobik)

Obr. 3.1: Pomer typov vyobrazení od MB po IEA (Ján Bobik)

Obr. 3.2: Celkový pomer 3 základných typov zvieracích vyobrazení (Ján Bobik)

Obr. 3.3: (a) vľavo rohatý pohár z Beycesultanu V (Lloyd – Mellaart 1965, P.5, 28);

(b) vpravo rohatý pohár A100 z Tróji VI (Blegen 1953, fig. 292b., A100)

Obr. 3.4 – Množstvo aplík v jednotlivých obdobiach (Ján Bobik)

Obr. 3.5: Pomer zvieracích hláv a parohov (Ján Bobik)

Obr. 4.1: Tvárová váza typ C30 počas Tróje III (Blegen 1951, fig. 59b., C30)

Obr. 4.2: Tvárová váza typ D13 počas Tróje III (Blegen 1951, fig. 59b., D13)

Obr. 4.3: (a) vľavo Trójsky tvar C5, Troy III (Blegen 1951, fig. 59b., C5);

(b) vpravo miska z Beycesultanu V, tvar 1 (Lloyd – Mellaart 1965, P.1, 14)

Obr. 4.4: (a) vľavo kus BE.04 (Mellaart – Murray 1995, P.23, 7);

(b) vpravo kus BE.06 (Mellaart – Murray 1995, P.21, 7)

Obr. 5.1.: Amforoidná nádoba z Panaztepe s výlevkou v podobe baranej hlavy (Çinardalı-Karaaslan 2006, Çizim 1-3)

Obr. 5.2: KA.06

Obr. 5.3 (a) KA.07; (b) KA.12

Obr. 5.4: TR.44 (Blegen 1953, fig. 396, no.16)

Obr. 5.5: TR.43 (Blegen 1953, fig. 295, b)

Obr. 5.6: (a) TR.03 (Schmidt 1902, 3251); (b) TR.39 (Blegen 1953, fig. 375, no.6)

Obr. 5.7: TR.59 (Blegen 1953, fig. 332, 37.1066)

Obr. 5.8: (a) TR.78 (Pavúk 2014, Taf.15, A8.1270.1);

(b) TR.79 (Pavúk 2014, Taf.25 D8.1569.22)

Obr. 5.9: TR.42 (Blegen 1953, fig. 332, 36.1223b)

Obr. 5.10: (a) KA.15; (b) KA.01; (c) KA.18

Obr. 5.11: (a) KA.02; (b) KA.04

Obr. 5.12: (a) KA.20; (b) KA.21, (c) TH.02 (Lamb 1936, 32.1)

Obr. 6.1: (a) vľavo rekonštrukcia tvaru C71 (Blegen 1953, fig.294, C71)

(b) vpravo fotka nádoby TR.60 (Blegen 1953, fig.327, 34.367)

Obr. 6.2: Počet datovaných rohov v obdobiach VI^f—VI^h (bez Schliemannových nedatovaných kusov) (Ján Bobik)

Obr. 7.1: Nákres kusu AN.02 (Lamb 1930, 9693)

Obr. 7.2: Rekonštrukcia nasadenia parohu na nádobu podľa Blegena (Blegen 1958, fig. 253, (b) 6; (d) 6)

Obr. 7.3: Kus TR.82 (Aslan 2018, Plate 16, 106)

Obr. 8.1 Dostupné kontexty zvieracích hláv a rohatých rúčok počas Tróje VI (Ján Bobik)

Prílohy

Katalógová tabuľka: TAB I—XI

PLATES I—XXIX

TAB. I
Katalógová tabuľka

Kat. číslo	Lokalita	Kontext	Inventárne číslo	Obdobie	Datácia	Typ keramiky	Nádoba	Typ vyobrazenia	Vyobrazená časť	Druh zvieráťa
AN.01	Antissa (Lamb 1930)	Promontory, Trench C	9692	LB 2A	Late Troy VI	GW	?	Aplika	Paroh	Guľovitý
AN.02	Antissa (Lamb 1930)	Promontory, Trench C	9693	LB 2A	Late Troy VI	GW	?	Aplika	Paroh	Guľovitý
AN.03	Antissa (Lamb 1930)	Promontory, Trench C	9694	LB 2A	Late Troy VI	GW	?	Aplika	Paroh	Guľovitý
AN.04	Antissa (Lamb 1930)	Promontory, Trench C	9695	LB 2A	Late Troy VI	GW	?	Aplika	Paroh	Guľovitý
AS.01	A somatos (Marketou 1997)	?	556	EB 3	EB III	?	Jar	Reliéf	Tvár	Baran
BE.01	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.5, 28	MB	Beycesultan V	Buff ware	Two-handled cup	Rohy		
BE.02	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.6, 2	MB	Beycesultan V	Buff ware	Two-handled cup	Rohy		
BE.03	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.28, 10	LB 1A	Beycesultan IVb	Coarse brown ware	Jug	Reliéf	Tvár	Baran
BE.04	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.1, 15	MB	Beycesultan V	Buff Ware	Bead-rim bowl	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.05	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.3, 11	MB	Beycesultan V	Plain red bone-burnished and slipped	Inverted rim bowl	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.06	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.3, 18	MB	Beycesultan V	Buff Ware, red wash	Inverted rim bowl	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.07	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.12, 2	LB 1A	Beycesultan IVc	Red burnished	Bowl with inverted rim	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.08	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.12, 3	LB 1A	Beycesultan IVc	Red burnished	Bowl with inverted rim	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.09	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.12, 5	LB 1A	Beycesultan IVc	Red burnished	Bowl with inverted rim	Reliéf	Rohy	Vôl

TAB. II

BE.10	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.12, 7	LB 1A	Beycesultan IVc	Buff bone-burnished	Bead rim bowl	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.11	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.12, 9	LB 1A	Beycesultan IVc	Buff wash	Bead rim bowl	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.12	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.13, 1	LB 1A	Beycesultan IVc	Red burnished	Bead rim bowl	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.13	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.13, 8	LB 1A	Beycesultan IVc	Brown wash	Bead rim bowl	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.14	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.24, 3	LB 1A	Beycesultan IVb	Plumred bone-burnished slip	Inverted rim bowl	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.15	Beycesultan (Lloyd – M. 1965)	?	P.24, 4	LB 1A	Beycesultan IVb	Yellow, mottled red bone-burnished slip	Shallow carinated bowl with flat-topped rim	Reliéf	Rohy	Vôl
BE.16	Beycesultan (Mellaart – M. 1995)	Súkromný dom	P.21, 7	LB 1B	Beycesultan II	Red brownish wash	Mug	Reliéf	Tvár	Baran
BE.17	Beycesultan (Mellaart – M. 1995)	Súkromný dom	P.15, 9	LB 1B	Beycesultan II	Buff ware	Bowl	Reliéf	Tvár	?
BE.18	Beycesultan (Mellaart – M. 1995)	Megaron, Malý palác	P.23, 7	LB 1B	Beycesultan II	Red wash	Mug	Reliéf	Tvár	Baran
BE.19	Beycesultan (Mellaart – M. 1995)	?	O.14, 165	LB 1A	Beycesultan IV	?	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
BE.20	Beycesultan (Mellaart – M. 1995)	?	str. 165	LB 1A	Beycesultan IV	?	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
BE.21	Beycesultan (Mellaart – M. 1995)	?	str. 166	LB 1A	Beycesultan IV	?	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
BE.22	Beycesultan (Mellaart – M. 1995)	?	str. 167	LB 1A	Beycesultan IV	?	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň

TAB. III

BG.01	Bademgediği Tepe (Meriç 2003)	Areal Y28, Unit 02-86	fig. 17: 43	LB 1A	BGK III-V	Plain Red	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
DE.01	Demircihüyük (Mainz 1988)	Areal GH10	232.1	LB 1B	Demircihüyük 4	Plain Red	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
KA.01	Kaymakci	Severný okraj citadely	81.551.11.11	LB 1A	LB 1?	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
KA.02	Kaymakci	Severný okraj citadely	81.551.31.16	LB 1B	LB 1B/2A?	Gold Wash	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
KA.03	Kaymakci	Severný okraj citadely	81.551.38.60	LB 1B	LB 1B	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.04	Kaymakci	Severný okraj citadely	81.551.40.10	LB 1B	LB 1B	AGW	Cup/Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
KA.05	Kaymakci	Severný okraj citadely	81.551.48.27.	LB 1B	LB 1B	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
KA.06	Kaymakci	Horná citadela	93.545.73.1	LB 1A	LB 1/2	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
KA.07	Kaymakci	Horná citadela	93.545.239.1	LB 1B	LB 1/2	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
KA.08	Kaymakci	Horná citadela	93.545.335.97	LB 1B-2A	LB 1B/2A?	AGW	Cup	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.09	Kaymakci	Severný okraj citadely	95.555.2.23	surface	surface	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.10	Kaymakci	Severný okraj citadely	95.555.2.36	surface	surface	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.11	Kaymakci	Severný okraj citadely	95.555.8.10	LB 1A-1B	LB 1	AGW	Cup	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.12	Kaymakci	Severný okraj citadely	95.555.109.125	LB 1B	LB 1B/2A?	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
KA.13	Kaymakci	Horná citadela	97.541.2.43	surface	surface	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.14	Kaymakci	Horná citadela, Deep pit	97.541.68.16	LB 1A	LB 1A?	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.15	Kaymakci	Horná citadela	97.541.317.1	LB 1A	LB 1B/2A?	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Slon

TAB. IV

KA.16	Kaymakci	Stredná citadela, tzv. Pithos House	98.531.23.10	LB 1B-2A	LB 1B/2A?	RLB, plain	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
KA.17	Kaymakci	Dolná terasa	108.522.52.8	LB 1A-1B	LB 1?	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.18	Kaymakci	Dolná terasa	109.523.4.37	LB 1A	surface	RLB, plain	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
KA.19	Kaymakci	Severný okraj citadely	95.555.17.1	LB 2A	LB 2A ?	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.20	Kaymakci	Horná citadela	97.541.98.10	LB 2A	LB 2B?	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
KA.21	Kaymakci	Dolná terasa	109.523.57.691	LB 2A	LB 2A ?	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	slon
KA.22	Kaymakci	Severný okraj citadely	95.555.10.1	LB 2A	LB 2A ?	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.23	Kaymakci	Horná citadela	93.545.18.329	LB 2B	LB 2B	Red Light Brown	?	Aplika	Zvieracia hlava	?
KA.24	Kaymakci	Horná citadela	93.545.317.1	LB 1A	LB 1B/2A?	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
LA.01	Larisa (Boehlau 1942)	?	Taf. 1, 1	LB 1A-1B	LB 1	Red burnished, Plain	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
LA.02	Larisa (Boehlau 1942)	?	Taf. 1, 3	LB 1A	LB 1	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
LA.03	Larisa (Boehlau 1942)	?	Taf. 1,9	LB 1A-1B	LB 1	Light red	?	Aplika	Zvieracia hlava	Koza
LI.01	Liman Tepe (Günel 1999)	?	20	LB 2A-2B	III/II	Red local	?	Reliéf	Tvár	Baran
LI.02	Liman Tepe (Günel 1999)	?	21	LB 1B	III:1-2	Red local	?	Reliéf	Tvár	Baran
LI.03	Liman Tepe (Günel 1999)	?	22	LB 1B	III:1-2	Red local	?	Reliéf	Tvár	Baran
LI.04	Liman Tepe (Günel 1999)	?	23	MB	III:4	Red local	?	Reliéf	Tvár	Baran
LI.05	Liman Tepe (Günel 1999)	?	24	LB 1B	III:1-2	Brown Local	?	Reliéf	Tvár	Baran
LI.06	Liman Tepe (Günel 1999)	?	25	MB	III:4	Brown Local	?	Reliéf	Tvár	Baran

TAB. V

LI.07	Liman Tepe (Erkanal 2015)	?	Res. 19	MB	III:4	Red	?	Reliéf	Tvár	Baran
PA.01	Panaztepe (Aykurt 1999)	V" ' / 6, VI If. 1.57	Levha 67. 1	LB 1B	Trója VI middle-Late	GW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
PA.02	Panaztepe (Erkanal 2015)	U" / 6, VI/f, 4.41	Abb. 18	LB 1A	Stredo heladské II-III	AGW	Amphoroid	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
PY.01	Pyrrha (Utili 2002)	Akropola?	Inv. 41 (59)	LB 3	LB3/EIA	Aiolian Bucchero	Bowl?	Aplika	Paroh	?
PY.02	Pyrrha (Utili 2002)	Akropola?	Inv. 42 (55)	LB 3	LB3/EIA	Tan ware	Bowl?	Aplika	Paroh	?
PY.03	Pyrrha (Utili 2002)	Akropola?	Inv. 43 (56)	LB 3	LB3/EIA	AGW	Bowl?	Aplika	Paroh	?
PY.04	Pyrrha (Utili 2002)	Akropola?	Inv. 44 (57)	LB 3	LB3/EIA	Aiolian Bucchero	Bowl?	Aplika	Paroh	?
PY.05	Pyrrha (Utili 2002)	Akropola?	Inv. 45 (58)	LB 3	LB3/EIA	AGW	Bowl?	Aplika	Paroh	?
PY.06	Pyrrha (Utili 2002)	Akropola?	?	LB 3	LB3/EIA	Tan ware	?	Aplika	Paroh	?
SE.01	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	MB	IV	Tan Ware	?	Aplika	Zvieracia hlava	Býk
SE.02	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	LB 1A	IV	Tan Ware	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
SE.03	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	LB 1A	IV	Tan Ware	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
SE.04	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	LB 1A	IV	Tan Ware	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
SE.05	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	LB 1A	IV	Tan Ware	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
SE.06	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	LB 1A	IV	Tan Ware	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
SE.07	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	LB 1A	IV	Tan Ware	Cup/Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
SE.08	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	LB 1A	IV	Tan Ware	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
SE.09	Seyitömer Höyük (Bilgen 2015)	?	?	LB 1A	IV	Tan Ware	Cup/Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
SE.10	Seyitömer Höyük (Bilgen 2013)	?	Y.1791 H (Resim 689)	EB 3	EBA	Tan Ware	Jug	Reliéf	Tvár	Baran

TAB. VI

TH.01	Thermi (Lamb 1936)	H area, surface	32.36	LB 1B	LBA 2?	AGW	Cup/Goblet	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
TH.02	Thermi (Lamb 1936)	π area, surface	32.1	LB 2A	LB1 1?	AGW	Cup/Goblet	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
TR.01	Trója (Schmidt 1902)	?	3226	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	kotol s výlevkou	Aplika	Zvieracia hlava	Býk
TR.02	Trója (Schmidt 1902)	?	3227	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	kotol s výlevkou	Aplika	Zvieracia hlava	Býk
TR.03	Trója (Schmidt 1902)	?	3251	LB 2A	Troy VI	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.04	Trója (Schmidt 1902)	Easton 2002, 284, 73-689, Fig. 185: Area CD5/6(b), Deposit 1	3252	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.05	Trója (Schmidt 1902)	?	3253	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.06	Trója (Schmidt 1902)	?	3254	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.07	Trója (Schmidt 1902)	?	3255	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.08	Trója (Schmidt 1902)	?	3256	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.09	Trója (Schmidt 1902)	?	3257	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.10	Trója (Schmidt 1902)	Easton 2002, 123 a 284, Atlas 168-3285, Fig. 185: Area CD5/6(b), Deposit 1	3258	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.11	Trója (Schmidt 1902)	?	3259	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.12	Trója (Schmidt 1902)	?	3260	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.13	Trója (Schmidt 1902)	?	3261	LB 1A-2A	Troy VI	Tan Ware	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.14	Trója (Schmidt 1902)	?	3262	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran

TAB. VII

TR.15	Trója (Schmidt 1902)	?	3263	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.16	Trója (Schmidt 1902)	Easton 2002, 274, 73-624, Fig. 180: Area CD5/6(a), Deposit 2	3264	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	Bowl	Aplika	Zvieracia hlava	?
TR.17	Trója (Schmidt 1902)	?	3265	LB 2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
TR.18	Trója (Schmidt 1902)	Easton 2002, 289, Atlas 164-3204, Fig. 187, Area CD5/6(b), Deposit 7	3266	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.19	Trója (Schmidt 1902)	Easton 2002, 269, 73-237, Fig. 179: Area C6(a), Deposit 4	3267	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Vol
TR.20	Trója (Schmidt 1902)	Easton 2002, 278, 73-644, Fig. 182: Area CD5/6(a), Deposit 8	3268	LB 1A-2A	Troy VI	Tan ware	?	Aplika	Zvieracia hlava	Vol
TR.21	Trója (Schmidt 1902)	?	3269	LB 1A-2A	Troy VI	Tan ware	?	Aplika	Zvieracia hlava	Vol
TR.22	Trója (Schmidt 1902)	?	3270	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.23	Trója (Schmidt 1902)	?	3271	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.24	Trója (Schmidt 1902)	?	3272	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.25	Trója (Schmidt 1902)	?	3273	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.26	Trója (Schmidt 1902)	?	3274	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.27	Trója (Schmidt 1902)	?	3275	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.28	Trója (Schmidt 1902)	?	3276	LB 1A-2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.29	Trója (Schmidt 1902)	?	3310	LB 2A	Troy VI	AGW	Bowl/Cup	Rohy		

TAB. VIII

TR.30	Trója (Schmidt 1902)	?	3311	LB 2A	Troy VI	AGW	Bowl/Cup	Rohy		
TR.31	Trója (Schmidt 1902)	?	3312	LB 2A	Troy VI	AGW	Bowl/Cup	Rohy		
TR.32	Trója (Schmidt 1902)	?	3313	LB 2A	Troy VI	AGW	Bowl/Cup	Rohy		
TR.33	Trója (Schmidt 1902)	?	3314	LB 2A	Troy VI	AGW	Bowl/Cup	Rohy		
TR.34	Trója (Schmidt 1902)	?	3315	LB 2A	Troy VI	AGW	Bowl/Cup	Rohy		
TR.35	Trója (Schmidt 1902)	?	3322	LB 2A	Troy VI	AGW	?	Aplika	Paroh	?
TR.36	Trója (Blegen 1953)	TRENCH 618 (SQUARE F 9), Stratum 7	33.184 (fig. 332)	LB 1B	Troy VI f? (PP)	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.37	Trója (Blegen 1953)	SLOPE IN SQUARES G2-3, Stratum 6	37.973 (fig. 332)	LB 2A	Troy VI e/f (PP)	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.38	Trója (Blegen 1953)	TRENCH IN SQUARES Z 5, A 4-5	37.974 (fig. 332)	LB 1B	Troy VI Middle	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Pes
TR.39	Trója (Blegen 1953)	Btw. House VIG and fortif. Stratum 5	fig. 375 no.6	LB 1B	Troy VI e/f (PP)	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.40	Trója (Blegen 1953)	PIT IN SQUARE Z 5	fig. 381 no.21	LB 2A	Troy VI Middle	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
TR.41	Trója (Blegen 1953)	Place of burning	32.82 (fig. 332)	LB 2A	Troy VI Late	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Baran
TR.42	Trója (Blegen 1953)	House VI G (Areal H-J7-8)	36.1223 (fig. 332)	LB 2A	Troy VIg	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.43	Trója (Blegen 1953)	Btw. House VIF a fortifikácia, Strata 19, 28 (Areal J7)	37.1012 (fig. 332)	LB 1B	Troy VI f (PP)	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.44	Trója (Blegen 1953)	Btw. House VIF a fortifikácia, Strata 19, 28 (Areal J7)	Sherd VI F.45; fig. 396 no.11	LB 1A	Troy VI f (PP)	AGW	?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.45	Trója (Blegen 1953)	Pillar House (Areal F-G 8-9)	36.704 (fig. 318)	LB 2A	Troy VIg	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.46	Trója (Blegen 1953)	B - Upper deposit in House VI F (str.31 +)	35.619 (fig. 319)	LB 2A / 2B	Troy VI Late mix. with VIIa	AGW	cup/goblet A100	Rohy		

TAB. IX

TR.47	Trója (Blegen 1953)	House VI G (Areal H-J7-8)	35.630 (fig. 319)	LB 2A	Troy VI Late	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.48	Trója (Blegen 1953)	Pillar House VIg, east chamber	36.705 (fig. 319)	LB 2A	Troy VIg	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.49	Trója (Blegen 1953)	House VIg a fortifikácia, Strata 3, 32 (Areal J7/8)	37.1044 (fig. 319)	LB 2A	Troy VIg	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.50	Trója (Blegen 1953)	House VIg a fortifikácia, Strata 3, 32 (Areal J7/8)	37.1045 (fig. 319)	LB 2A	Troy VIg	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.51	Trója (Blegen 1953)	House VIg a fortifikácia, Strata 3, 32 (Areal J7/8)	37.1024 (fig. 319)	LB 2A	Troy VIg	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.52	Trója (Blegen 1953)	Pillar House (Areal F-G 8-9)	Sherd F.305; fig.385 no.10	LB 2A	Troy VI	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.53	Trója (Blegen 1953)	Pillar House (Areal F-G 8-9)	Sherd F.304; fig.385 no.11	LB 2A	Troy VIh	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.54	Trója (Blegen 1953)	House VIg (Areal H-J7-8)	fig.391 no.3	LB 2A	Troy VI Late	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.55	Trója (Blegen 1953)	Square K6	fig. 361; 15	LB 1A	Troy VI early	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.56	Trója (Blegen 1953)	Btw. House VIF a fortifikácia, Strata 19, 28 (Areal J7)	fig. 396 no.12	LB 1B	Troy VIf (PP)	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.57	Trója (Blegen 1953)	Btw. House VIF a fortifikácia, Strata 19, 28 (Areal J7)	fig. 396 no.14	LB 1B	Troy VIf (PP)	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.58	Trója (Blegen 1953)	Areal C8	fig. 401 no. 16	LB 2A	Troy VI Late	AGW	cup/goblet A100	Rohy		
TR.59	Trója (Blegen 1953)	Btw. House VIF a fortifikácia, Strata 19, 28 (Areal J7)	36.1066 (fig. 332)	LB 2A	Troy VIf (PP)	AGW	Cup/Goblet A100	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.60	Trója (Blegen 1953)	Cemetary of cinerary urns	34.367; fig. 327	LB 2A	Troy VI Late	AGW	C71 storage jar	Rohy		
TR.61	Trója (Blegen 1958)	STREET 711 WEST (Areal F9)	Sherd F.53; fig. 237, 25	LB 2B	Troy VIIa	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	?

TAB. X

TR.62	Trója (Blegen 1958)	HOUSE 731 (Areal H-J 7-8)	fig. 237, 18	LB 2B	Troy VIIa	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	Hríbovítý
TR.63	Trója (Blegen 1958)	HOUSE 731 (Areal H-J 7-8)	fig. 237, 19	LB 2B	Troy VIIa	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	Hríbovítý
TR.64	Trója (Blegen 1958)	STREET 711 WEST (Areal F9)	Sherd F.269; fig. 237, 23	LB 2B	Troy VIIa	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	?
TR.65	Trója (Blegen 1958)	HOUSE 769 (Areal F 8) Deposits above 35.20 m. A.T.	Sherd F.253; fig. 271, 15	LB 3	Troy VIIb2	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	?
TR.66	Trója (Blegen 1958)	STREET 751 WEST (Areal E-F 9)	Sherd F.270; fig. 271, 19	LB 3	Troy VIIb1	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	?
TR.67	Trója (Blegen 1958)	STREET 751 WEST (Areal E-F 9)	fig. 271, 20	LB 3	Troy VIIb2	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	?
TR.68	Trója (Blegen 1958)	STREET 750 Lower deposit (Areal GS-9)	fig. 271, 16	LB 3	Troy VIIb1	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	Hríbovítý
TR.69	Trója (Blegen 1958)	HOUSE 771 (Areal F-G9)	fig. 271, 17	LB 3	Troy VIIb	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	Hríbovítý
TR.70	Trója (Blegen 1958)	HOUSE 771 (Areal F-G9)	fig. 271, 18	LB 3	Troy VIIb	AGW	Bowl/Cup	Aplika	Paroh	Hríbovítý
TR.71	Trója (Blegen 1958)	House 761 Floor deposit (Areal E-F9)	fig. 271, 21	LB 3	Troy VIIb	AGW	Storage vessel (C type)	Aplika	Paroh	?
TR.72	Trója (Blegen 1958)	House 769, Deposits above 35.20m.	fig. 271, 22	LB 3	Troy VIIb2	AGW	Cup	Aplika	Paroh	?
TR.73	Trója (Blegen 1958)	House 769, Deposits above 35.20m.	fig. 271, 23	LB 3	Troy VIIb3	AGW	Cup	Aplika	Paroh	?
TR.74	Trója (Pavuk 2014)	Areal A7	A7.1475.6	LB 1B	Troy VIe/f (PP)	AGW	bowl ?	Aplika	Zviera	Slon
TR.75	Trója (Pavuk 2014)	Areal K8	K8.782.2	LB 2A	Troy VIe/f (PP)	AGW	bowl ?	Aplika	Zvieracia hlava	Slon
TR.76	Trója (Pavuk 2014)	Areal D8	D8.1513.2	LB 1B	Troy VIId (PP)	AGW	Cup/Goblet A100	Rohy		
TR.77	Trója (Pavuk 2014)	Areal A8	A8.1270.1	LB 1B	Troy VIId (PP)	AGW	bowl ?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.78	Trója (Pavuk 2014)	Areal D8	D8.1569.22	LB 1B	Troy VIId (PP)	AGW	bowl ?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.79	Trója (Pavuk 2014)	Areal D8	D8.1576.19	LB 1B	Troy VIId (PP)	AGW	bowl ?	Aplika	Zvieracia hlava	Slon

TAB. XI

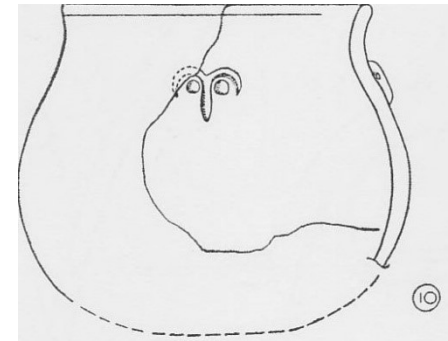
TR.80	Trója (Pavuk 2014)	Areal K8	z7.1293.2	LB 1B	Troy VIId/e (PP)	AGW	bowl ?	Aplika	Zvieracia hlava	Kôň
TR.81	Trója (Aslan 2018)	Deposit with the Fenestrated Stand, PG (Areal yz7/8)	P598. yz7/8.444.103	EIA	Troy VIII PG	Tan Ware	Bowl?	Aplika	Paroh	Komínový
TR.82	Trója (Aslan 2018)	Deposit with the Fenestrated Stand, PG (Areal yz7/8)	P597. yz7/8.444.102	EIA	Troy VIII PG	AGW	Bowl?	Aplika	Paroh	Hríbovitý
TR.83	Trója (Aslan 2018)	South of Apsidal Structure (Areal z7)	z7.626	EIA	Troy VIII Geom	Tan Ware	Bowl?	Aplika	Paroh	Hríbovitý
TR.84	Trója (Aslan 2018)	Central area (Areal z8)	z8.542	EIA	Troy VIII Geom/Arch	AGW	Bowl?	Aplika	Paroh	?
TR.85	Trója (Aslan 2018)	south of Building 312 (Areal z6/7)	z6/7.266	EIA	Troy VI/VII + Archaic	AGW	Bowl?	Aplika	Paroh	Hríbovitý
TR.86	Trója (Aslan 2018)	Pithos Storeroom area (Areal z7/8)	z7/8.1131	EIA	Troy VIII PG/Geom	AGW	Bowl?	Aplika	Paroh	Hríbovitý
TR.87	Trója (Aslan 2018)	Pithos Storeroom area (Areal z7/8)	z7/8.1131	EIA	Troy VIII PG/Geom	AGW	Bowl?	Aplika	Paroh	Hríbovitý
TR.88	Trója (Aslan 2018)	Pithos Storeroom area (Areal z7/8)	z7/8.1131	EIA	Troy VIII PG/Geom	AGW	Bowl?	Aplika	Paroh	?
TR.89	Trója (Aslan 2018)	Building 13 phase 2 construction	z6/7.927:100	EIA	Troy VIII Late Archaic	AGW	?	Aplika	Paroh	?
TR.90	Trója (Aslan 2018)	Terrace fill in z6	z6/7.272:3	EIA	Post-Late Archaic	AGW	?	Aplika	Paroh	Hríbovitý

PLATE I

Reliéfy

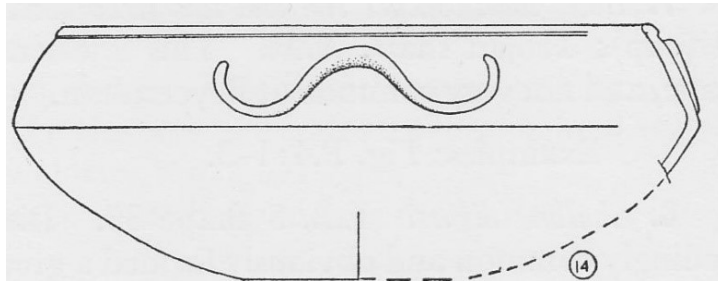
AS.01 (Marketou 1997, fig. 556)

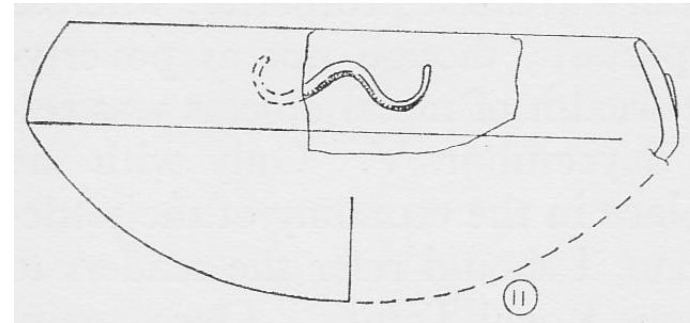
BE.03 (Lloyd – Mellaart 1965, P.28, 10)

PLATE II

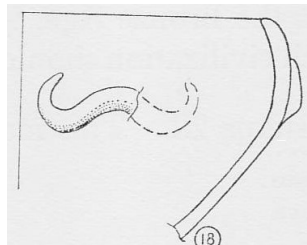
Reliéfy

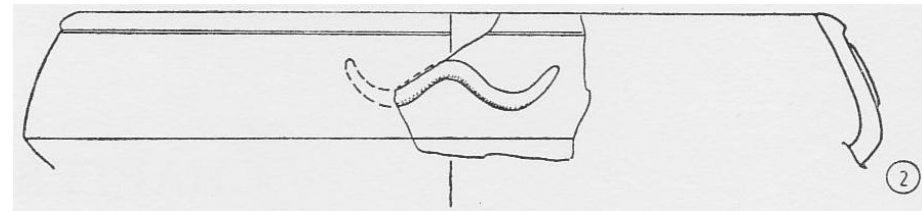
BE.04 (Lloyd – Mellaart 1965, P.1, 14)

BE.05 (Lloyd – Mellaart 1965, P.3, 11)

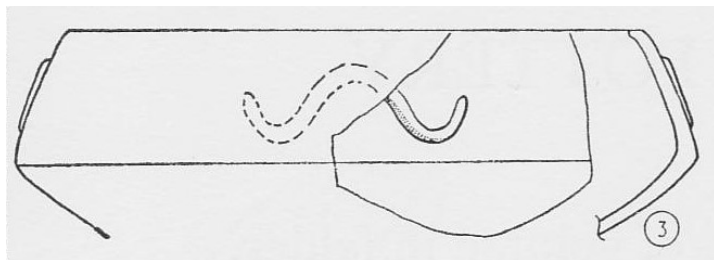
BE.06 (Lloyd – Mellaart 1965, P.23, 18)

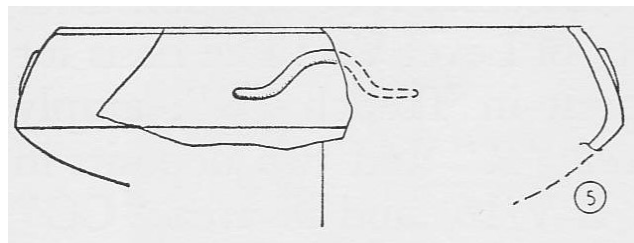
BE.07 (Lloyd – Mellaart 1965, P.12, 2)

PLATE III

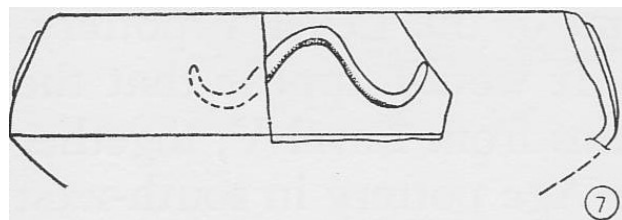
Reliéfy

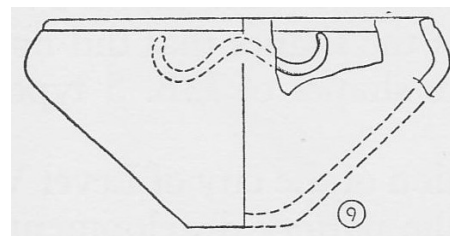
BE.08 (Lloyd – Mellaart 1965, P.12, 3)

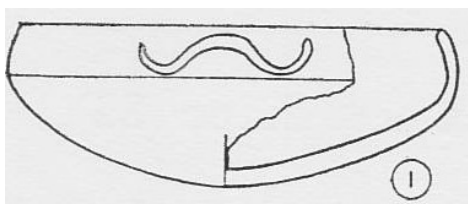
BE.09 (Lloyd – Mellaart 1965, P.12, 5)

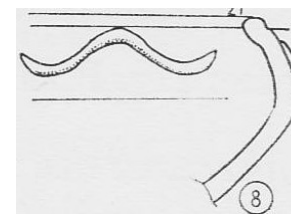
BE.10 (Lloyd – Mellaart 1965, P.12, 7)

BE.11 (Lloyd – Mellaart 1965, P.12, 9)

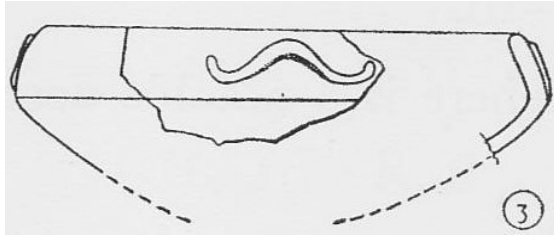
BE.12 (Lloyd – Mellaart 1965, P.13, 1)

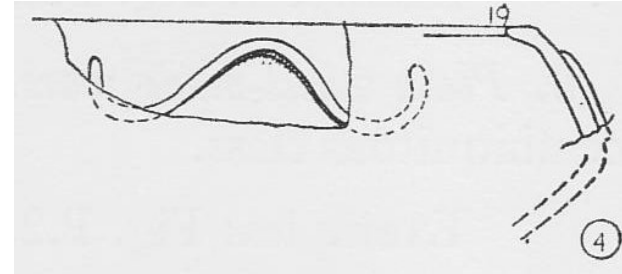
BE.13 (Lloyd – Mellaart 1965, P.13, 8)

PLATE IV

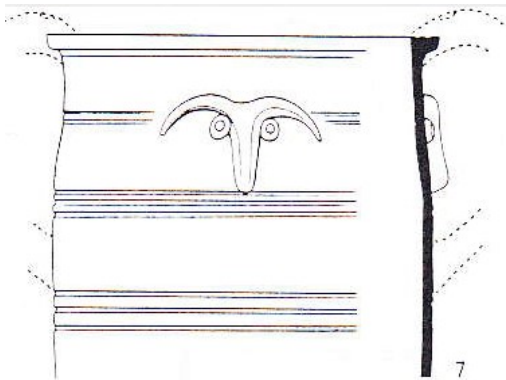
Reliéfy

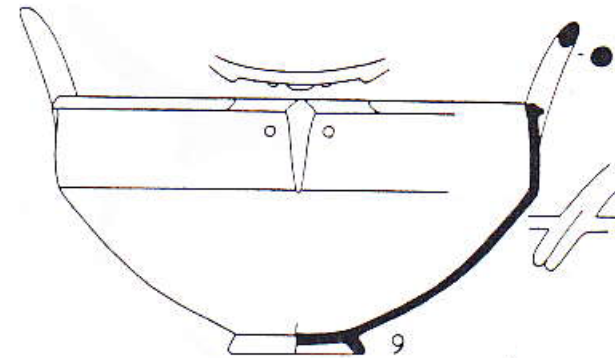
BE.14 (Lloyd – Mellaart 1965, P.24, 3)

BE.15 (Lloyd – Mellaart 1965, P.24, 4)

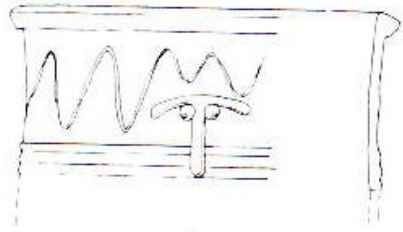
BE.16 (Mellaart – Murray 1995, P.21, 7)

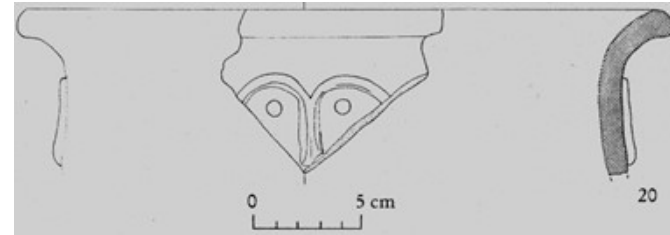
BE.17 (Mellaart – Murray 1995, P.15, 9)

PLATE V

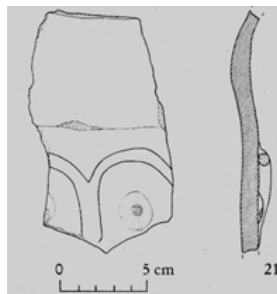
Reliéf

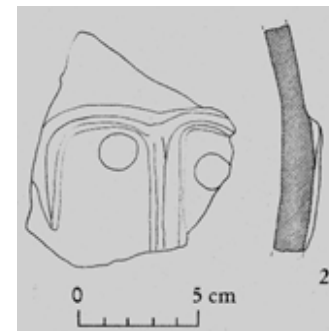
BE.18 (Mellaart – Murray 1995, P.23, 7)

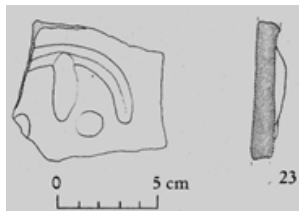
LI.01 (Günel 1999, Abb. 15, 20)

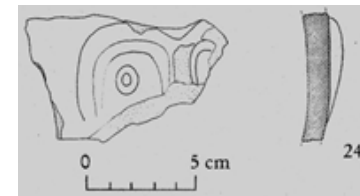
LI.02 (Günel 1999, Abb. 15, 21)

LI.03 (Günel 1999, Abb. 15, 22)

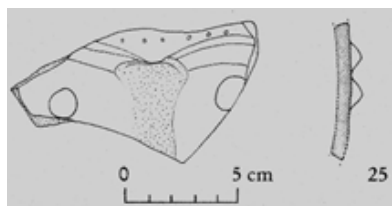
LI.04 (Günel 1999, Abb. 15, 23)

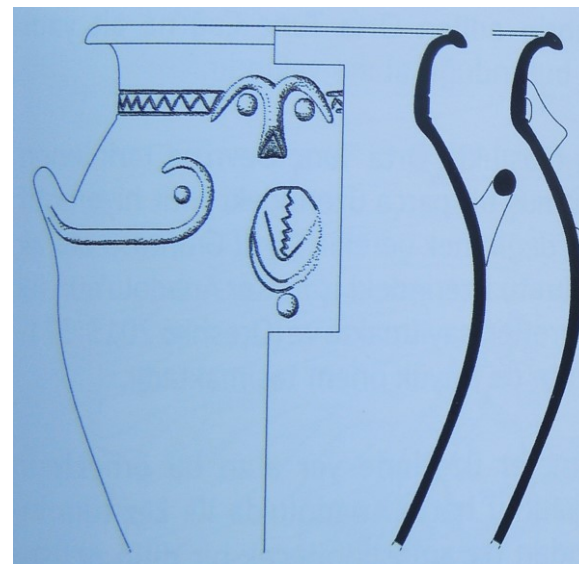
LI.05 (Günel 1999, Abb. 15, 24)

PLATE VI

Reliéfy

LI.06 (Günel 1999, Abb. 15, 25)

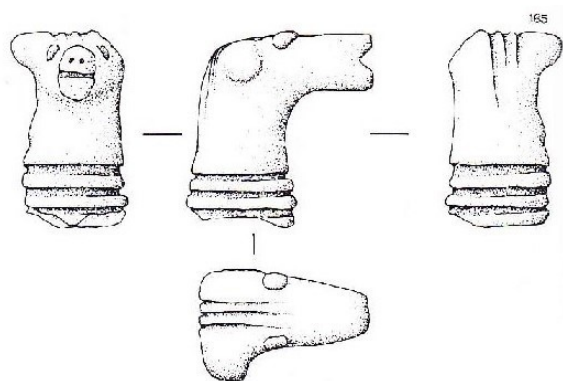
LI.07 (Erkanal 2015, Res. 19)

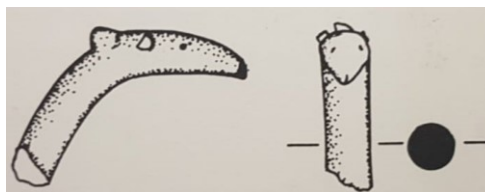
SE.10 (Bilgen 2013, Res. 689)

PLATE VII

Zvieracie apliky

BE.06 (Lloyd – Mellaart 1965, P.23, 18)

BG.01 (Meriç 2003, fig. 17:43)

DE.01 (Mainz 1988, 231.1)

KA.01

KA.02

KA.04

PLATE VIII

Zvieracie apliky

KA.06

KA.07

KA.12

KA.15

KA.16

KA.18

PLATE IX

Zvieracie apliky

KA.20

KA.21

KA.24

LA.01 (Boehlau 1942, Taf. 1, 1)

LA.02 (Boehlau 1942, Taf. 1, 3)

LA.03 (Boehlau 1942, Taf. 1, 9)

PLATE X

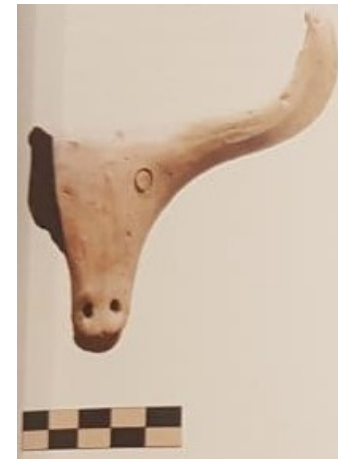
Zvieracie apliky

PA.01 (Aykurt 1999, Lev.67 ab.1.)

PA.02 (Erkanal 2015, Abb. 18)

SE.01 (Bilgen 2015, fig. 108)

PLATE XI

Zvieracie apliky

SE.02-09 (Bilgen 2015, fig. 109)

PLATE XII

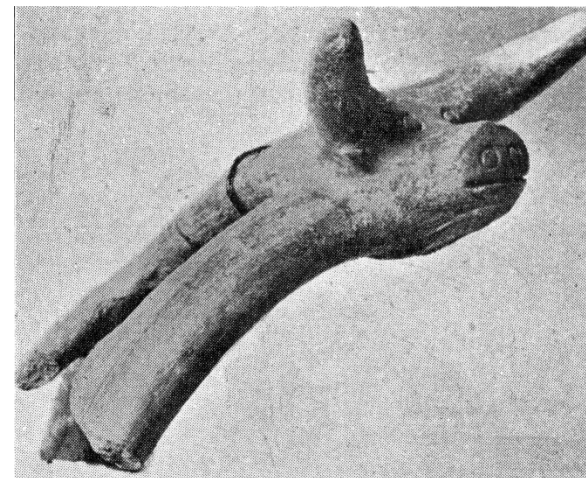
Zvieracie apliky

TH.01 (Lamb 1936, Plate XXIII, 32.36)

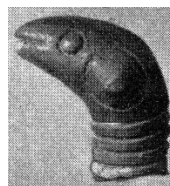
TH.02 (Lamb 1936, Plate XXIII, 32.1)

TR.01 (Schmidt 1902, 3226a)

TR.03 (Schmidt 1902, 3251)

TR.10 (Schmidt 1902, 3258)

TR.11 (Schmidt 1902, 3259)

PLATE XIII

Zvieracie apliky

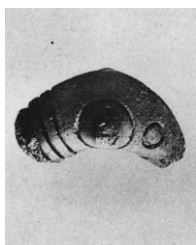
TR.17 (Schmidt 1902, 3265)

TR.18 (Schmidt 1902, 3266)

TR.20 (Schmidt 1902, 3268)

TR.36 (Blegen 1953, fig. 332, 33.184b)

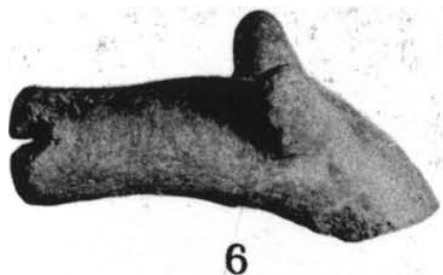
TR.37 (Blegen 1953, fig. 332, 37.973b)

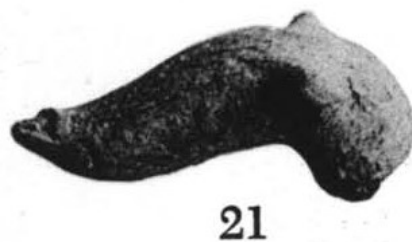
TR.38 (Blegen 1953, fig. 332, 37.974a)

PLATE XIV

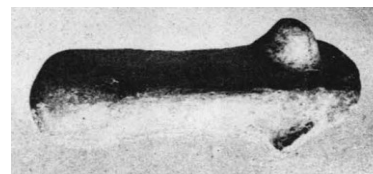
Zvieracie apliky

TR.39 (Blegen 1953, fig. 375, no.6)

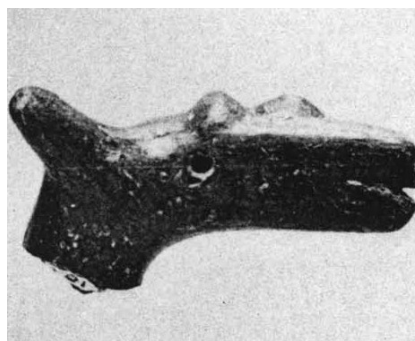
TR.40 (Blegen 1953, fig. 381, no.21)

TR.41 (Blegen 1953, fig. 332, 32.82)

TR.42 (Blegen 1953, fig. 332, 36.1223b)

TR.43 (Blegen 1953, fig. 332, 37.1012c)

TR.44 (Blegen 1953, fig. 396, no.16)

PLATE XV

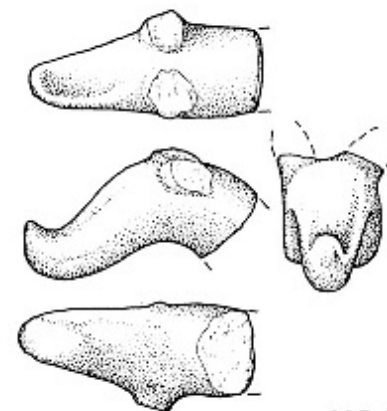
Zvieracie apliky

TR.55 (Blegen 1953, fig. 361, no.15)

TR.59 (Blegen 1953, fig. 332, 37.1066)

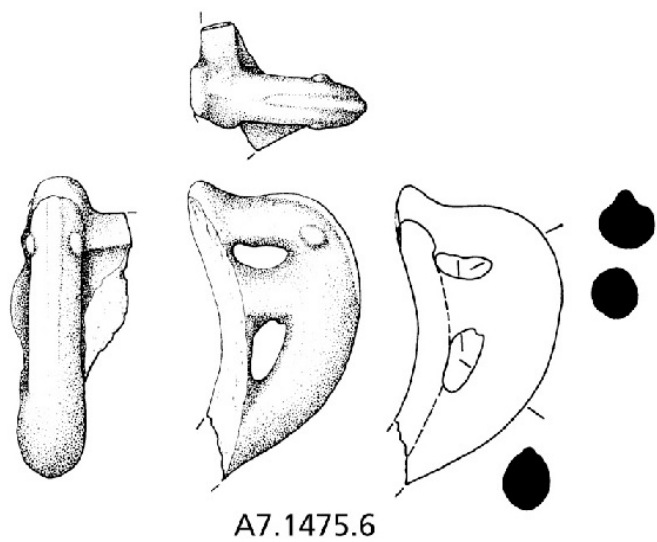

K8.782.2

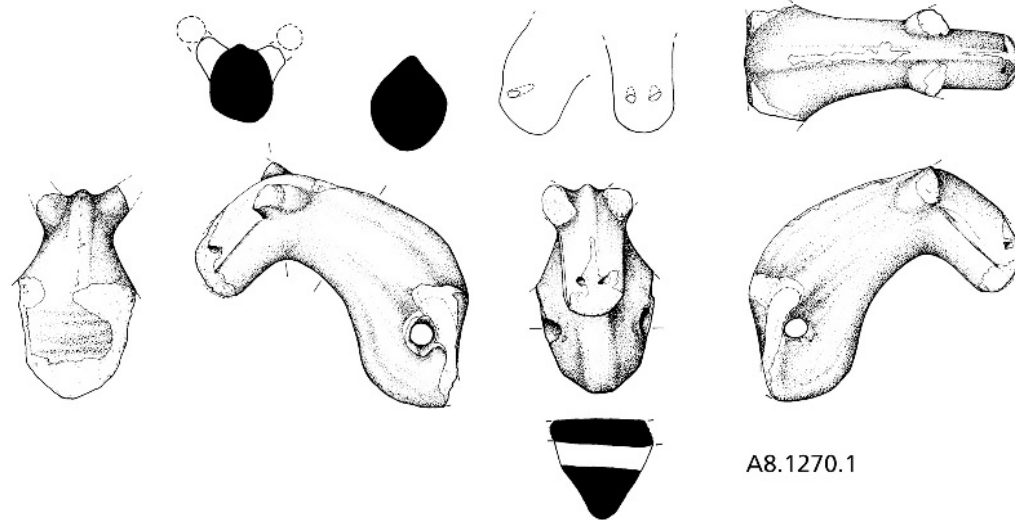
TR.75 (Pavúk 2014, Taf.59, K8.782)

PLATE XVI

Zvieracie apliky

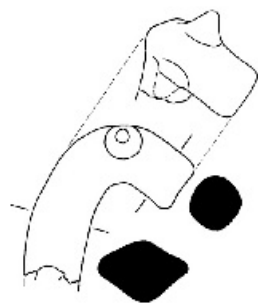
TR.74 (Pavúk 2014, Taf.6, A7.1475.6)

TR.77 (Pavúk 2014, Taf.15, A8.1270.1)

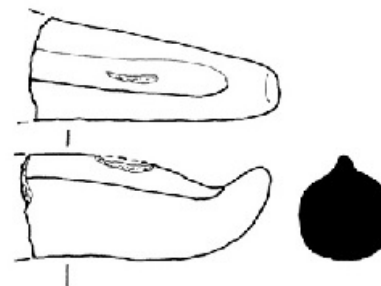
PLATE XVII

Zvieracie apliky

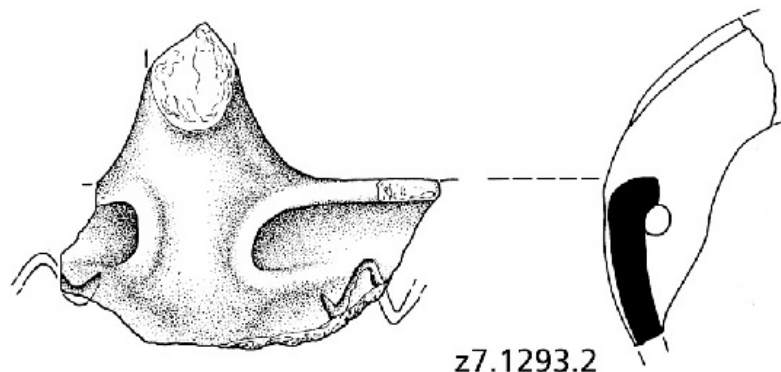
D8.1569.22

TR.78 (Pavúk 2014, Taf.25 D8.1569.22)

D8.1576.19

TR.79 (Pavúk 2014, Taf.22, D8.1576.19)

z7.1293.2

TR.80 (Pavúk 2014, Taf.89, z7.1293.2)

PLATE XVIII

Rohaté rúčky

TR.45 (Blegen 1953, fig. 318, 36.704b)

TR.46 (Blegen 1953, fig. 319, 35.619)

TR.47 (Blegen 1953, fig. 319, 35.630)

TR.48 (Blegen 1953, fig. 319, 36.705)

TR.49 (Blegen 1953, fig. 319, 37.1044)

TR.50 (Blegen 1953, fig. 319, 37.1045)

PLATE XIX

Rohaté rúčky

TR.51 (Blegen 1953, fig. 319, 37.1024)

TR.52 (Blegen 1953, fig. 385, no.10)

TR.53 (Blegen 1953, fig. 385, no.11)

TR.54 (Blegen 1953, fig. 391, no.3)

TR.56 (Blegen 1953, fig. 396, no.12)

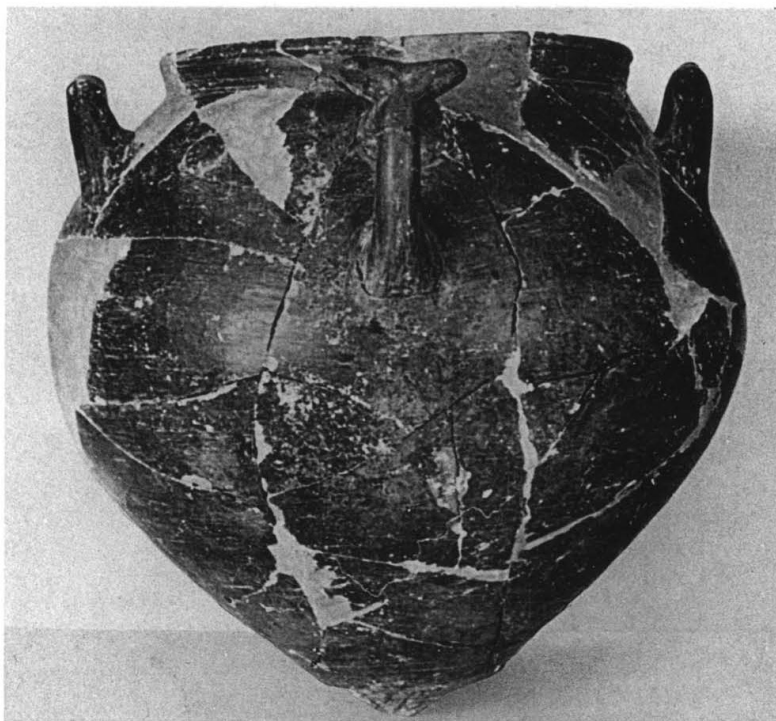
TR.57 (Blegen 1953, fig. 396, no.14)

PLATE XX

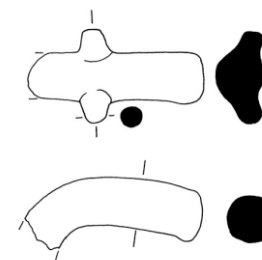
Rohaté rúčky

TR.58 (Blegen 1953, fig. 401, no.16)

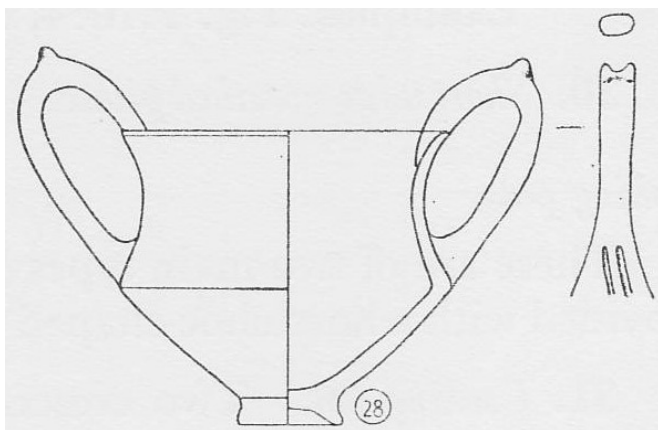
TR.60 (Blegen 1953, fig. 327, 34.367)

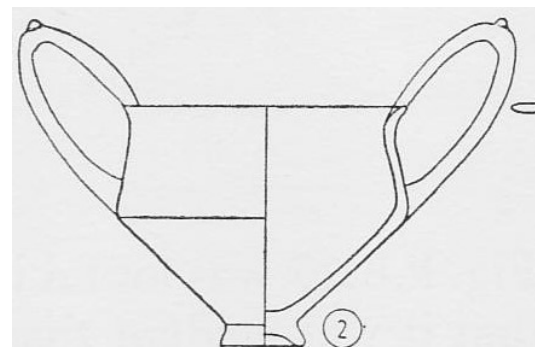
TR.76 (Pavúk 2014, Taf.25, D8.1513.2)

PLATE XXI

Rohaté rúčky

BE.01 (Lloyd – Mellaart 1965, P.5, 28)

BE.02 (Lloyd – Mellaart 1965, P.6, 2)

PLATE XXII

Apliky v podobe parohov

AN.01 (Lamb 1930, 9692)

AN.02 (Lamb 1930, 9693)

PLATE XXIII

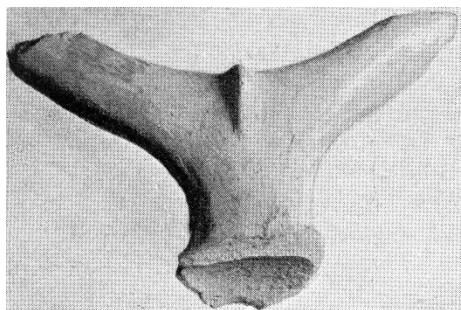
Apliky v podobe parohov

PY.01–05 (Utili 2002, 41–45); PY.06

PLATE XXIV

Apliky v podobe parohov

TR.35 (Schmidt 1902, 3317)

TR.61 (Blegen 1958, fig.237, no.25)

18

TR.62 (Blegen 1958, fig.237, no.18)

19

TR.63 (Blegen 1958, fig.237, no.19)

PLATE XXV

Apliky v podobe parohov

23

TR.64 (Blegen 1958, fig.237, no.23)

15

TR.65 (Blegen 1958, fig.271, no.15)

19

TR.66 (Blegen 1958, fig.271, no.19)

20

TR.67 (Blegen 1958, fig.271, no.20)

16

TR.68 (Blegen 1958, fig.271, no.16)

17

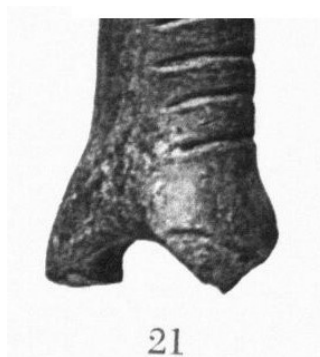
TR.69 (Blegen 1958, fig.271, no.17)

PLATE XXVI

Apliky v podobe parohov

TR.70 (Blegen 1958, fig.271, no.18)

TR.71 (Blegen 1958, fig.271, no.21)

TR.72 (Blegen 1958, fig.271, no.22)

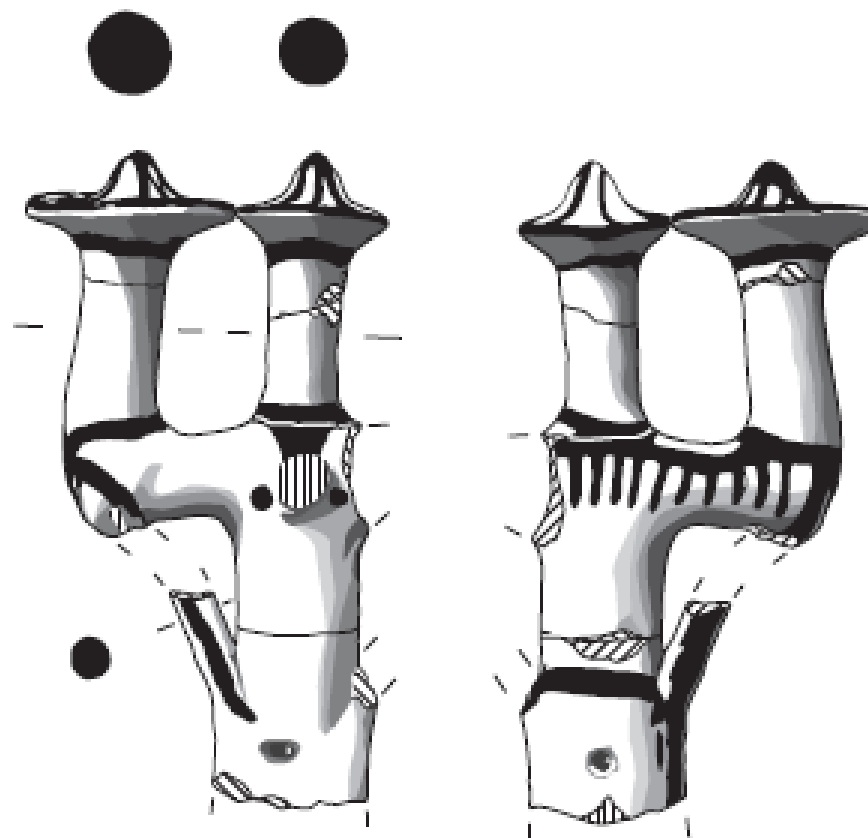
TR.73 (Blegen 1958, fig.271, no.23)

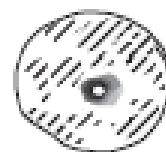
TR.86–88 (Aslan 2018, Pl.17, 111–113)

PLATE XXVII

Apliky v podobe parohov

106

TR.81 (Aslan 2018, Pl. 16, 106)

PLATE XXVIII

Apliky v podobe parohov

107

TR.82 (Aslan 2018, Pl. 16, 107)

TR.83 (Aslan 2018, Pl. 16, 108)

PLATE XXIX

Apliky v podobe parohov

TR.84 (Aslan 2018, Pl. 17, 109)

TR.85 (Aslan 2018, Pl. 17, 110)

TR.89 (Aslan 2018, Pl. 17, 115)

TR.90 (Aslan 2018, Pl. 17, 116)